

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL İLİŞKİLERDE GÜVEN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ

HAZIRLAYAN
Musaye Konak

MALATYA-2017

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL İLİŞKİLERDE GÜVEN
(Malatya İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Musaye Konak

Danışman
Prof. Dr. Abdullah KORKMAZ

MALATYA,2017

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SOSYAL İLİŞKİLERDE GÜVEN
(Malatya Uygulaması)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
DANIŞMANIN UNVANI ADI SOYADI	ÖĞRENCİNİN ADI SOYADI
Prof.Dr. Abdullah KORKMAZ	Müsaye KONAK

Jürimiz 31.07.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Sosyoloji Anabilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı	imzası
1. Prof.Dr. Abdullah KORKMAZ	
2. Prof.Dr. Taner TATAR	
3. Yrd.Doç.Dr. Ali Sırrı YILMAZ	
4.	
5.	

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.(12 punto)

Unvan Ad Soyad
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Musaye KONAK

TEŞEKKÜR

Tez çalışması süresince öneri ve katkılarıyla tezin tamamlanmasında büyük emeği olan değerli danışman hocam Prof. Dr. Abdullah Korkmaz'a, bilgi ve birikimleriyle desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Taner Tatar'a, her daim yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Ersan Ersoy'a sonsuz teşekkür ederim. Ayrıca araştırmanın uygulamalı kısmını gerçekleştirmemde bana yardım eden başta Sevgi Yıldırım ve Büşra Geçit olmak üzere bütün arkadaşlarıma ve her zaman olduğu gibi yine desteğini esirgemeyen aileme ve uygulamaya katılan herkese çok teşekkür ederim.

ÖZET

Bu çalışmada sosyal ilişkilerde güven konusu ele alınmıştır. Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm teoriden meydana gelmiştir. Teorik kısmında güven kavramı ele alınmıştır. Güven kavramı izah edilerek, Sosyolojik olarak güven konusu tartışılmıştır. İlerleyen sayfalarda sosyal sistemde güven konusuna değinilmiştir. Devamında ise modernleşmenin ortaya çıkardığı güvensizlikte öne çıkan güven başlığı altında güven konusu izah edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümünün en sonunda da sosyal ilişkileri tanımlanarak, güvenin sosyal ilişkilere etkisi araştırılmıştır. Sosyal ilişkilerde güven ne düzeyde, güvenin kriterlerini ifade edilmiştir.

Çalışmamızın ikinci bölüm de ise, araştırmada veri toplamaya yönelik sorular ve literatür taraması bu temel sorulara cevap bulma gayesi ile yürütülmüştür. Malatya valiliğinden 03.03. 2017’de resmi izinler alındıktan sonra 07. 04. 2017 ile 15. 06. 2017 tarihler arasında Malatya ilinde yapılan uygulamalı çalışmada 664 anket kapsamında konu izah edilmeye çalışılmıştır. Kurumları izah edilerek kurumlara duyulan güven tespit edilmiştir. Devamında günümüzde toplumuzda en çok güvenilen kurum araştırılmış. Daha sonra kendini şehirde güvende hissetme ve güvenin kriteri, bir mesleği iyi yapan unsurları ve en önemli unsur. Mezhep, dini sembol ve göstergelerin kullanımı gibi çeşitli unsurlarla güven sağlama arasında nasıl bir ilişki vardır sorusunun cevabı aranmıştır.

Anahtar Kavramlar; güven, güvensizlik, modernleşme, sosyal sistem, risk, sosyal ilişkiler,

ABSTRACT

The study, social trust in relationships is discussed. The study consists of two parts. The first part consists of the theory. The concept of trust in the theoretical part is discussed. The concept of trust as the Sociological explain trust are discussed. See trust in the social system in the following pages. At the end of this section revealed the modernization of the mistrust reduces your effectiveness priorities under trust trust tried to explain the issue.

The second part of this study, the research questions for collecting data and literature survey was conducted with the aim of finding answers to these basic questions. Made in the province of Malatya, the scope of the topic to explain the survey of applied study of 664. By defining social relationships in this chapter, we investigated the influence of the social relations of trust. What level of trust in social relationships, trust criteria stated. Institutions to explain how to put forward that has been placed in institutions. Afterward, the most trusted institution in our bulk researched today. The study goes on to feel safe in the city itself and trust criteria, the most important elements of good elements and the profession. The sect, such as the use of religious symbols and indicators with various elements of trust how does provide the answer to the question.

Keywords: trust, lack of confidence, modernization, social system, risk, social relationships,

ÖNSÖZ

Güven, çağımızın en büyük problemlerinden birisidir. Sadece bireysel ya da sosyal ilişkilerde değil aynı zamanda kurumlara veya soyut nesnelere duyulan güven biçiminde de kendini gösterir. Yani güvenmek, hem bireyler için hem de kurumlar için temel bir problem haline gelmiştir. Güven, çok boyutlu bir kavramdır dolayısıyla farklı biçimlerde analiz edilmiştir. Farklı unsurların etkileşimi güven üzerinde etki yaratmaktadır. Aynı zamanda deneyimler tutumlar bireyin ruh yapısı ve bireyin içinde bulunduğu duygu durumu da güven üzerinde önemli etkiye sahiptir.

Güven, çağdaş toplumların temel sorunlarından birisidir. Bu durum sosyal ilişkilerin her alanında kendisini göstermektedir. Güven problemi beraberinde sosyal ilişkilerde kopukluğu da getirmiştir. Modern insan ilişkilerinde sürekli kaygı yaşamaktadır ve güvenmemektedir. Her şeye şüphe ile yaklaşmaktadır. Aile içi ilişkilerden tutunda (ki bu ilişkiler en fazla güvenin duyulduğu ilişki tipidir) soyut nesneler kadar. Sosyal ilişkilerde ön yargı ile yaklaşmakta ve karşı taraftaki bireyi tanımadan ona güvenilmeyeceğini ifade etmektedir. Oysaki güven sorunun çözülebilmesi için bunun tersi durum olmalıdır. Yani ilk etapta birey muhatap aldığı bir başka bireye, gruba ya da kuruma güvensizliğe dair bir fikir oluşmamalıdır. Bunları tanıdıkça güvenip güvenemeyeceğine dair fikri oluşmalıdır. Bu da değişkendir. Bu zamanla koşullara bağlı olarak değişebilir.

Güven, insanlar arasındaki ilişkilerde temel duygulardan biridir. Güven duyulan insanlar sevilir ve onlara saygı duyulur. Eğer bir bireye ya da kuruma karşı güven varsa orada en gizli sırla bile açılabilir. Karşı tarafa güven duyulursa orada her türlü işbirliğine gidilir. Dolayısıyla nasıl ki bireyler yemek, içmek gibi fizyolojik ihtiyaçlara gereksinim duyuyor ise güven duygusuna aynı biçimde ihtiyaç duyulmaktadır. Toplumların hayata kalabilmek ve varlığını sürdürebilmek için güven ortamı olmalıdır. Bir toplumda eğer insanlar karşılıklı olarak birbirilerine güveniyorlarsa, o toplumlarda pozitif değerler üretilir. Bundan ötürü bu tip toplumlar daha uzun süre daha sağlıklı şekilde varlığını sürdürür.

Güven sosyal ilişki ve etkileşimlerde riskleri en aza indiren bir mekanizmaya sahiptir. İnsanların birbirilerini tanıdıkları ve yüz yüze ilişkilerin yoğun ve yaygın olduğu bir yerde güven oldukça fazladır. Bu tür alanlarda ya da toplumlarda yolsuzluk

daha az hükümet performansı daha fazla ve bürokrasi daha iyidir. Aile yapısı daha güçlü ve daha sağlam toplumsal kurumlar oluşur. Bu durum aynı zamanda psikolojik olarak da daha sağlam bireylerin oluşmasını sağlar. Dolayısıyla güven ortamı daha sağlıklı ve daha uzun ömürlü toplumları oluşturur. Çünkü güvensizliğin olduğu toplumların ayakta kalabilmesi çok zordur. Yani toplumları ve bu toplumları oluşturan tüm kurumsal yapıları ayakta tutan ve bunların uzun süre hayata kalmalarını sağlayan temel koşullar buralarda var olan güven ortamıdır. Dolayısıyla güven toplumlar için oldukça önemlidir. Güvensizlik sorunun tespit edilip ve bu sorunlara çözüm bulmak için bu konu ele alınmıştır.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
GRAFİK LİSTESİ	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
GÜVEN VE SOSYAL İLİŞKİLER	4
1. GÜVEN KAVRAMI	4
1.1. Sosyolojik Olarak Güven ve Güven Sağlayan Unsurlar.....	13
1.2. Sosyal Sistemde Güven	25
1.3. Modern Toplumda Risklerin Oluşturduğu Güvensizlikten Öne Çıkan Güven....	31
2. SOSYAL İLİŞKİLER.....	38
2.1. Sosyal İlişkilerin Tanımı.....	39
2.2. Sosyal İlişki Çeşitleri	42
2.3. Sosyal İlişkilerde Güvenin Değerlendirilmesi	44
İKİNCİ BÖLÜM.....	53
SOSYAL İLİŞKİLERDE GÜVEN	53
(MALATYA UYGULAMASI).....	53
1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	53
2. ARAŞTIRMA ALANININ ÖZELLİKLERİ.....	56

2.1. Araştırma Alanı Hakkında Bilgi	56
2.2. Araştırmaya Katılanların Demografik, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri	60
2.2.1. Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılım	60
2.2.2. Doğum ve Yerleşim Yeri Dağılımı	62
2.2.3. Öğrenim Durumları	64
2.2.4. Mesleki Durum	65
2.2.5. Gelir Durumu	66
2.2.6. Medeni durum ve Aile Yapısı	67
2.2.7. Şehirleşme Özellikleri	68
3. KURUMLARA DUYULAN GÜVEN DEĞERLENDİRİLMESİ	70
3.1. Siyaset Kurumu	73
3.2. Hukuk Kurumu	76
3.3. Aile Kurumu	77
3.4. Sağlık Kurumu	79
3.5. Ekonomi Kurumu	81
3.6. Din Kurumu	83
3.7. Eğitim Kurumu	87
3.8. Medya Kurumu	89
3.9. Silahlı Kuvvetler	91
3.10. Üniversiteler	93
3.11. Belediyeler	94
3.12. Kurumlar Arasında Güven Sıralaması	96
4. BAZI TEMEL DEĞİŞKENLERİN GÜVENE ETKİSİ	97
4.1. Eğitim ve Güven Arasındaki İlişki	101
4.2. Değerler ve Güven Arasındaki İlişki	103
4.3. Din ve Güven Arasındaki İlişki	105

4.4. Bireyler Arası İlişki ve Güven	108
4.5. Meslek ve Güven İlişkisi	110
4.6. Gelir ve Güven İlişkisi	113
4.7. Yaş ve Güven İlişkisi	114
4.8. Cinsiyet ve Güven Arasındaki İlişki	116
4.9. Medeni Durum ve Güven Arasındaki İlişki	118
SONUÇ	120
EKLER	123
EK -1- “Sosyal İlişkilerde Güven” Araştırma Anketi	123
KAYNAKÇA	135

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1:Kendinizi Güvenilir Olarak Görüyor Musunuz?	45
Grafik 2: Sizin Güvenil Olmadığınızı Düşünen Biriyle Karşılaştığınızda Ne Yaparsınız?	45
Grafik 3: Güvenin Sosyal İlişkilerde Önemi	46
Grafik4: İnsanlara Olan Güven Konusunda Hangisi Fikrinizi Yansıtır.	47
Grafik 5: Kalacak Yeri Olmasa Dahi Bir Yabancıya Güvenmediğim İçin Onu Asla Evime Almam	48
Grafik 6: Dünya O Kadar Güvensiz Bir Hal Almış Ki Yolda Yürümekten Dahi Korkar Olduk	49
Grafik 7: Yaş Dağılımı	61
Grafik 8: Cinsiyet Dağılımı	61
Grafik 9: Yerleşim İlçelerine Göre Örneklem Dağılımı	62
Grafik 10: Gelir Dağılımı	63
Grafik 11: Doğum Yerlerine Göre Örneklem Dağılımı.....	63
Grafik 12: İlçeler Arasında Mesleki Yoğunluk	65
Grafik 13: İlçelere Göre Hissedilen Ekonomik Seviye	66
Grafik 14:Örneklemin Medeni Durum Dağılımı	67
Grafik 15: Aile Büyüklüklerin Dağılımı.....	67
Grafik 16:Örneklemin Şehirde Kalış Süreleri	68
Grafik 17: Bölgelere Göre Şehirleşme Oranları	69
Grafik 18: Şehirleşme ve Güven İlişkisi.....	70

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: İlçeler Göre Örneklemin Eğitim Durumu	64
Tablo 2: Siyaset Kurumuna Güven.....	74
Tablo 3: Parlamento'ya Güven	75
Tablo 4: Hukuk Kurumuna Güven	77
Tablo 5: Aile Kurumuna Güven	78
Tablo 6: Sağlık Kurumuna Güven	80
Tablo 7: Ekonomi Kurumuna Güven.....	83
Tablo 8: Diyanete Güven	85
Tablo 9: Dini Cemaat Liderlerine Güven	86
Tablo 10: ÖSYM'ye Güven.....	87
Tablo 11: Milli Eğitime Güven.....	88
Tablo 12: Yazılı Basına Güven.....	89
Tablo 13: Televizyon Kanallarına Güven.....	89
Tablo 14: Orduya Güven	91
Tablo 15: Polis Teşkilatına Güven.....	92
Tablo 16: Üniversitelere Güven.....	93
Tablo 17: Belediyeler ve Güven Arasındaki İlişki	94
Tablo 18: Güven Sağlayan En Önemli Unsur Nedir?.....	97
Tablo 19: Kendinizi Şehirde Güvende Hissediyor Musunuz?.....	99
Tablo 20: Bireye Güveni Sağlayan Ölçüt İle Şehirde Kendini Güvende Hissetme Arasındaki İlişki.....	100
Tablo 21: Bireylerin Aldıkları Uzmanlık Eğitim ve Güven Arasındaki İlişki	102
Tablo 22: Kendini Güvende Hissetme ve Değerler Arasındaki İlişki	104
Tablo 23: Kendini Güvende Hissetme; Dini Sembol ve Göstergelerin Kullanılarak Güven Sağlama Arasındaki İlişki	106
Tablo 24: Şehirde Kendini Güvende Hissetme İle Mezhep Arasındaki İlişki.....	107
Tablo 25: Şehirde Kendini Güvende Hissetme İle Başkaları İle Herhangi Bir İlişki Kurarken Bireylere Güven Arasında İlişki	109
Tablo 26: Şehirde Kendini Güvende Hissetme ve Bir Mesleği İyi Yapan Unsur Arasındaki İlişki.....	112
Tablo 27: Kendini Güvende Hissetme ve Aylık Gelir Arasındaki İlişki	113

Tablo 28: Kendini Güvende Hissetme ve Yaş Arasındaki İlişki	115
Tablo 29: Kendini Şehirde Güvende Hissetme ve Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	117
Tablo 30: Kendini Güvende Hissetme ve Medeni Durum Arasındaki İlişki.....	118

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Sosyal İlişkilerde İlişkisel Çevreye Ait Güven Duyguları (%) 50

Şekil 2:ToplumuzdaKurumsal Yapılanmalara Olan Güven (%) 96

GİRİŞ

“insan, buzlu bir yolda ilerlerken arabasının kaymasıyla bir korku duyar, ancak bu korku kişiliğini etkilemez, ayağına çekiç düşerse canı yanar, ancak bu ağrı gizli bir düşmanlığı beslemez... İnsanın hoşgörü gösteremeyeceği ve psikolojik sağlığını kaybetme tehlikesine düştüğü tek durum, kendisinin ve çevresindekilerin birbirlerine güvenlerini kaybetmeleridir...”

(Bonaro Overstreet)¹

Güven, birbirimizi ve başkalarını anlamamızı kolaylaştıran, başkalarına karşı olumlu olmanın ve başkalarının bize zarar veremeyeceğinin umulmasıdır. Günlük hayatın bireysel ve sosyal ilişkilerde çok önemli bir etken olan güvenin insanlık tarihi kadar eski olduğu bir gerçektir. Ancak güven günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmektedir. Belirsizliklerin ve güvensizliklerin hızla yayıldığı bir dünyada güvenin eksikliği yakından hissedilmektedir. Çok çeşitli kaynaklardan beslenen sıkıntıların, endişelerin ve kuşku­ların bireylerarası ilişkileri, iş dünyasında, politikada, ekonomide, ticarete, sosyal ve toplumsal yapıda ve toplumların ahlaki yapısı zarar görmüştür. Bunların içerisinde bizi en çok rahatsız eden problem ise kuşkusuz güvensizliğin çok geniş alanlara yayılmasıdır. Güvensizliğin bu kadar yaygınlaşması güvenin önemli hale gelmesine neden olmaktadır. Yani güvensizlik güvenin ne kadar önemli olduğunu ve güvenin üzerinde durulması gereken bir konu olduğunu ortaya koymuştur.

Güvensizlik toplumun her kesiminde hızla artmaktadır. Bu durum aynı zamanda güvenle ilgili bir belirsizliğin de göstergesidir. Güvensizlik korkuları, kaygıları çoğaltmış, toplumsal sorunların, şikâyetlerin, rahatsızlıkların, sevgisizliklerin, umutsuzlukların artmasına neden olmuştur. Güvensizlik durumunun artması sonucu bireyler birbirine güvenmemektedir. Çünkü güvensizlik, güven bağlarını gevşeterek onu tehlikeye atarak bireyler arası ilişkilerde olumsuz davranışları geliştirmiştir. Bu durumda problemlere yol açmıştır. Dolayısıyla bu problemlere çözüm bulabilmek için sosyologlar güven konusunu ele almalı toplumda olumsuz durumlar yaratan

¹GIBLIN, Les; **İnsan İlişkilerinde Kendine Güven ve Güç Elde Etmenin Yolları**, (Çev: İdil Güpgüpoğlu) Sistem Yayıncılık, Ankara 2004, s. 8.

güvensizliğe dair çözüm yolları üretmelidir. Güven günlük hayatımızdaki bireysel ve sosyal ilişkilerimizin bir parçası olduğu için günümüzde güven ortamına daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde, güvenin ikinci basamakta yer aldığını görmekteyiz. Yani güven bireyin yaşayabilmesi ve varlığını sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu bir unsurdur. Çünkü hiç kimse güvenden vazgeçemez ve güveni kimseye de devredemez. İnsan güvenmeden ve güvence olmadan yaşayamaz. Aslında bireylerin kişisel, sosyal ve toplumsal yaşam alanlarında karşılıklı güven duygusuna ihtiyaçları onları dayanışma ve işbirliğine götürür. Dolayısıyla güven unsuru sürekli olarak her alanda ve ortak olarak paylaştıkları bir duygu biçimidir.

Toplumda hızla artan güvensizlik kaosa, kargaşaya sebebiyet vermektedir. Thomas Hobbes da ifade ettiği gibi çatışmanın, savaşların sebebi güvensizliktir. İster büyük çapta ister küçük çapta olsun fark etmeksizin bireyler, toplumlar arasındaki çatışmanın sebebinin güvensizlik olduğu söylenilir. Bütün bu sorunlara çözüm bulabilmek için güvenin herhangi bir şekilde onarılması ve yeniden tesis edilmesi için gerekli çıkış yolları bulunulmalıdır. Bireyler arasında, dostlukta, arkadaşlıkta, iş yerlerinde, ortaklıkta, aile yuvasında kısacası toplumun her kesimine yerleşen güvensizliğe karşı koyulmalıdır. Çünkü problemler hayatımızın her alanına yerleşmiş durumdadırlar. Güvene yeniden kucak açabilmek için onu, bireysel ve toplumsal ruhumuza sindirmenin yollarını aramanın ve davranışlarımıza yeniden yerleştirmenin vaktinin gelmiş olduğu düşünülmektedir.

Sosyal ilişki, toplumsal yaşamın en temel ve en önemli öğelerinden biridir. Bu önem örgütlü toplumlarda çok daha belirleyici bir özellik sergilemektedir. Sosyal ilişki biçimlerimiz, tutumlarımızı, davranışlarımızı, inançlarımızı, kültürümüzü ve kimliğimizi oluşturmaktadır.

Bu çalışmamız iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ilk olarak güven kavramı ele alınmıştır. Sosyolojik olarak güven ve güvenin kriteri başlığı altında, güveni sosyolojik olarak açıkladıktan sonra güvenin kriterleri belirtilmiştir. Kime neye ve niçin güvenmeliyiz. Sorularını açıklamaya çalışılmıştır. Üçüncü başlıkta ise sosyal sistemde güven konusunu ele alınarak sosyal sistem izah edilmiştir. Devamında ise modern toplumda risklerin oluşturduğu güvensizlikten öne çıkan güven konusu dikkate

alınmıştır. Son olarak da sosyal ilişkiler ele alınarak sosyal ilişkilerde güven değerlendirilmiştir.

İkinci bölüm ise hem teori hem de uygulamalı çalışmadan oluşmaktadır. İlk olarak araştırmanın metodolojisi hakkında bilgi verilerek araştırmanın yapıldığı alan betimlenmiştir. Malatya ilinde yapmış olduğumuz alan araştırmasının sonuçlarını değerlendirilmiştir. Sosyal ilişkilerde güven ne düzeyde, hangi tür ilişkilere güven daha önemli bunlar ayrıntılı olarak verilere dayanarak açıklanmıştır. Daha sonra sosyal kurumlar konusu ele alınmıştır. Kurumları teorik olarak anlattıktan sonra her bir kurumu ayrı ayrı açıklanılarak o kuruma duyulan güven oranlarını tespit edilerek en çok güven duyulan kurum tespit edilmiştir. Devamında ise bunun gerekçeleri belirtilmiştir. Son olarak ise, şehirde kendini güvende hissetmeyi bağımsız değişken olarak alınarak buna bağlı olan değişkenleri; yaş, cinsiyet, gelir, mezhep, mesleği iyi yapan ölçüt, dini sembol ve göstergelerin kullanımı, güvenilir bireylerin olup olmayacağı, konuları araştırma sonucunda elde edilmiş olan verilere bağlı olarak izah edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÜVEN VE SOSYAL İLİŞKİLER

1. GÜVEN KAVRAMI

Günümüzde sosyal bilimcilerin en çok tartıştığı konulardan biride güvendir. Siyaset biliminde Francis Fukuyama'nın "Güven, Sosyal Erdem ve Refahın Yaratılması" eseri, sosyoloji de ise Anthony Giddens'in, "Modernliğin Sonuçları", "Elimizde Kaçıp Giden Dünya", "Modernite ve Bireysel Kimlik" gibi eserleri Mark Granovetter'in "The Strenght of Weak" çalışması ve Niklas Luhmann'ın "Trustand Power", "Familiarity, Confidence, Trust: Problemsand Alternatives" güven üzerine yapılmış önemli çalışmalardır.

Güven kavramı farklı alanlarda ele alınmış ve her alanın güveni ele alış biçimi birbirinden farklıdır. Güven kavramı üstüne bu denli birbirinden farklı görüşlerin ortaya atılması ve araştırmanın yapılmasının nedeni farklı formasyona sahip bilim adamlarınca anlaşılan farklı güven kavramlarıdır.² Yani farklı alanlarda olan bilim adamları güveni ele almış ve bu kavram o alanda tanımlanmaya çalışılmıştır.

Güven olgusu farklı alanlardaki bilim adamları tarafından farklı perspektif ve yaklaşımlarla uzun süredir üzerinde düşünülen bir konu olarak akademik araştırmalarda yer almaktadır. Günlük hayatın bireysel ve sosyal ilişkilerinde çok önemli bir etken olan güven insanlık tarihi kadar eskidir.

Güven kavramı üzerine ilk çalışmalar psikologlar tarafından yapılmış, sosyoloji, sosyal psikoloji, siyaset bilimi, ekonomi gibi daha pek çok alanda güven konusu ele alınmıştır. Bu doğrultuda daha dar bir çerçeveden bakıldığında bireyler arası ilişkilerde güven kavramının pek çok farklı tanımın yer aldığı görülmektedir. Mesela pazar araştırmacıları; tüketici bağımlılığını ve marka ismine olan güven konusunu incelemişlerdir. Psikologlar, güveni güvenilir bireylerin olması için kişilik karakteri ve kalitesi olarak ele almışlardır. Bu süreçte çocuklukta başlar. Çocuğun kendini emniyete hissetmesi kaygılardan ve korkulardan arınması kişiliğin oluşumu için önemlidir. Çocuk

² GAMBETTA, Diego; **Trust: Makingand Breaking Cooperati ve Relations**, Basil Blackwell, New York, 1990, s. 213.

güvenerek bağlanır ve bağlandığı kişiden aldığı güven duygusu ile yaşama adım atabilecek yeteneğine erişmesidir.³

Bağlılık duygusu psikologlara göre kişiliğin oluşmasında ve güvenin sağlanmasında oldukça önemlidir. Bu bağlılık duygusu da yaşamın ilk evresinde başlar. John Bowlby'e göre, anne ve çocuk arasında kurulan güvenli bir bağlanma ilişkisi çocuğa sağlıklı psikolojik gelişim olanağı sağlar. O, güvensiz bağlanma biçimlerinin nevrotik bir kişiliğin gelişmesine zemin oluşturduğunu belirtmiştir.⁴

Güvenli bağlanmaya sahip kişiler aileleriyle ve arkadaşlarıyla oldukça uyumlu, kendilerine veya başkalarına daha çok güvenen ve daha az sosyal problemler yaşayan kişilerdir. Diğer yandan güvensiz bağlanmaya sahip olanlar ise başkalarıyla yakınlaşmaktan rahatsızlık duyarlar. İlişkilerinde karşı tarafa tamamen güvenmekte oldukça zorlanırlar. Bu tip bireyler sosyal hayata daha az uyum sağlayarak duygularını çok fazla kontrol edemezler ve bunlar strese karşı daha duyarlı bireylerdir.⁵

Ayrıca temel güven psikolojide oldukça önemlidir. Temel güvenin ferdi ben ve sosyal ben evresinden önce ortaya çıkan ve ikisinin arasındaki ayrışmanın ön temelini oluşturan özünde bilinçli bir sosyallik olarak ifade edilir.⁶ Dolayısıyla güven bebeklikte başlar ileri yaşlarda devam eder. Bebeklik döneminde temel güven sağlanmamış olanlar ileride güven açısında problem yaşayabilirler.

İnsanın kendisine güvenmesi yürekli ve cesur olmasını gerektirirken başkasına güvenmesi ancak deneyim ile sağlanır. Bu düşünceye göre güven sözcüğü aslında iki bölümden oluşur. Bunların birincisi inanmak, ikincisi ise emin olmaktır. Aslında bu ikisinin birlikte olması güven anlamına gelmesi gerekirken günlük hayata herhangi birisinin olması da güvenmek olarak nitelendirilebilir.⁷

Siyasetçiler güveni, hükümete olan güveni, kamuoyunun devlete karşı tutumunu ölçmek amacıyla ele almışlardır. Bir tutum olarak kişide siyasal güven oluşum süreci;

³ GÜNEŞ, Adem; **Güvenli Bağlanma**, Timaş yayınları, İstanbul, 2014,s.27.

⁴ BOWLBY, John; **Bağlanma**, (Çev: Tuğrul Veli Soylu), Pinhan Yayınları, İstanbul, 2012, s. 449.

⁵ TÜZÜN, Olcay ve Kemal Sayar; **Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji**, Düşünen Adam Dergisi, 2006, s.26.

⁶ GIDDENS, Anthony; **Modernite ve Bireysel-Kimlik**, (Çev: Ümit Tatlıcan), Say Yayınları, İstanbul, 2010, s.57.

⁷ ALKAN, İrfan; **Güven**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014, s. 257.

“bireyin siyasi lider, hükümet, siyasi kurumlar ve üretilen politikalar hakkında bilgi sahibi olması; bu faktörlerin bireyin iç dünyasına karşı bir duygu üretmesi ve bilgiyle beraber duygusunda eklenmesiyle bir yargıya ya da düşünceye dönüşmesi şeklindedir. Siyasal güven sadece kişinin tutumu ya da duygusal göstergesi şeklinde tanımlanamaz. Siyasal güven; bilginin duygunun ve yargıların kol kola girerek seçmen davranışı siyasal destek ve siyasal katılım gibi araçlarla eyleme dönüştürülmesidir.”⁸ Siyasi açıdan tek bir güven tanımı yapılamaz. Çünkü her ülkenin siyasi yapısı farklı olduğu gibi güven kavramındaki esneklikten de kaynaklanır. Bu konu hakkında çeşitli görüşler savunulmuştur.

Görüldüğü gibi güven kavramı farklı alanlarda farklı bir şekilde ele alındığı gibi sadece bir alanda da farklılıklar söz konusudur. Yani güven sadece bir alan ile sınırlı bir kavram değildir. Bundan dolayı güven kavramını çeşitli şekillerde tanımlamak mümkündür. Güven, birçok sosyal disiplinin temel kavramlarından biri olduğu için tek bir disiplin paradigmasıyla açıklanamaz. Güven konusunda oldukça fazla araştırma yapılmış olmasına rağmen üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanım bulunmamaktadır.

Bireylerin farklı bakış açılarına sahip olması ve istenilen faydanın, anabilim dalına göre değişmesi, farklı bölümlerde çeşitli güven analizlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Burada ortaya çıkan çeşitlilik güven kavramında, herkesin aynı şeyi anlamadığını, birlikli-bütünlük, genel-geçer bir kavram olmadığını göstermektedir.

Güven üzerine yapılan tanımlamaların da bir başka sorun ise kime neye güven sorunudur. Güven sadece bireysel özellikler olarak ele alınmaz. Güvenin temelinde birey vardır. Güven birey ile başlar ve toplumsallıkla devam eder. Diğer yandan güveni kabaca sadece kişisel ya da sadece toplumsal olarak ele almak, onun sosyolojik yorumunda eksiklikler meydana getirir. Güven kavramı, itimat, güvenilirlik, inanma ile eş anlamda sık sık kullanılmıştır. Güven, fiziksel bir olgunun yaratacağı etkiye yönelik karşı tarafın hissedeceği bir duygunun tarifi olması nedeniyle, teorik olarak tanımlanması çeşitli güçlükler içeren bir kavramdır.⁹ Bu durumda, güven kavramına yönelik belirlenmiş, genel bir güven tanımı, sosyal bilimciler arasında

⁸ CAN, İslam; **Türkiye’de Siyasal Güven**, Açılım Yayınları, İstanbul, 2015, s.70.

⁹ BALTAŞ, Acar; **Ekip Çalışması ve Liderlik**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008, s. 57

bulunmamaktadır. İnsanlara mı güveneceğiz yoksa kurumlara mı güveneceğiz? Eğer her ikisine de güveneceksek, kişilerarası güven ile kurumlara olan güveni incelemeye yönelik, kavramsal ve deneysel farklı yaklaşımlar olmalı mıdır?¹⁰ Şeklindeki sorunları göz önünde bulundurmamız gerekmektedir

Güvenin literatürdeki tanımlarını ele aldığımızda ise öne çıkan güven tanımları şunlardır: Griffin, güveni riskli bir durumda arzulanan bir amacı başarmak için, bir nesnenin herhangi bir özelliğine, bir olayın ortaya çıkacağına veya bir kişinin davranışlarına olan inancı olarak tanımlamıştır. Luhman güveni bir kişinin, karşı tarafın adil, ahlaki kurallara uygun ve öngörülebilir biçimde davranacağına ilişkin inancını oluşturur. Heimovics ise güveni, bireyin başka bir bireyin veya grubun özverili ya da faydalı olacağına ilişkin beklentisidir. Carnavale ve Wechsler güvenin bir grubun veya kişinin davranışlarına veya niyetlerine inanç ve bağlılıklarına, ahlaki kurallara dayalı, adil ve yapıcı davranış beklentilerini ve başkalarının haklarını düşünmeyi içerdiğini ortaya koymuştur. Mayer ve diğerleri güveni; bir tarafın, karşı tarafın davranışlarının önemli sonuçlar ortaya koyacağı beklentisine bağlı olarak duyarlı davranma istekliliği olarak tanımlamışlar. Mc. Allister'a göre güven ise bir kişinin başka bir kişinin sözlerinden, davranışlarından ve kararlarından emin olması ve bunlara göre hareket etme istekliliğidir.¹¹ Şeklinde güven tanımları yapılır.

Oxford İngilizce Sözlüğündeki başlıca tanımı; güveni, bir kişi veya nesnenin bazı niteliklerine, özelliklerine ya da bir ifadenin doğruluğuna itimat etme, bel bağlama, olarak tanımlanır. Anthony Giddens' a göre bu tanım yararlı bir başlangıç noktası oluşturulabilir. Ona göre itimat etme ve bel bağlama bireyin inanç yapısı ile ilgili şeylerdir. Niklas Luhman, itimat ve güvenin yakından bağlantılı olduğunu kabul eder. Ancak ikisi arasında, güven üzerinde çalışmanın temelini oluşturan bir ayrım yapar. Luhmann'a göre güven, özellikle yalnızca modern dönem içinde var olan bir terim olan risk ile ilişkili olarak anlaşılmalıdır. Güven ve itimatın aynı şey olmadığını ifade ederek

¹⁰ KHODYAKOV, Dmitry; "Trust as a Process: A Three-Dimensional Approach", **Sociology**, Volume: 41(1), London, 2007, s.116.

¹¹ CEYLAN, Adnan; "Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları", **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yayınları, Cilt: 10, Sayı: 2, Manisa, 2003, s.140.

güveni ve riskin birlikte ele alınabileceğini ancak itimattın daha farklı bir boyuta olduğunu ifade eder.¹²

“Luhmann güveni, sosyal dünyanın karmaşıklığını azaltan etkili bir iletişim olarak görmüştür. Toplumsal alanda yaşamın olabilmesi için güven temel unsurdur. Eğer bir yerde güven varsa orada deneyimler ve eylemler için fırsatlar doğar. Simmel de güvenin temel şartı olarak inancı görür. Ona göre, güvenin olabilmesi için bireye ya da herhangi ilkeye inanmamız gerekir. Güven, belirli nedenlere dayanabilen ama bunlarla açıklanamayan bir duyguyu, bir varlıkla ilgili fikrimizle varlığın kendisi arasında kesin bir bağlantı ve birliğin olduğu, onu kavrayışımızda belirli bir tutarlılığın bulunduğu, egonun bu kavrayışa karşı teslimiyetinde bir güvence ve direnç eksikliği gösterdiği duyguyu ifade eder. Kısaca, olası sonuçlara duyulan güvenin bilişsel bir kavrayıştan çok, bir şeye bağlılığı ifade ettiği bir inanç biçimidir. Soyut sistemlerin gelişimiyle kişinin tanımadığı insanlara duyduğu güven, toplumsal var oluş için vazgeçilmez bir hale gelir. Bu türden kişiselleşmemiş güven, temel güvenden farklıdır.”¹³

Türk Dil Kurumu tarafından çıkarılan Büyük Türkçe Sözlükte ise güven, korku çekinme ve kuşku duymadan inanarak bel bağlama duygusu şeklinde ifade edilmiştir. Başka bir tanım ise güveni, görgül mantıksal veya sayımsal işlemlere dayanarak bir gözlemsel bilgi ya da bulgunun, öyle olduğu, öyle kalacağı duygusu olarak tanımlanır.¹⁴

Ferda Erdem güveni, değerini bilmediğimiz ve daha çok kayb olduğunda değeri anlaşılan bir unsur olduğunu ifade eder. O güveni bireyle arası hijyen koşulu olarak görmüştür.¹⁵

Güven, istenilen ve beklenen niyet ve hareket olarak da tanımlanmıştır. Yani birey, grup, kurum muhatap aldığı kişi ya da kişilerden istenilen yönde bir davranışın gerçekleşmesini ister. Bu istenilen yönde gerçekleşme durumu güven duyulmasının ölçütüdür. Bu tanımdan hareket edildiğinde güven ile ilgili konular, kişisel risk alma

¹² GIDDENS, Anthony; **Modernliği Sonuçları**, (Çev; Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, Baskı;6, İstanbul, 2014, s.36

¹³ERTONG, Günnur; “Niklas Luhmann’ın Sosyal Sistemler Kuramı ve Güven Tartışmaları Bağlamında Sağlık Sistemi”,**Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Ankara, 2011, s.6.

¹⁴AKALIN, Şükrü Haluk vd; **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, s. 816.

¹⁵ ERDEM, Ferda; **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003,s.153.

davranışı, işbirliği, azalan sosyal karmaşıklık, sosyal sermaye, düzen olarak gerçekleşir.¹⁶

Kavrama ilişkin yapılan bazı tanımları ele aldığımızda güvenin karşıdaki kişinin kötü niyetli ya da keyfi eylemlerde bulunmayacağı duygusu, bir kişinin iyi niyetle davranan birisinden bekleyebileceği “normallik” çerçevesinde, diğer kişinin davranışlarının tahmin edilebilir olacağı beklentisidir. Bu durum iki kişi arasında var olan açıklık düzeyi olarak nitelendirildiği görülmektedir.

Güven, bir ilişkide bir tarafın, diğer tarafın onun zayıflığını istismar etmeyeceğinden emin olma durumudur. Mesela bir mübadelede, alışverişte; aktörlerden, ortaklardan biri diğerinin güvenine layık olduğu zaman güvenilirdir. Güvene layık olan bir mübadele tarafı, diğerlerinin mübadele zayıflıklarını istismar etmeyecek kişidir. Güven, mübadele aktörleri, ortakları arasındaki ilişkinin bir özelliği iken, güvenilirlik mübadele aktörünün ve ortaklarının bir özelliğidir¹⁷. Ekonomi üzerinde yapılan bu tanım diğer bütün alanlarda da görülür. Güven üzerinde yapılan tanımları bu bakış açısına göre ortak bir tanım çıkartmak mümkündür. Bu zayıflığın istismar edilmeme durumu bireyler arasında, gruplar arasında, bireyden gruba, bireyden kuruma, kurumdan bireye, kurumlar arasında olabileceğini ifade etmek mümkündür. Yani zayıflığın istismar edilemeyeceğinden emin olma her boyuta görülür.

Sosyolojide özellikle işlevselci yaklaşımın üzerinde düşündüğü bütünleşme, ahlaki geneleme, mutabakat ve değer kavramından hareket edecek olursak güven, toplumda herkesi ilgilendiren ve toplumda yararlı sonuçlar elde etmek için bireyleri gönüllü olarak işbirliğine iten ve bu işbirliği yoluyla iyi toplumun oluşturulmasını kolaylaştıran temel değer olarak tanımlanmıştır.¹⁸ Sosyolojinin bu güçlü yaklaşımına göre; bütünleşmiş, uyum içinde ve istikrarlı bir toplum için kişiler arasındaki ilişkiler güvene dayanmalıdır.

¹⁶ÖREN Kenan; “Sosyal Sermayede Güven Unsuru ve İş Gücü Performansına Etkisi”, **Erciyes Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1, 2007, s.77.

¹⁷MAREK, Korczynski; “Güvenin Ekonomi Politikası”, (Çev; Şükrü Erdem), **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s.64.

¹⁸ TONE, Larue Hosmer; “Trust: The Connectin Ling Between Organizational Theory and Philopshical Ethics”, **The Academy of Management Review**, Vol:20, No.2, 1995, s.382.

Güven, kavram olarak kişisel güven ve kişisel olmayan güven diye iki temel şekilde ele alınmıştır. Kişisel güven, günlük yaşantıda samimi ilişkiler sonucunda oluşan güven türüdür. Kişisel olmayan güven ise, özellikle örgütsel ilişkiler alanında ortaya çıkan güven biçimidir.

Güven kavramını farklı düzeylerde incelenmiştir. Kavram, farklı biçimlerde ele alındığında şunlar söylenilir:

- **Mikro Düzeyde Güven:** Bu güven türü aşinalığa, geçmişte yaşanan etkileşime ya da aynı sosyal gruba üyeliğe dayanmaktadır. Bu güven türü genellikle kişiler ve örgütler arasında oluşur.
- **Kuruma Dayalı Güven:** Güvenilenler bireyler değil; güven garantisi verenler, yasal düzenlemeler, formel ve toplumsal yapılardır. Burada, güvenin kaynağı kurumlardır. Kuruma dayalı güven ilerleyen sayfalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.
- **Sisteme Dayalı Güven:** Kişisel olmayan güven olup, kültürel sistemlerin, otoritenin ve anayasa gibi yasal düzenlemelerin meşruluğuna dayanır. Toplumda süreç içerisinde kendiliğinden oluşur.
- **Süreçe Dayalı Güven:** İnsanların birbirlerini tanıması sonucunda tekrarlanan etkileşime; bir başka ifade ile zaman içinde gelişen deneyimlere dayanır. Bu güven türü güvenin sağlanması için oldukça önemlidir.
- **Özelliklere Dayalı Güven:** Kaynağını cinsiyet, yaş gibi kişisel özellikler ya da belirli bir sosyal sisteme veya etnik gruba ait olmaktan alır.¹⁹ Bu unsurlar güven için ölçüttür.

Güven konusunda yukarıda sıraladıklarımız dışında literatürde Eric Uslaner tarafından oluşturulan; stratejik/kısmi güven, ahlaki/genelleşmiş güven, kurumlara duyulan güven biçiminde üçlü bir tasnif yaygın olarak kullanılır. Bu tasnif Korczynski, Erdem, Sargut, Esmer gibi sosyal bilimciler tarafından kullanılmıştır.

Güven türlerinden birinci olan stratejik/kısmi güven; kişisel ilişkilere dayalı güven şeklidir. Granovetter ekonomik davranışın toplumsal içerilmişliği tartışmasında,

¹⁹HALİS, M., GÖKGÖZ, G. ve YAPAR, Ö.; “Örgütsel güvenin belirleyici faktörleri ve bankacılık sektöründe bir uygulama”, *Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı; 17, 2007, s.190.

güven yaratan somut kişisel ilişkilerin ve güven yaratan ilişki ağlarının rolünü vurgulamaktadır. Örneğin kişisel ilişkiye dayalı güvende x kendi zayıflıklarının y tarafından istismar edilmeyeceğinden emindir, çünkü tersi durumda arkadaşlıkları zedelenecektir. Kişilere duyulan güven, her zaman üçüncü güven kategorisi olan sistemlere olan inançla bir dereceye kadar ilişkilidir. Stratejik güven ise, tanışıklık üzerine inşa edilmiştir. Burada bireyler birbirini tanıyarak uzun süre etkileşim içerisindeyler. Stratejik kısmi güven, bu etkileşim sonucunda oluşur. Kişisel ilişkiye dayalı yüz yüze ilişkiler sonucu geçmişte elde edilen bilginin güven için oldukça etkilidir.

İkinci güven kategorisi ahlaki/genelleşmiş güvendir. Ahlaki/genelleşmiş güvende normlar önemlidir. Mesela x kişisi, y kişisine güvenir; çünkü x, y'nin içsel normlarına ve değerlerine ilişkin bilgiye sahiptir ve y'nin onun zayıf yönlerini istismar etmeyeceğinden emindir. Bu Durkheim'dan başlayarak birçok bilim adamının “yaygın” veya “kurucu” güven olarak isimlendirdikleri toplumsal ilişkilerin kurulabilmesinde, herhangi bir sivil toplumun işleyişi için gereken etik kodlar içinde ve sözleşme öncesi temelin oluşmasında yer alan güven tipidir. Sobel'in “gizli sadakat”, Granovetter'in “aşırı-toplumsallaşmış aktör”, Lane ve Bachman'ın özgeciliğe dayalı güven kavramları bu tip güvene örnek olarak gösterilmiştir. Bu güven türü, bireylerin diğer bireylerin davranışları hakkındaki beklentilerine dayanır ve bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu güven tipi stratejik güvenin kırılabilirliğine karşılık daha dayanıktır ve bireylerin yaşadıkları deneyimlerden etkilenmezler. Bu güven başkalarının ahlaki doğrularına, iyi niyetlerine olan inanç üzerine kuruludur.

Üçüncü güven biçimi ise bireylerin soyut sistemler veya toplumsal kurumlara duyduğu güvendir. Simgesel işaretlere ya da uzmanlık sistemlerine duyulan bu güven biçiminde güven; ikinci güven tipi olan ahlaki/genelleşmiş güvendeki başkalarının ahlaki doğrularına olan inanç üzerine değil, haklarında bir şey bilmedikleri ilkelerin doğruluğuna olan inancın üzerine kurulur.²⁰Bu güven türü de endüstrileşme sonucu ortaya çıkmıştır.

Modern kurumların doğası, soyut sistemlerdeki güven düzeneklerine, özellikle de uzman sistemlerine duyulan güvene derinden bağlıdır. Bazı durumlarda soyut

²⁰ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s.39

sistemlere duyulan güven, bu sistemlerden bir biçimde “sorumlu” olan birey ya da topluluklarla hiçbir karşılaştırmayı gerektirmez. Giddens, Lane ve Bachman soyut sistemler, toplumsal kurumlara duyulan güven ile kişisel ilişkilere dayalı güven arasındaki potansiyel ilişkiyi vurgular. Burada güven kişilerden ziyade soyut ve uzman sistemlerle ilişkilendirilir.²¹

Jalava’ya göre sisteme duyulan güven biçimi normları ve yapısı ile diğer iki güven türünden farklıdır. Bu güven biçimi sosyalizasyon süreçleri ile sistemin karmaşıklığını azaltır ve sistemi dengeler. Dolayısıyla hem sistem hem de bireyler için destekleyici işlev görür. Sisteme yönelik güvenin, bireyler arası güvene göre kurulması daha kolaydır. Ancak kontrolünü sağlamak daha zordur.²²

Güven kavramının mikro, makro ve mezo boyutlarını bulunması, birden fazla bir araştırma düzeyini ele alan bir yaklaşımı gerekli kılmaktadır. Güvene ilişkin davranış ya da bilginin toplumsal bağlama içerilmiş olması, güveni mikro ve mezo düzeyde ele alınmasını zorunlu duruma getirmektedir.²³

Güven çok boyutlu bir kavramdır. Dolayısıyla farklı biçimlerde analiz edilir. Farklı unsurların etkileşimi güven üzerinde etki yaratmaktadır. Bunun sonucunda deneyimler, tutumlar, bireyin ruhsal yapısı ve bireyin duygu durumu güven duyma üzerinde etkili olmaktadır. Dolayısıyla güven değişen ve gelişen bir deneyim olarak kavramsallaştırılır. Burada değerler, tutumlar ve duygular güveni aynı anda etkilemektedirler. Güven duymak insanların değerleri, tutumları, duygularının karşılıklı etkileşimleriyle tanımlanmaktadır. Ayrıca farklı kültürler, güvenin tanımlanmasında ve belirli örgütsel çıktılar üzerinde güvenin yarattığı etkiler bakımından farklı niteliklere sahiptir. Bir kimsenin değerler sistemi, davranışlarına rehberlik etmekte ve kişiye kendi dünyasını çevreleyen olaylar ve konulara dair anlam yaratma ve onları değerlendirmede ölçütler sunmaktadır. Değerler sistemi hangi tür davranış, olay ya da durumun istendik olup olmadığında belirleyicidir. Değerler güven duymanın genelleştirilmesinde daha

²¹GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**,s.94

²²ERDEM, Ferda ve Janset, Özen; “Niklas Luhmann’ın Tanıdıklık, Emin Olma ve Güven Ayrımı”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s.57.

²³ SARGUT, A. Selami; “Kurumsal Alanlardaki Örgüt Yapılarının Oluşmasında ve Ekonomik İşlemlerin Yürütülmesinde Güvenin Rolü”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s.90.

baskın bir etki yaratmaktadırlar.²⁴“Tutumlar, bir tutum objesine yönelik inançların, değer ve tercihlerin ve niyetlerin toplamıdır. Güveni de bir tutum olarak kabul edildiğinde diğerinin eylemleri hakkında bir beklenti, bu beklentinin karşılanması ya da zarar görmesi durumuna verilen değer ve diğerine karşı savunmasız kalma istekliliğini içermektedir.”²⁵

Kısacası, güven kavramının tek bir tanımı yapılamaz yani güven kavramını farklı şekillerde tanımlamak mümkündür. Çünkü güven kavramı farklı alanlarda ele alınmış ve her alanın güveni ele alış biçimi farklıdır. Dolayısıyla tanımlamada farklılıklar göstermektedir. Yani güven birçok sosyal disiplinin temel kavramlarından biri olduğu için tek bir tanımla açıklanamaz. Yine de bütün sonuçları incelediğimizde istismarın olmadığı yerde güvenin olabileceğini görmek mümkündür. Yani bir kişi grup ya da kurumun zayıflığını istismar edilmemesi durumu şeklinde izah edilir. Güven ile ilgili olarak yapılan birçok tanım bulunmakla birlikte genel olarak sosyal bilimler literatürü güveni, bir toplumda yaşayan bireylerin birbirlerine, içinde yaşadıkları sistemlerin kurallarına ve kurumlarına yönelik olarak, söz konusu birey, kurum veya kuralların rollerini ve işlevlerini belirlenen doğrultuda en iyi şekilde yapacaklarına duyulan inanç olarak tanımlanmaktadır.

Güven farklı düzeylerde ele alınabilir kişisel ve kişisel olmayan güven şeklinde düzeylere ayrıldığında; mikro düzeyde güven, kuruma, sisteme, sürece, özelliklere dayalı güven şeklinde ele alınmıştır. Güven kavramı üzerinde yapılan bu sınıflama dışında, literatürde Eric Uslaner tarafından oluşturulan; stratejik/kısmi güven, ahlaki/genelleşmiş güven, kurumlara duyulan güven biçiminde üçlü bir sınıflama yaygın olarak ifade edilir.

1.1. Sosyolojik Olarak Güven ve Güven Sağlayan Unsurlar

Literatürde sosyal güvenin temelleri üzerinde bir inceleme yapıldığında, bilim adamları tarafından kabul edilmiş bir genel-geçer güven kaynağı olmadığını görülür. Daha birçok şey baz alınarak psikolojik olarak çalışmalar yapılmıştır. Sosyologlara

²⁴ JONES, Gareth R. ve Jennifer M. George; “*The Experience and Evolution of Trust: Implications for Cooperation and Teamwork*”, **The Academy of Management Review**, Cilt:23, Sayı: 3, 1998, s. 533-534.

²⁵ AKSOY, Beyhan; “*Örgütlerde Güvenin Yeniden Değerlendirilmesi: Yeni Konular ve Sorular*”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt: 12, Sayı:27, 2016.s.183.

yakın olan birçok araştırma ise siyaset bilimciler tarafından yapılmıştır. Siyaset bilimcileri ise sosyal güveni etkileyen faktörler, politik sistemler ve liderlere olan güven gibi konularla ilgilenmişlerdir. Bu çalışmada daha çok sosyolojik olarak güven ele alınmıştır. Güvenin sosyolojik temelleri açıklanmıştır.

Güven toplum için neden önemli? Sorusunu baz aldığımızda güvenin toplumun merkezinde olduğunu ifade edebiliriz. Yani bireyde var olma sorunu var. Var olma sorunu bireyin hayata kalması için verdiği mücadele olarak görülebilir. Bireyler, kurumlar, toplumlar ilk var olma sorunu çözmeye çalışmaktadır. Yani hayata kalabilmek bu anlamda bir güven duygusunun olması gerekir. Eğer güven sağlanırsa bireyler, kurumlar ya da toplumlar güvende olduklarına inansalar gelişme sağlanır. Yeni bir şeyler üretmek için ilk unsur kendini güvende hissetmektir. Güvenin olmadığı bir yerde gelişme beklenilemez. Bu durumu en iyi izah eden isimlerden biri de Hobbes'tur.

Hobbes, insanların doğa durumundan bedensel ve zihinsel yetenekler bakımından eşit olduğunu iddia etmiştir. O, bu eşitlikten güvensizliğin doğduğunu iddia etmiştir. Güvensizlikten ise kavganın, savaşın doğduğunu ileri sürmüştür. Herhangi bir birey diğer bireylere olan güvensizlikten kurtulmak için, kendisi için tehlikeli olabilecek kadar büyük başka bir güç kalmadığını görünceye kadar, cebren ya da hileyle çok sayıda insanı egemenliği altına alması kabul edilebilir bir durumdur. Bu o bireyin varlığını koruması için gerekli olan bir şeydir ve buna genellikle cevap verilir.²⁶ Hobbes bu durumu şöyle ifade etmiştir.

“Böyle bir savaşta hiçbir şey adalete aykırı değildir. Bu herkesin herkese karşı savaşının sonucu da, böyle bir savaşta hiçbir şeyin adalete aykırı olamayacağıdır. Orada, doğru ve yanlış, adalet ve adaletsizlik kavramlarına yer yoktur. Yasa olmayan yerde adaletsizlik yoktur. Genel bir gücün olmadığı yerde yasa yoktur. Cebir ve hile savaşta en büyük iki erdemdir. Adalet ve adaletsizlik ne bedenin nede zihnin melekeleridir. Böyle olsalardı dünyada yapayalnız olan bir insanda da, duyuları ve duyguları gibi var olmaları gerekirdi. Bunlar tek başına değil, toplum içinde yaşayan insanların nitelikleridir.”²⁷ Bu sözlerden anlıyoruz ki güven toplum halinde yaşayan insanlar için oldukça önemlidir. Toplumun oluşması için güvene ihtiyaç vardır. Güven

²⁶ KIZILÇELİK, Sezgin; **Sosyoloji Tarihi 2**, Anı Yayınları, Ankara, 2011, s. 227.

²⁷ HOBBS, Thomas; **Leviathan**, (Çev; semih Lim), Yapı Kredi yayınları, Baskı; 13, İstanbul, 2014, s. 96

olmasa bireyler bir araya gelip birlikte yaşamazlar. Yani güven sayesinde bireyler bir araya gelerek toplumu meydana getirir. Toplumda güven varsa sorun yok. Güven olmadığı ve güvensiz durumlar, yaşam koşulları olduğu sürece sorunlar oluşur. Toplumda meydana gelen birçok olumsuz durumun nedeni olarak güvensizlik görülmektedir. Dolayısıyla güven sosyolojik olarak oldukça önemlidir.

Hobbes, mutluluğu bir nesneden diğerine, arzunun devamlı ilerleyişi şeklinde ele almıştır. Bir şeyin elde edilmesi için bir başka şeye giden yoldur sadece. Bunun nedeni şudur: insan arzusunun nesnesi sadece bir anlık haz almak değil; gelecekteki arzuların yolunu daimi olarak güvence altına almaktır. Yani burada asıl amaç güvence altına almak. Bazı unsurlar güvence altına alındığı zaman mutlu olunur. Dolayısıyla bütün insanların iradi eylemleri ve eğilimleri, doyumlu bir hayatın sadece elde edilmesi ile değil, güvence altına alınmasına yöneliktir. Nitekim Hobbes birçok olumsuz şeyin nedeni olarak güvensizliği göstermektedir. Yani kendini güven altına almak için diğerini yok etmeye çalışır. “insan insanın kurdudur”. Sözü bu durumu çok iyi açıklamaktadır. Çünkü birey kendini güvence altına almak istiyor. Ötekine rağmen var olmak güvende olmak bunun içinde sürekli bir çatışma hali söz konusudur. İstekler ihtiyaçlar arttıkça bu çatışmalarda artmaktadır. İnsan var olmak ve daha fazlasına sahip olmak için diğerini kemirmektedir. Güven kavramı insanlığın var oluşundan beri önemli bir kavramdır. Değişme ve ilerlemeler arttıkça bu kavram daha da önemli hale gelmektedir.

Bütün insanlarda durmak bilmeyen bir kudret arzusu vardır. İnsan elde ettiğinden daha büyük bir haza ulaşmak istemesi ya da ölçülü bir kudretle yetinememesi değil; iyi yaşamak için halen sahip olduğu kudret ve imkânları, daha fazlasını elde etmeksizin, güvence altına alamayacağı gerçeğidir. Bundan dolayı ki en büyük kudret sahibi krallar bu kudreti yurt içinde yasalarla, yurt dışında ise savaşlarla güvence altına almaya çalışırlar. Bu bittiğinde ise arkasından yeni bir arzu gelir. Bazen yeni fetihlerin şöhreti; bazen refah ve sefahat; bazen, bir sanat veya bir başka zihinsel yetenekte gösterilen başarıdan ötürü hayran olma veya iltifat etme arzusu.²⁸ Bütün bunları güvence altına almak için kaos ve kargaşa meydana gelmektedir.

²⁸ HOBBS, Thomas ;**A.g.e.**, s.81.

Güveni daha çok rasyonel tercihte bulunan bireyin faydacı bir aktivitesi olarak görme eğilimi olarak görenler çoğunluktadır. Ancak sosyal güvenin, genel çerçevede bir kültür, alışkanlık ve bir arada yaşamaya yönelik tarihsel birikim teşkil ettiği fikri Fukuyama ve Uslaner tarafından ortaya atılmıştır. Benzer şekilde Yamagashi de sosyal zekâ olarak adlandırdığı durumu yine rasyonel tercih bağlamında ele almaya çalışmıştır. Luhmannise, tanıdık olmaya dair yaptığı vurgu ile güven teorisin kültürel ve tarihsel temellerine vurgu yapmaya çalışmıştır.

Fukuyama açısından da güvene dayalı ilişkiler kurma bir kültür ve bir yaşama biçimidir. Bu bakış açısına göre güvenli toplum, tarihsel olarak oluşturulmuş bir değerler sistemi, paylaşım şekli ve normlardan oluşan bir sistem olmaktadır. Güven, her ne kadar bireysel-psikolojik özellikleriyle değerlendirilse de sosyolojik bakış açısıyla bireyin toplumsal yönü incelemeye dâhil edilmektedir. Böylece psikolojik açıdan bireyin kendine güveni ile sosyolojik bakış açısına göre kişiler arası güven arasında bir ayrım vardır. İlk bireyler gerek vahşi hayvanlardan gerekse diğer tehlikelerden korunmak için bir araya gelmişlerdir. Yalnız başlarına ortak olarak görülen tehlikelere karşı bir şey yapamayacağını anlayan bireyler komşularıyla ortak anlaşmalar yaparak sözleşmeler meydana getirmişlerdir. Böylece daha kuvvetli birliktelikler kurarak düşmana karşı ayakta durabilmişlerdir.²⁹ Sosyoloji, insan birlikteliği üzerine söz söylemedir³⁰. Bu birlikteliği sağlayan isen güvendir. Yani bireyler güvende olabilmek için bir araya gelmişlerdir denilebilir.

Sosyolojik olarak güvenin insanların etkileşimlerinin bir parçası olması güvene dayalı farklılıkların olması gerektiği fikrini ortaya çıkarmıştır. Alma, verme, bağışlama, hediyeleşme, gülümseme ve selamlama gibi süreçler karşılıklılığı yaşatan böylece güvenin ortaya çıkmasını sağlayan toplumsal parçaların parametrelerindendir. Bu toplumsal parçalar, detaylı incelendiğinde bunların insanlar arasındaki etkileşimlerinin temel öğelerinden olduğu görülür.

Güven duygusu insanın ruhsal yapısına ait bir özelliktir. Dolayısıyla hem birileri tarafından güvenilir görülmek, hem de başkalarına güvenmek bakımından tamamen

²⁹TECİM, Erhan; “*Toplumsal Güvenin Temelleri Antropolojik Bir Yapılandırma*”, **Ekev Akademi Dergisi**, Cilt; 16, Sayı;51, 2012, s. 9.

³⁰ ÇELEBİ, Nilgün; **Sosyoloji Notları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007, s.2.

sosyolojik bir kavramdır. Giddens'a göre, güven, belirli sonuçlar ya da olaylar kümesi göz önüne alındığında bir kişi ya da bir sistemin güvenilirliğine olan itimat olarak tanımlanabilir. Buradaki itimat başkasının dürüstlüğüne, seviyesine ya da soyut ilkelerin (teknik bilginin) doğruluğuna karşı beslenen inancı anlatır.³¹ Bireyin, bireye olan güveni; bireyin gruplara ve grupsal yapılara olan güveni; bireyin, kurumlara ve örgütsel yapılara olan güveni, şeklinde güven türleri bulunmaktadır.

Bu makro bakış açısında birey göz ardı edilmemiştir. O da teoriye dâhil edilmiştir. Bunun için bireyi merkeze alan bir analiz ortaya koyulmalıdır. Burada kast edilen birey ise, sosyal örüntüler içinde olan birey ya da sosyolojik bireydir. Güven çoğunlukla bireyler arası karşılıklı olarak meydana gelen bir etkileşim dâhilinde ele alınır. Taraflar birey-birey, birey-grup, grup-grup, grup kurum ya da kurum-kurum etkileşiminde bulunmaktadır.³² Dolayısıyla güven kolektif bir özellik olarak görülür. Bundan ötürü güven belirli hedeflere ulaşmak için yararlanılan bir sosyal kaynak olarak görülmüştür. Bu yapılara sivil toplum kuruluşları, gönüllü kuruluşlar, dernekler-vakıflar, birlikler, sendikalar locaya dâhil olurlar. Güven ise bu yapıların hepsinin temelinde bulunması gereken bir sivil topluluk duygusu olarak görülmüştür.

Güveni ekonomik olarak ele alanlar dahi aslında merkeze toplumu koymuşlardır. Mesela Fukuyama, sosyal sermayenin tek bir soruyla ölçülemeyeceği sorusunu tartışırken, meselenin çok değişkenli olduğunu ifade etmiştir. O, aynı zamanda güvenin ilk başta ailede olması gereken bir his olduğunu vurgulamıştır. Özellikle ailenin kurumunun üzerinde durarak aile normlarının hem sosyal sermayeyi teşkil ettirdiği, hem de sosyal sermayeyi sonraki nesillere aktaran bir fonksiyon olduğunu ifade etmiştir.³³ Dolayısıyla sosyolojik anlamda güvenin toplumun önemli yapı taşlarından biri olduğu görülmektedir.

Güven konusunda önemli olan bir diğer husus ise, başkasının güvenilir olup olmadığını değerlendirirken hangi koşullar içerisinde ve hangi nedenlere dayanarak ötekinin güvenilir olup olmadığına dair hüküm vereceğiz. Cook'a göre bu konu aile

³¹ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**,s.41.

³²TECİM, Erhan; **Sosyal Güven Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması**, Çizgi Yayınları, Konya, 2011, s. 14.

³³ FUKUYAMA, Francis; **Güven (Sosyal Erdem ve Refahın Yaratılması)**, (Çev; Ahmet Buğdaycı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Baskı;2, İstanbul, 2000, s.45.

üyeleri ve yakın arkadaş çevresi için değil, daha çok ötekine yönelik bir değerlendirme olarak kabul edilir.³⁴ Güven oluşurken bireylerin içinde bulunduğu durumları ve karşı tarafın sosyo-psikolojik yapısı, güven oluşumu ve güven sürecinin devam edebilmesi için oldukça önemli unsurlardır. Aynı zamanda her şeyden önce güvenin oluşumunu ve teşvik edilmesi ve sürdürülmesi, kültürel ve toplumsal açıdan görecelik arz edilen bir husustur. Güven değişim gösterebilir. Yani herhangi bir bireye ve kuruma olan güven sonsuz değildir. Bireyin bireye olan güveni zamana göre değişir. Günümüzde sosyal değişimin hızlanmasıyla yeni oluşum safhasındaki şeyler ile eski, geleneksel ve yerleşmiş bakış açıları arasında büyük bir uçurum vardır. Aynı zamanda sanayideki, ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmeler ve günümüzde savaşın ezici yıkıcılığı ve boyutlarındaki artış insan topluluklarını öylesine birbirine bağımlı kılmış ki bir topluluğun durumu ve görüşleri diğeri için hayati önem kazanmıştır³⁵ Bu durum da güvende değişiklik göstermektedir. Hızlı bir değişim olduğunda güvende de bu değişim söz konusudur. Buda bilgi boyutu ile alakalı yani kişinin bilgisi değiştiği için güveni de değişebilir. Aynı şekilde kuruma olan güveni de değişebilmektedir.

Güveni etkileyen diğer unsurlar ise algı ve tutumdur. Bireyin bireye ya da kurumlara karşı algı ve tutumları onların güvenini etkilemektedir. Algılama, beş duyu organı ile elde edilen her türlü bilginin beyinde şekillenmesi ve görünüm kazanmasıdır. Algılama durumun yorumlanması; yani durumun gerçek olarak kaydedilmesi değil, yorumlanarak kaydedilmesidir.³⁶ Bu durumda güvende bu yoruma göre değişebilir. Birey ya da kurum iyi olarak yorumlandıysa güven oluşur aksi takdirde güvensiz bir durum söz konusudur. Tabi bu algılarımız bizi yanıltabilir. Benzer durum tutumlarımız içinde söz konusudur. Öte yandan yorumun olması da önemlidir. Yorumu kim yaptı neye göre yaptı. Yorumu yapanın psikolojik yapısı yorum üzerinde etki etmektedir.

Piotr Sztompka, güven için ayrıca bulunması gereken başka hususlardan da söz etmiştir. Güven için ötekinde bulunması gereken üç özellik vardır. Sztompka itibar, eylem ve görünüş unsurlarının önemli olduğunu ifade eder. Bu unsurları değerlendirdiğimizde şunları söylemek mümkündür. İtibar, kısaca geçmişte yapıp edilenlerin

³⁴ COOK, Karen S., Russel Hardin, Margaret Levi,; **Cooperation Without Trust**, Russel Sarge Foundation, New York, 2005, s. 26.

³⁵ ŞERİF, Muzaffer ve Carolyn W; **Sosyal Psikolojiye Giriş**, (Çev; Mustafa Atakay ve Aysun Yavuz), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1996, s.539.

³⁶YÜKSEL, Öznur; **Davranış Bilimleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006, s.131.

değerlendirilmesidir. Diğer yandan İtibarın, bir kişi için düşünülebileceği gibi bir kurum, sendika, organizasyon veya birliktelik için de düşünülebilir. Güven için gerçekten karşı tarafın itibarı önemli eden bir konudur. Eylem ise güncel eylemler ile şimdiki davranışlar ve yakın zamanda elde edilmiş sonuçlar, gerçekçi bir biçimde değerlendirdiğini ifade eder. Görünüş ise genel itibarıyla hal ve tavırları üzerine bir değerlendirmedir. Görünüş algısı; saç şeklinden ses tonuna, saç-sakaldan kıyafetin rengine, bina tasarımından kapıdaki güvenlik görevlisine kadar değişebilen göreceli bir algının ürünüdür. Görünüş bize karşı tarafın ne kadar medeni, rasyonel, anlaşılabilir, insancıl, kurumsal bir yapıda olduğunun ipuçlarını verdiği gibi, tam tersi ipuçlarını da göstermektedir.³⁷ Sonuç olarak görünüşün güven için ilk etapta çok çok önemli olduğunu ifade etmek mümkündür.

Gabarro, araştırmasında karşı taraftaki bireye güvenmeyi sağlayan unsurlardan söz eder. O, karakter, yetkinlik ve yargı başlıkları altında bazı özellikler belirlemektedir. Bu kapsamda karaktere dayalı özellikler; niyet ve amaçlarının karşı tarafa zarar vermeyecek ölçüde olumlu olmasını ifade eden dürüstlük; tutarlılık ve tahmin edilebilirliktir. Açıklık, güvenen tarafından verilen ve ortaya çıktığında güvenene zarar verici olabilecek bilgiyi korumak anlamında ketumluk olarak belirlenmektedir. Yetkinliğe dayalı özellikler olarak ise, bireyin işinde gereken bilgi ve donanıma sahip olması ve bireyler arası iletişimde, ilişkilerinde ve iş yaşamında akıl ve tecrübeden kaynaklanan yetkinlik güven dayanakları olarak nitelendirilmektedir. Araştırmada son olarak da bireyin davranışlarında ve işe ilgili konularda yargıya varma ve karar almadaki yetkinliği güveni oluşturan özellikler olarak belirlenmektedir. Yöneticiler ve astlar açısından güven oluşumunda etkili olan bu unsurlar arasında bir öncelik sıralaması yapıldığında, yöneticinin astına güveninde öncelik sırasının; dürüstlük, yetkinlik ve davranışlarda gösterilen tutarlılık olarak belirlendiğini ortaya koymuştur. Astın yöneticiye güveninde ise dürüstlük, yöneticinin niyet ve amaçları ile açıklık sıralaması yapılmıştır³⁸

³⁷ PIOTR, Sztompka; Trust: **A Sociological Theory**, Cambridge University Press, New York, 2003, s.70-71.

³⁸ SAĞLAM, A. Güler; “*Geleceğin Yöneticileri Astlarına Güvende Hangi Özelliklere Öncelik Veriyor?*”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt; 18, Sayı;2, Manisa, 2011, s.88.

Kişilerarası güven oluşumunda kişisel analizler genel olarak iki sınıfta ele alınmıştır. Bunlar kültürel stereo tiplendirmeler ve sosyal açıdan önemli özelliklere yapılan vurgular sebebiyle sosyal değerlilik olarak kavramsallaştırılabilir. Diğer yandan organizasyon ve kurumsal işleyişlerin kendisi de, risk azaltmak açısından inanılabilirliğe ve dolayısıyla güven oluşumuna yardım edebilir. Stereo tipler, kültürel anlamda bir tabakalaşmanın ortaya çıkmasına vesile olurken; benzerliğe dayalı bir güvenlik çemberinin de oluşmasına engel olmazlar. Nitekim Cook güvenin temel değişkenleri olarak yaş, cinsiyet, meslek, eğitimsel başarı, ırksal aidiyet veya etnisite gibi unsurları görmüştür³⁹. Bunların güven üzerindeki etkileri ikinci bölümde ayrıntılı olarak izah edilmiştir. Değişik kültürel ve toplumsal yapılara göre de değişkenlerin güven çapına olan etkisi kişiden kişiye değişebilmektedir. Bireylerin birlikte geçirdiği süre zarfındaki izlenimleri de güvenin önemli kriterlerinden biridir. Dolayısıyla güven sosyal düzenek olarak görülmelidir. Güveni sosyolojik bağlamda, sosyal gerçeklikte ifade ettiği anlam itibarıyla ikili ilişkilerde grup ilişkilerinde ve birliklerde görebiliriz.

Kişiler arası ilişkiler düzeyinde sosyolojik olarak bir değerlendirme yapıldığında görünümünden birisi de güvenen ve güvenilen arasındaki karşılıklı ilişkinin sonuçları ile alakalıdır. Sosyal güvenin karşılıklı düzeyinde ele alınması konunun sosyolojik boyutunu ortaya koymaktadır. Bunları göz önünde bulundurduğunda Khodyakon güveni üçe ayrılmıştır.

Kişiler Arası Yoğun Güven: Güvenin ilk şekli olan bu anlayış bireyin aile üyeleri arasında, akrabalarında ve yakın arkadaş çevresinde karşı oluşan güvenidir. Sosyal etkileşimi mümkün kılan yoğun güven ilişkilerin ötekine karşı iyimser bir tutumun oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Yoğun güvende Ericssoncu tanımla ifade edilen; temel güven, hissinin çocukluk döneminden itibaren kişiler arası ilişkilerde önemli bir etki oluşturmaktadır.⁴⁰ Bu oldukça önemlidir. Bu güven tipinin ne kadar önemli olduğu ve bu anlamda duyulan güvenin boyutu ikinci bölümde ayrıntılı bir şekilde yapılan uygulama sonuçları da göz önünde bulundurarak tartışılacaktır.

Kişiler Arası Zayıf Güven: Birey, karşı taraftaki aktörü ne kadar çok tanırsa, ona olan güveni de o kadar artar. Dolayısıyla aynı aktörle daha uzun süre etkileşimde

³⁹ COOK, S. Karen, vd; **A.g.e.**, s. 27-29.

⁴⁰ ÖZDEMİR, Osman vd; **Kişilik Gelişimi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt:4, Sayı:4, 2012, s. 572.

bulunur. Bu durumun tersi de mümkündür. Yani birey karşı aktörü ne kadar tanırsa o aktöre olan güveni azalır ve etkileşim süresi kısılır. Burada izah edilen teorinin gerçekleşebilmesi için, günlük hayata sosyal münasebete bulunan bireylerin birbirileri iyi tanınması ve rasyonel davranması durumlarda mümkün olacaktır.

Kurumsal Güven: Kurumsal güven biçimi modern toplumlarda daha çok öne çıkmıştır. Çünkü kurumlar daha fonksiyonel ve daha fazla imkâna sahiptir. Buda bireylere amaçlarına ulaşmada daha kolay bir yol sağlar. Kurumların efektif kullanımı kişilerarası güvenin artmasında da etkili olmaktadır. Vatandaşlar büyük ihtimalle ve onun kurumlarına günlük yaşamlarına günlük yaşamlarında güvenme ihtiyacı hissedecektir.⁴¹ Ancak bu durum tabii kurumların meşruiyetine, teknik yeterliliğine ve verili görevleri yerine getirme etkinliğine göre değerlendirilecektir. Yani kuruma güvenmek için o kurumun meşruiyet kaynağı önemlidir. Kurum üzerine düşen görevi yeterince yerine getiriyor mu gibi unsurlar güven için önemlidir.

Güven günümüzde çok tartışılan bir konu haline gelmiştir. Belirsizliklerin ve güvensizliklerin hızla yayıldığı bir dünyada güvenin eksikliği yakından hissedilmektedir. Çok çeşitli kaynaklardan beslenen sıkıntıların, endişelerin ve kuşkuvarın bireylerarası ilişkileri, iş dünyasını, politikayı, ticari, ekonomik, sosyal, toplumsal, ahlaki hayatı olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Bunların içerisinde toplumu en çok rahatsız eden problemlerden biriside kuşkusuz güvensizliğin çok geniş alanlara yayılması ve güvenin yeniden kazanılması için bir çaba içerisinde olmayışımız büyük bir problem olarak görülmektedir.

Güvenin gittikçe zayıflaması ya da yıpranması toplumun her kesiminde kendisini hissettirmektedir. Güvensizliğin büyük ölçüde bir olgu haline gelmesi, güvenini, iyice kirletildiğinin açık bir belirtisi olarak görülmektedir. Bu aslında güvenle ilgili bir belirsizliğin oluştuğunu açıkça göstermektedir. Güvensizlik kuşkuvarı, kaygıları, korkuları çoğaltmış, bireysel ve toplumsal sıkıntıların, şikâyetlerin, rahatsızlıkların, sevgisizliklerin ve umutsuzlukların artmasına neden olmuştur.⁴²

⁴¹ KHODYAKOV, Dmitry; A.g.m., s. 120-123.

⁴² SOLOMAN, R. ve Flores, F; **Güven Yaratmak**, (Çev; A. Kardam), TMSS Yayınları, İstanbul, 2001, s.34.

Güvensizliği gösteren durumların hızlı artması karşısında bireylerin birbirilerine güvenmede her geçen gün daha fazla güçlük çekmektedirler. Çünkü güvensizlik, güven ortamını ve bağlarını iyice gevşetmiş; onu tehlikeye atarak bireylerarası ilişkilerde olumsuz davranışların gelişmesine neden olmuştur. Bu bir bakıma toplum içinde insanlar arası güvenin gittikçe çığnendiğini ya da güven adına çeşitli beklentilerin, söz ve fiillerin ihlal edildiğini göstermektedir.

Konuya hangi açıdan bakılırsa bakılsın, günümüzde güven ortamına daha fazla ihtiyaç duyulmaktadır. Çünkü güven, günlük hayatımızdaki bireysel ve sosyal ilişkilerimizin bir parçasıdır. Yani güven sadece bireysel bir ihtiyaç değildir o aynı zamanda toplumsal bir ihtiyaçtır. Güvensiz yaşamak çok zordur. Oysa pek çok yerde güvenin ciddi bir şekilde sarsıntı geçirmesi oldukça düşündürücüdür. Bu durum aşılmasında işin neresinde ve nasıl başlanacağı konusunda hala belirsizlik ya da bilgisizlik içinde olduğumuz gözlenmektedir. Oysa güvenin herhangi bir şekilde onarılması ve yeniden tesis edilmesinde gerekli çıkış yolları bulunmalıdır. Bireyler arasında, dostlukta, arkadaşlıkta, iş yerlerinde, ortaklıkta, aile yuvasında kısaca toplumun her kesimine yerleşen güvensizliğe karşı koyulmalıdır. Çünkü problem önemli bir şekilde günlük yaşam alanlarımıza yayılmış durumdadır. Mesela ev, araba, iş yeri gibi sayısız yerlerde soygunlara karşı çok çeşitli güvenlik tedbirlerin alınması güvensizliğin ve ona bağlı problemlerin ne derece artığının göstergesidir. Kuşkunun ve kaygının insanların içine sinsice sızması bir bakıma güvenin aşınmasına davetiye çıkarmıştır. İnsanları çok yerde kadir kıymet bilmez, ikiyüzlü, kaypak, çıkar düşkünü, bencil, yalancı birisi haline getirirken kadir kıymet bilmeyenlerin, iyi, doğru, dürüst ve haktan yana olanlarında yıpratılması tercih edilmektedir.⁴³

Bunlara bağlı olarak ahlaki çürümeden söz edebiliriz. Oysa güvene yeniden kucak açabilmek için onu, bireysel ve toplumsal ruhumuza sindirmenin yollarını aranmalıdır ve davranışlarımıza yeniden yerleştirilmelidir. Şüphesiz güveni tesis etmek kendimize ve başkasına güvenmekle ve başkalarına değer verip onlar hakkında olumlu şeyler düşünmek ve onları anlamakla başlar. Diğer yandan insan ancak kendine

⁴³ SOLOMAN, R. ve Flores, F; **A.g.e.**, s. 61.

güvenilir hale getirirse ona güvenilir. Öte yandan güvenmek ve güvenilir olmak nasıl çok önemli ise, kime ve nasıl güvenilir olma sorusu da aynı derece önemlidir.⁴⁴

Çağımız yaşamı yoğun bir şekilde avuçları arasına almış ve teknoloji teknolojiyle dallı budaklı ilişkiler ağını kurmuştur. Ticarete, satış pazarlamada, işyerleri yönetiminde, müşteri ilişkileri gibi güveni pragmatik sorunların çözümünde önemli bir yere koymuştur. İşveren işçisine, işçi işverene, üretici tüketiciye, müşteri işçisine güvenmelidir. Yöneten-yönetilene, yönetilen-yönetene, topluluklar-uluslar, bir arada yaşayan insanlar birbirine güvenmelidir. Yaşamayı başarabilmek için güvenmeyi öğrenmek zorunluluktur. Birey olarak kendini gerçekleştirip, var olabilmek için en önemli koşul bireyin kendine güvenmesidir.

Güven sadece insanın bir diğer insanla kurduğu ilişki değildir. Yani güven sadece insana özgü bir unsur değildir. O, insan da duygu olarak ortaya çıksa da, ruhsal bir duygulanımla sınırlandırılmaz. Güven bilinç sahibi insanlara ve sinir sistemi gelişmiş hayvanlara bir duygu olarak yansımaktadır. Varlığın kendini ortaya koyuşunda varlığa koyuşunda güven önemli bir yere sahiptir. Buna da güvenin varlıksal özelliği denilir.⁴⁵

Güven duygusu insana yansıyan varoluşun temel bir özeliğidir. İnsan önceden çizilmiş, değişmez düzenlere inanmak güvenmek istiyor. Hiçlikten, yokluktan, boşluktan doğrulmak, çıkabilmek için insan varlığının içinde taşıdığı gizli güce güven denilmiştir. Buda güvenin kozmik, bir anlamıyla metafizik yorumu şeklinde ifade edilmiştir. Nitekim Fukuyama'nın Amerika toplumunu göz önünde bulundurarak yaptığı şu yorumlar dikkat çekicidir. Ona göre güven duygusunun azalması sonucunda suç işleme oranı ve açılan dava sayısında artış olmuştur. Ailenin parçalanmış olmaya yüz tutması, hayır kurumları ve sendikalar, kilise ve komşuluk gibi yapının önemini kaybetmesi bu yargıları güçlendirmektedir.⁴⁶

Güven ruhsal yaşamımız içinde bir kök duygusu olarak gösterilmiştir. Duygusal yaşam onun değişik tonları katmanları ve renkleriyle yaşanıyor. Güven bir varoluş atılımıdır. Güvenin en derinindeki çekirdek güven, temel güvenin zeminini

⁴⁴ YAVUZ, Kerim; “Din ve Güven”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s.28.

⁴⁵ ERDEM, Ferda; **A.g.e.**, s.14

⁴⁶ FUKUYAMA, Francis; **A.g.e.**, s.27.

oluşturmaktadır. Çekirdek güvenin oluşturduğu bu güven zeminin kırılması, çatlaması parçalanması yaşamı olanaksız kılıyor. Yani güven zemini yitirmiş bir organizma, düzeninden vazgeçiyor. Birey güven zeminini yitirince bireyin varlığı boşluğa düşmektedir. Önce varoluş düzenini bırakıyor, sonrada dağılarak parçalanıyor.

Toplumsal düzenin kurulmasında ve kurulan bu toplumsal düzenin sürdürülmesinde güven önemli rol oynamaktadır. Diğer bir deyişle güveni toplumsal bir tutkal olarak görmek mümkündür. Hem içinde bulunan toplumda bütünlük sağlar hem de içinde bulunulan toplumla o toplumun geçmişi arasında bağ kurmasını sağlar. Yani potlaç, kula halkası gibi geçmiş toplumlarda görülen davranış örüntüleri ve günümüzdeki her türlü mübadele biçimi ve karşılıklılığa ve güvene dayanan etkileşim örüntüleri toplumdaki farklı grupların iş yapabilmesini sağlayan ve böylece toplumsal düzenin sürmesine katkı sağlayan önemli bir tutkal özelliği göstermektedir. Doğa insanın ya da modern insanın; her iki tipolojinin de aradığı ortak yönelim güvenilir toplumlardır. Son olarak şu söylenebilir: güvenilir toplumlar güvenilir insanlardan oluşmakta iken; güvenilir insanlar da uygun karşılıklılık ilişkisine sahip bireylerden meydana gelmektedir.

Kısaca, güven sosyolojik olarak önemli hale gelmiştir. Güven insanlığın başlangıcında beri var olan bir unsurdur. Toplum için oldukça önemlidir. Bu çalışmanın bu kısmında güvenin toplumlar için neden önemli olduğu konusuna değinilmiştir. Güven toplum için merkezi bir kavramdır. Temel ihtiyaçlardan biridir. İnsan kendisini güvende hissetmek ister. Güvenin olmadığı bir toplumda başarı beklenilemez. Günümüzde değişme ve gelişmeler beraberinde birçok problemi doğurmuştur. Güvensizlik sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda sosyolojik olarak güven önemli hale gelmiştir. Ayrıca kime neye, nasıl güvenileceği sorusu da tartışılarak, güven için gerekli unsurları hem birey hem grup hem de kurum ekseninde değerlendirilmiştir. İtibar, geçmiş eylem, görünüş, eylem, karakter, yetkinlik, yaratıcılık gibi unsurların güven için önemine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda bireyler için de yaş, cinsiyet, statü, eğitim, başarı, ırksal aidiyet gibi unsurlar güven için önemlidir.

Sosyal güvenin karşılıklı düzeyde ele alınması güvenin sosyolojik boyutunu ortaya koyar. Bu anlamda güven; kişiler arası yoğun güven, kişiler arası zayıf güven, kişiler arası kurumsal güven şeklinde ayrılmıştır. Netice olarak, günümüzde birçok problem

var ve bu problemlere bağımlı olarak güvensizlik yaygınlaşmaktadır. Bunun sonucunda da sosyolojik anlamda güven önem kazanmaktadır.

1.2. Sosyal Sistemde Güven

Sistem teorisi, Ludwig Von Bertalanffy ve Ahsby tarafından 1968’de ortaya atılmıştır. Diğer sistem teorileri ise 1940-1970’li yıllar arasında biyoloji, fizik, mühendislik gibi alanlarda geliştirilmiştir. Genel prensiplerini, biyoloji, fizik, mühendislik alanlarından olsa da sosyal bilimleri de etkilemiştir. Sosyoloji, felsefe, örgütsel teori gibi birçok farklı alanı etkilemiştir.⁴⁷

Genel sistem teorisi artarda gelen iki paradigma değişiminin sonucudur. Birincisi Von Bertalanffy’nin parça ve bütün arasındaki metafizik farkın sistem ve çevre ile yer Ertong, Luhmann’ın Sosyal Sistemler Kuramı değiştirmesidir. İkinci değişim ise kendi kendini yeniden üreten sistem anlayışıyla teorinin yeniden tanımlanmasıdır. “Bertalanffy’nin biyoloji kuramı içinde temelini atığı, sistem kuramı yetmişli yıllarda ekonomi, toplum bilimleri siyasal bilimler, uluslararası ilişkiler, pedagoji, psikoloji, tıp ve astronomi gibi birçok bilim dallarında disiplinler arası bir paradigma olarak yerini almıştır. Bunu Amerika sosyolojisinin önemli düşünürlerinden biri olan Talcott Parsons’ın Yapısal-İşlevsel Sistem Kuramı’nı sosyal bilimlere kazandırması izlemiştir. 20. yüzyılın önemli Alman toplum bilimcilerinden biri olan Luhmann, Parsons’ın Yapısal-İşlevsel Sistem Kuramı’nı İşlevsel-Yapısal Sistem Kuramı olarak geliştirmiştir.”⁴⁸

Luhmann sosyal sistemi üçe ayırmıştır. Etkileşim sistemleri, örgüt sistemleri, fonksiyon sistemleridir. Fonksiyon sistemlerini de; siyaset, hukuk, ekonomi, bilim, eğitim sanat şeklinde ayırmıştır. Luhmann, sosyal sistemlerin var olma sorununu, işlevsel metodun yardımıyla analiz etmektedir. Fonksiyonalizm, sosyolojide ve sosyal antropolojide bir araştırma yöntemi olarak belirlenmektedir. Dolayısıyla işlevsel kuram olarak doğruluk payı açısından kritik bir konuma sahiptir. Bu değerlendirme şekli hükmedici nedensel bilimsel fonksiyonalizmden oluşmaktadır. Buna göre sosyal sistemin var olma gereklerine ait fonksiyoncu kuramın kaldırılması gerekmektedir. Bu

⁴⁷ HERTİNG, Stephan ve Lars Stein; “The volution of Luhmann's systems theory withf ocus on the constructivist fluence”, **International Journal of General Systems**, Cilt: 36, sayı: 1, 2007, s.3.

⁴⁸ YOLDAŞ, Yunus; **Sistem Kuramı**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2007, s.47.

anlamda işlevsel analiz; eylem, davranış beklentileri ve norm, semboller ise sistemi oluşturan hizmetlerdir.

Bir sosyal sistem bir öz üretimli, öz referanslı sistem olarak, sistem-çevre ayrışması çerisinde kurulur. Son ögesi iletişim olan sosyal sistemler, anlamı ele alan sistemlerdir. Sosyal sistemler insanlardan ve eylemlerden meydana gelmez, iletişimden kurulur. Sadece tek bir sosyal sistem yoktur, birçok sosyal sistem vardır.⁴⁹ Bir sistem içerisinde ve sistemler arasındaki iletişim için güven oldukça önemli bir unsurdur.

İnsanlar dünyaya geldiği andan itibaren kendilerini bir ya da birden fazla örgütsel yapının içerisinde bulurlar. Aile, toplum, millet, eğitim kurumu, işyeri, sendika dernek din kurumu vb. bunların hepsi birer örgüt yapısı oluşturur. Tüm ilişkiler de belirli bir sisteme göre işlenir. Bunların her biri kendi içinde birer sistem olduğu kadar, ait oldukları üst sisteminde bir parçasını oluştururlar. Örneğin siyaset sistemi içerisinde kendilerinin de birer sistem oluşturduğu siyasal partiler, parlamento, hükümet vs. bunlar sistemi oluşturduğu gibi kendileri de birer sistemdir. Şirketlerin, belirli bir ekonomik grubun ve ekonomik sektörün içinde yer almalarının yanı sıra, genel ekonomi sisteminin de bir parçasını teşkil eder. Yine bu sayılanların hepsi bir toplumsal sistem içerisinde yer alır, toplumsal sistemde uluslararası sistemin bir alt sistemini oluşturur.⁵⁰ Bunlar arasında ilişkinin devam edebilmesi ve daha iyi işlemesi için güven oldukça önemlidir.

Sosyal sisteme güveni ortaya çıkaran, sosyal sistem topluluğun sahip olduğu yazılı kurallar ve bu kuralları koyan kurumların uygulamadaki kararlılığıdır. Güven, bireyin haklarının sistemin yazılı kuralları ile korunacağına olan inançtan kaynaklanmaktadır. Sosyal sistemin işleyişi sürecinde, iş görenlerin yasal hakları gözetiliyorsa iş görenler sisteme güvenmektedir. Sistemin işleyiş kurallarının temel olarak adaleti gözetip gözetmediğinin yanı sıra kuralları uygulayanların uygulama sürecindeki eylemleri de sisteme güveni etkilemektedir. Ayrıca sistemin alt sistemlerine ve bunlara bağlı örgüte duyulan güvenin düzeyi, sisteme duyulan güvenin belirlenmesinde önemli etkiye sahiptir. Örneğin okullara duyulan güven, il, ilçe milli eğitim müdürlerine olan güven bunların hepsi de eğitim sistemine duyulan güveni

⁴⁹ YOLDAŞ, Yunus; **A.g.e.**, s. 51.

⁵⁰ OKTAY, Mahmut; **Davranış Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s.39.

etkilemektedir. Sosyal güven ise, sosyal ilişkilere dayalı bir toplumda sosyal sistemin devamını sağlayan, kurumları ve sosyal yapıları koruma işlevi gören, sosyal bütünleşmeyi inşa eden, sosyal ve ekonomik değişmelere ve siyasal yaşama olan güveni oluşturan, kısacası bir toplumsal yapının bütünleştirici gücü⁵¹ ve güçlü bir sosyalleştirme aracıdır.⁵²

Sosyal sistemde güven oldukça önemli bir unsurdur. Çünkü sistemde bütünlük güven ile sağlanır. Güven için önemli olan bir koşul da, bir tarafın işlerini diğer tarafa güven duyulmadan gerçekleştiremeyeceği bir ilişki olan birbirine bağımlılıktır. Aynı zamanda güvenin olabilmesi için bu bağımlılığın olması gerekmektedir. Birbirine bağımlılık savunmasızlık durumunu da beraberinde getirmektedir. Güvenen kişi bir başkasında gelecek ihanette ve zarar için var olan potansiyelin farkındadır ve diğerinin uygun hareket etmesi ile ilgili belirsizlik bir risk kaynağıdır. Dolayısıyla güven, risk ve birbirine bağımlılık koşulları altında korunmasız olma gönüllüğü şeklinde tarif edilmiştir.⁵³

Sistem kuramı, yaşamın artan karmaşıklığını yeniden yapılandırmanın bir yolu olarak görülmüştür. Bireylerin ve toplumların gelişmesi sistem kuramının gelişmesine bağlıdır. Artan ve çeşitli risklere dayalı karmaşıklık ortamında, hayal kırıklığı yaşama olasılığı da artar. Toplumsal mekanizmaların olası hayal kırıklıklarına rağmen güven oluşturabilmeleri, toplumun kontrol ve sosyalizasyon süreçlerini sürekliliğin garantisi olarak görülmüştür. Bu toplumsal mekanizmalardan en önemlisi olarak da devlet görülmektedir. Bilindiği üzere var olmak ya da hayata kalmak yaşayan tüm canlılar için ilk ve ortak hedeftir. Dolayısıyla devlete canlı bir organizma olarak ele alınırsa, devletler içinde varlığını sürdürmek ve onu korumak mutlak bir haktır.⁵⁴ Nitekim Hobbes'ta devletin güven yaratığını ifade etmiştir.

Güven kavramının sadece sosyal, ekonomik değil aynı zamanda politik boyutunda bulunmaktadır. Üstelik bu politik boyutun oldukça belirleyicidir. Toplumsal ve ekonomik yaşamın istikrarlı bir yapı kazanması için her şeyden önce politik güvenin sağlanması gerekmektedir. Bireyin tabii olduğu politik sisteme ve toplumu idare eden

⁵¹ CAN, İslam; **A.g.e.**, s. 41.

⁵² FUKUYAMA, Francis; **A.g.e.**, s.45..

⁵³ POLAT, Soner; **Örgütsel Güven**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2009, s.25.

⁵⁴ AYHAN, Ufuk; **Kamu Güvenliği**, Kripto Yayınları, Ankara, 2008, s.127

yöneticilere güvenmesi, istikrarlı işbirlikleri ve buna dayalı yüksek refah düzeyi için büyük önem taşımaktadır.

Politik anlamda güven yalnızca hissettikleri bir yakınlık ya da vefa hissi değildir. Aynı zamanda toplumu oluşturan bireylerin yurttaş kimlikleriyle tabi oldukları kurallara, kuralları oluşturan kurumlara ve bu kurumları idare eden liderlere olan inançlarıdır. Dolayısıyla liderlerin nitelikleri ve özellikleri kurumsal yapının işleyişi son derece önem kazanmaktadır. Kişinin sahip olduğu kültürel değerlerin güçlenmesi ya da farklı yönde etkilenmesi büyük oranda ilişkiye girdikleri kurumlar ile edindikleri tecrübe ışığında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kurumsal yapı ve liderlik makamı için sağlanacak meşruluk, şeffaflık ve adalet duygusu toplumda politik sisteme ilişkin kanaatleri ciddi bir şekilde etkilemektedir. Pratik anlamda bu ilkelere uyulması ve bunların toplumsal bir alışkanlık haline getirerek, kuşaktan kuşağa aktarılması kültürel yapı ile karşılıklı bir etkileşim yaratacak ve eylemlerin ilişkisel boyutu politik güvenin oluşmasına katkı yapacaktır.⁵⁵

Sosyal dünya sadece olayların ardı ardına dizilişi değildir. Sosyal dünyadaki aktörler arasında sosyal etkileşme olarak gerçekleşenler yalnızca aktörlerin sahip oldukları tarafından belirlenmez. Bu olayların dizilişini, sosyal eylemlerin oluşumunu ve sosyal etkileşimleri bundan daha fazlası etkiler. Luhmann'ın savunduğu sosyal sistemler kuramına göre, sosyal gerçeklik, sosyal sistemlerin içinde organize olur. Bu sistemler; evrimleşir, kırılır, yenileriyle yer değişir. Aktörlere göre dünya karmaşık ve durumsaldır. Karmaşıktır çünkü sonsuz sayıda olayın ve ilişkinin gerçekleşme ihtimali vardır. Her olay sonsuz sayıda olasılık dâhilinde meydana gelir. Yüksek derecede durumsallık her şeyin başka türlü olabileceği fikrini doğurmaktadır. Bunun yanında davranışın gerçekleşmesi için bireyin kendi verdiği kararın yanı sıra diğer kişilerin yaptıklarından da bireyin davranışları etkilenmektedir, bu durum ise çifte durumsallık olarak nitelendirilmektedir. Bu karar verme ve olasılıklar içerisinde yaşanan durum karmaşıklık olarak nitelenmektedir.⁵⁶

⁵⁵ GÖKIRMAK, Mert; “Küresel Kriz ve Politikada Güven”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003, s.150.

⁵⁶ERTONG, Günnur; *A.g.m.*,s.13.

Güven kavramı, ekonomi, sağlık, hukuk, siyaset, aile, eğitim gibi birçok kurumla etkileşim içinde olarak modern dünyada bireylerin hayatlarını belirlemekte ve etkilemektedir. Luhmann'a göre, sosyal sistemleri salt bireylerin faaliyetleri ile açıklamaya çalışmak, kapsayıcı bir toplum kuramı geliştirmeye engel olmaktadır. Çünkü sosyal sistemler insanların faaliyetlerinde değil, insanlar arasındaki etkileşim sürecinden oluşur. Toplumsal yapı sadece bireyler iletişim kurduklarında var olur. İletişim kurmadıklarında bireyler toplum içinde yer almaz. Topluma katılımları ancak iletişim kurduklarında gerçekleşir. Bireyler sosyal alanda iletişimle görünür olurlar.⁵⁷ Sağlıklı bir iletişimde ancak güven üzerine inşa edilir. Yani sosyal sistemde kurumlar bir ağ gibi birbirine bağlıdır. Bu ağı ise güven örür.

Bireyin ekonomi, din, aile, eğitim gibi toplumsal gruplarla olan etkileşimi ve bunların tezahürü olan devlet kurumları ve maddi yapılanmaları, bireyin ve bireylerden oluşmuş grupların sürekli etkileşime girdiği ve bundan kaçamayacağı yapılardır. Sosyal yapının baskıcı etkisi ve kaçınılmazlığı, bu sosyolojik kurumların kendisinde ve onların görünümüleri olan örgütlenmiş kurumlarda ortaya çıkmaktadır.⁵⁸

Luhmann, sosyal sistemlere özgün anlamların oluşturulması sürecin iki boyutundan söz eder: iletişime dayalı boyut ve bilişsel boyut. İletişime dayalı boyutun açıklamasında güven, kritik bir unsur olarak ele alınır. Luhmann'a göre sosyal sistemler, iletişimle biçimlenir. İletişimi gerçekleştirecek en etkili araçlardan biri ise güvendir. Bireyler arası güven üç önkoşula dayanır. Öncelikle güvenen ve güvenilen arasında karşılıklı bağlılık gerekir. İkincisi, aktörler güvenle ilişkili durumu tanımak, yani duruma yönelik kuralların ne olduğunu bilmek zorundadır. Üçüncüsü ise, güven talep edilemez, istenmez; sunulabilir ve kabul edilebilir.

Luhmann'a göre güven, sosyal dünyanın karmaşıklığı azaltan etkili bir iletişim aracıdır. O olmadan sosyal yaşam olanaksızdır. Nerede güven varsa orada deneyimler ve eylemler için fırsatlar doğar. Nerede sosyal sistemin karmaşıklığından bir artış olsa, güvenin karmaşıklığı azaltması nedeniyle, orada sistemin yapısıyla uyumlaşabilecek olasılıkların sayısında artış olur.⁵⁹

⁵⁷ ERDEM, Ferda ve Janset, Özen; *A.g.m.*, s.53.

⁵⁸ TECİM, Erhan; *A.g.e.*, s. 15.

⁵⁹ ERTONG, Günnur; *A.g.m.*, s. 6.

Sisteme olan güven emin olma anlamında kullanılmıştır. Kimilerine göre güven, bireylerarası ilişkilere dayanırken, emin olma, sisteme yönelik güveni anlatır. Hatta bundan dolayı sistem güveni ya da kurumsallaşmış güven olarak nitelendirilir. Sistem güvenin normları kuralları, yapısı güvenden farklı olarak görülmüştür. Sosyalleşme süreçleri ile birlikte sisteme duyulan güven sistemin karmaşıklığını azaltır ve dengeler. Dolayısıyla hem sistem hem de birey için destekleyici işlev görür. Sisteme yönelik güvenin, bireylerarası güvene göre kurulması daha kolaydır. Ancak kontrolü güvene göre daha zor olduğu kabul edilmiştir. Diğer Sistem ile bireyler arasındaki ilişkiler yoğun, karmaşık ve dinamik bir yapıdadır. Dolayısıyla sistemden emin olma giderek artmaktadır.⁶⁰

Güven, sosyal sistem içerisinde bir sistemin üyeleri tarafından birbirlerinin varlığı ve onların sembolik temsilleri ile oluşturulur. Ancak güvenli geleceğin gerçekleşmesi ve üyelerin sistemsel davranışları yaptığı dereceye bağlı olarak sürdürülür. Simmel, bu durumu karşılıklı sadakat olarak görmüştür. Sonunda bütün sosyal ilişkiler karşılıklı sadakate dayanır.⁶¹Dolayısıyla güven hem bireysel hem de sistematik bir sorundur.

Durkheim ise bu durumu şöyle ifade etmiştir. Ona göre kurumsal güven kişiler arası güveni garanti eder. Dolayısıyla toplumsal kurumlara duyulan güven zarar gördüğünde bireylerin güvenliğini de bu durumdan zarar görebilir. Yani kuruma ve sisteme güven daha önemlidir, bireye olan güvenden önce gelir. Bu birey grup yaşamının bir sonucudur.

Fukuyama, güvenli olimpiyat çemberleri gibi birbirine bağlı bir şekilde bir ağ örgüsü olarak görmüştür. O, güven unsurunun bu çemberlerin içindeki en önemli halkadır. Güven faktörünü temsil eden halka, bütün halkaları içine alan en büyük halka olarak görmüştür. Eğer bu halka kırılıp zincirden çıkarsa diğerlerinin değeri de düşmüş olacaktır. Yani güven olmadığı bir ortamda ortamın çalışma atmosferinde, diğer

⁶⁰ JAVALE, Janne; "Trust As a Decision The Problems and Functions of Trust in Luhmannian Systems Theory", **University of Helsinki Department of Social Policy Research Reports**, 2006, s.168.

⁶¹LEVİS, David ve Andrew Weigert; "Trust As A SocialReality", **Social Forces**, Cilt:63, Sayı:4, 1985, s. 968.

unsurların etkinliği de azalacak ve bu durum işgücünün performansına olumsuz bir şekilde yansıyacaktır.⁶²

Kısacası, sosyal sistem teorisi ilk olarak fen bilimleri alanında ortaya çıkmıştır. Ancak kısa bir sürede sosyal bilimleri de kapsamıştır. Luhmann, sosyal sistemlerin var olma sorununu, işlevsel metodun yardımıyla analiz etmektedir. Fonksiyonalizm, sosyolojide ve sosyal antropolojide bir araştırma yöntemi olarak belirlenmektedir. Sosyal sistemleri üçe ayırmıştır. Bunlar arasında iletişim önemlidir. İletişimi sağlayan, devam ettiren unsur ise güvendir.

Sosyal sistemde güven önemlidir. Sosyal sistem de güvenin öneminden söz eden ve güvenin iletişimi sağladığını ifade eden isim Luhmann'dır. Aynı zamanda Durkheim'de sosyal sistemdeki güvenden söz etmiş ve kuruma olan güvenin bireye olan güvenden daha önemli olduğuna değinmiştir. Luhmann sosyal sistemde iletişimsel boyut ve bilişsel boyuttan söz etmiştir. İletişime dayalı boyutu sağlayan ise güvendir. Sosyal sistemde iletişim önemlidir. İletişimde sürekliliği sağlayan ise güvendir. Birey karar verirken diğerlerini de düşünmek zorundadır. Toplum sadece bireyler iletişim kurduklarında var olur. Aksi takdirde iletişim kurmadıklarında bireyler toplum içinde yer almaz. Güven eğitim sağlık, hukuk politik alanda önemlidir. Politik alan diğer alanları kapsadığı için güven politik alanda oldukça önemlidir. Sosyal sistemde güven; bütünlüğü, iletişimi ve sürekliliği sağlayan önemli bir unsurdur. Sosyal sistemde güven karmaşıklığı azaltır. Kısaca, sosyal sistemde kurumlar ve diğer unsurlar bir ağ gibi birbirine bağlıdır. Bu ağı ören ise güven unsurudur.

1.3. Modern Toplumda Risklerin Oluşturduğu Güvensizlikten Öne Çıkan Güven

Sosyologlar, modern dünyayı uzmanlaşma ve farklılaşma kavramları ile izah etmeye çalışmışlardır. Anthony Giddens ise bu konuyu şöyle açıklamıştır. Ona göre dünya uygarlık tarihinde gelenekselden ayrılma suretiyle gerçekleşen değişim modern toplum yapısına doğru ilerlemektedir. Burada iki farklı yapıdan söz edilir ve iki farklı yapının da sonrakinin öncekini değiştirmesi, yanlışılaması şeklinde olduğunu ifade edilir. Giddens, modernliğin, gelenekselin her hattını yapı bozuma uğratması şeklindeki

⁶² ÖREN, Kenan; *A.g.m.*,s.78.

izahları geçerli saymıştır. Ona göre yerinden çıkarma nosyonu başlı başına bir toplumsal değişimi ifade eder. Yerinden çıkarmanın somut şekilleri olarak ifade edilebilecek simgesel işaretler ile uzmanlık sistemleri, zaman ve uzam çerçevesinde toplumsal değişimin baş aktörleridir. Bu kavramsallaştırmalar şundan dolayı önemlidir. Giddens için “Bütün yerinde çıkarma düzenekleri, hem simgesel işaretler, hem de uzmanlık sistemleri güvene dayanır. Bundan dolayı güven modern kurumların çok önemli bir parçası haline gelmiştir. Burada güven kişilere değil soyut niteliklere karşı duyulmaktadır.”⁶³ Şeklinden kavramsallaştırmanın öneminden söz emiştir.

Yukarıda açıkladığımız duruma Giddens, parasal sistemlere olan güveni örnek göstermiştir. Çünkü bireyler paraya itimat duyarlar. Birbirleriyle olan alışverişlerinde daha önce hiç karşılaşmadığı bireyden öte paraya ve diğer modern simgesel işaretlere güvenirler.

Giddens’a göre güvenin modern toplumlardaki dayanağı modernitenin getirdiği kurumlardır. Bir başka ifade ile “gelenekselin somutu” yerini “modernitenin soyutuna” bırakmıştır. Modern toplumlarda yüz yüze gelmeden verilen sözlerin kurumsal kimliğini yansıtan simgeler, güvenin yeni şekilleridir. Mesela bir tıp doktorunun profesyonelliği, bir yargıcın ciddi değerlendirmeleri arkalarındaki kurumun yansıyan yüzü olarak tanımlanabilir. Burada güven sembolik işaretler veya uzman sistemler gibi soyut sistemlere olan inancın gelişiminden kaynaklanır. Paranın kullanımı, yukarıda da ifade edildiği gibi soyut sistemlere güvenin temel örneğini oluşturur. Güven burada kişilere değil, soyut kapasitelere yönelmiştir. Parasal işaretleri kullanan herhangi biri, hiç karşılaşmadığı kişilerin, onların değerini vereceği varsayımıyla hareket etmektedir. Simgesel özelliklerin (para benzeri itibarlı varlıklar) yaratılması ve uzman sistemlerinin kurulması modern toplumlarda güvenin temel dayanakları olarak görülmüştür.⁶⁴

Bir başka yerinde çıkarma sistemi olan uzmanlık sistemleri ile ilgili vurgu Giddens için teknik beceri ve profesyonel uzmanlık sistemleridir. Ona göre birçok insan düzenli ya da düzensiz olarak avukat, doktor, mühendis, mimar gibi profesyonellerden danışma alır. Fakat mimar ya da mühendis yaptığı eve girerken merdivenler çökecek mi diye düşünmez. Onların yaptıkları hesaptan hiçbir şey anlamaz, ancak bu insanlara

⁶³ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s.32.

⁶⁴ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s.159.

güvenir. Buradaki inanç ve güven uzmanlık sistemleri ile alakalıdır. ⁶⁵“Bireyler içinde bulundukları sosyal ortamda bazı aktörlerin teknik olarak yeterliliğine güvenme ihtiyacı duymaktadırlar. Kuşkusuz bu durum modernliğin bir sonucudur. Modern insan satın aldığı mal ve hizmetler karşılığında bunları satar ve hakkında hiçbir şey bilmediği kimselere güven duymaktadır. Bu tür bir ilişkilerde güvenin “teslimiyet” özelliği öne çıkmaktadır. Sosyal ve örgütsel bağlamda insanlar, kişilerarası etkileşimlerde genellikle risk ve belirsizlikle karşı karşıya gelmektedirler. Bu problemleri azaltmak amacıyla bireyler ve örgütler, hem hiyerarşik düzenlemeler ve sözleşmeler gibi resmi yapılara, hem de iletişim, normlar ve güven gibi resmi olmayan yapılara dayanmaktadırlar.”⁶⁶ Dolayısıyla güvensiz bir durumun yarattığı kaygı sonucu güven önemli hale gelmiştir.

Güven, modern toplumda daha çok düşünümsellik, küreselleşme, riskle ilişkilendirilmektedir. Bireylerin davranışları sonunda ilerleyen dönemlerde oluşabilecek zararlar, modern toplumun rasyonalitesi, risk alma gibi unsurlarla bir arada olup güvene olan talebi arttırmaktadır. Bundan ötürü güven, modern kurumların çok önemli bir parçası haline gelmiştir. Olaya nasıl bakılırsa bakılsın, risk yönetiminde takılıp kalmışız. İmal edilmiş riskin yayılması sonucunda, hükümetler artık bu sorunların çözümünün kendiışleri olmadığını iddia edemezler.⁶⁷ Dolayısıyla moderniteyle birlikte güvenin önemli bir sorun haline geldiğini görülmektedir.

Robertn Castel, Hobbes, devletin ortaya çıkması güvene aşırı derece ihtiyaç duymasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Hobbes’agöre Güven altında olmak doğal bir durum değil oluşan bir durumdur. Çünkü “güvensizlik az çok tesadüfi olarak insanın başına gelebilen beklenmedik bir olay değil, modern bir toplumda bireylerin ortak- yaşamının eştözlü bir boyutudur. Ötekiyle birlikte yaşamak, bir toplum kurmak için zorunlu bile olsa, hiç kuşku yoktur ki bu bir şanstır. Ama sivil toplumun meziyetlerini naifçe kutlayanların hoşuna gitmese de, aynı zaman da bir tehdittir. Tabi eğer, bireylerin çıkarlarını, arzularını ya da güç istencini a priori uyumlu kılacak görünmez el yoksa... Bu nedenle birlikte yaşamının dolaysız kimliklerini benimsemekle yetinmeyen bir güvence yapısı zorunluluktur ve bunun bir bedeli vardır.

⁶⁵ GİDDENS, Anthony; **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, 2008, s.159

⁶⁶ AKSOY, Beyhan; *A.g.m.*, s.176.

⁶⁷GİDDENS, Anthony; **Elimizde Kaçıp Giden Dünya**, (Çev; Osman Akınhay), Alfa Yayınları, İstanbul, 2000, s.47

Hobbes'un bu dolambaçlı yollardan geçmek için ödenmesi gereken bedeli çok yükseğe, fazlasıyla yükseğe yerleştirdiğine kuşku yoktur. Ama güvensizliğin bir bireyler toplumuyla eşözlü olduğu ve aynı bütünün bağrında bireylerin birlikte yaşayabilmesi için bu güvensizlikle zorunlu olarak mücadele etmek gerektiği doğru olsa da, bu talep, asla önemsiz olmayacak bir takım araçları seferber etmeyi ve en başta da, güvence levazımatçısı ve güvenlik garantörü rolü oynayabilecek fiili bir iktidarla donanmış bir devlet kurmayı gerektirir.”⁶⁸

Modern öncesi bağlamlardaki yerellik, din ve gelenekler güven ortamı oluşturuyor iken, moderniteyle birlikte kurulan ilişkilerde ise istikrarın ve geleceği öngörebilmenin bunları yerini aldığı görülmüştür. Risk ortamında ise modern öncesi dönemde çoğunlukla doğa bir tehdit olarak algılanırken tehditlerin moderniteyle birlikte insanların edimlerine dönüştüğü görülmektedir. Modern öncesi ortamlarda temel güven, topluluk, akrabalık bağları ve arkadaşlıklardaki kişiselleşmiş güven ilişkileri içine yerleşiktir.⁶⁹ Bireyler, sosyal yaşamda güveni en çok ailesinden, akrabalarından ve yakın arkadaşlarından elde etmek için uğraşırlar.⁷⁰ Modern dönemde ise belirsiz bir güvenden bahsedilebilir. Öte yandan geçmişte tehdit olarak algılanan unsurlar hala tehdit olarak görülmektedir. Mesela doğal afetler insanlar için hala çok ciddi bir sorundur. Bilimsel ve teknolojik olarak bunların önüne ne kadar geçilmeye çalışırsa çalışılsın önlenemez. Sadece bu tür olaylar sonucunda oluşabilecek kayıplar azaltılabilir.

Güven, modern öncesi dönemde değerlendirildiğinde sosyal ilişkilerde güven den ziyade yüz yüze ilişkilerden ötürü öne çıkan tanıdıklık daha önemlidir. Jalava, tanıdıklığın geçmişle ilgili olduğunu ifade ederken, güven ve emin olmanın ise gelecek ve risklerle ilgili olduğunu belirtmiştir. Ona göre tanıdık bir dünyada güvene ihtiyaç yoktur, güven riskin var olduğunu baştan varsayarak oluşan bir durumdur. Güven, bir kişinin diğerinin onu hayal kırıklığına uğratma ihtimaline rağmen o davranışı seçmesi olarak tanımlanabilir. Güven sadece olası zararın kişinin aradığı avantajdan daha fazla olduğu durumda mümkün olur. Birine güvendiğimizde o kişinin bizi her zaman hayal

⁶⁸ CASTEL, Robert; **Sosyal Güvensizlik**, (çev: Işık Ergüden), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004, s.19.

⁶⁹ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, s. 108.

⁷⁰ ÖZBEK, Ferhat Mehmet;“*Güven, Belirsizlik ve Risk Alma Davranışı İlişkisi: Teorik Yaklaşım*”, **Akademik Bakış**, sayı:15, 2008, s.2.

kırıklığına uğratma ihtimali vardır. Dolayısıyla bütün bu söylenenler dikkate alındığında risksiz güvenin olmadığı söylenilir. Eğer alternatifleri göz önüne almadan yapılmış bir seçim varsa burada güvenden değil ancak emin olmadan bahsedilebilir. Güven kesinlik taşımaz, o içerisinde belirsizlikleri ve bir takım başarısızlık risklerini taşır.⁷¹

Modern dünyanın belirsizlik ve risk dolu ortamında güven önemli hale gelmektedir. Modern toplumlar risklerle doludur. Modern toplumlarda ki risklerin yarattığı güvensizlik ortamı güven kavramını önemli bir hale getirmiştir. Modern toplumu risk toplumu olarak da ifade etmek mümkündür. Modern öncesi dönemde de tabii ki riskler vardı Ancak modern dönemde bu riskler hızla artmıştır. Teknolojide yaşanan gelişmeler, sanayileşmenin örtülü sonuçları olarak adlandırabileceğimiz durumlar riskleri artırmıştır. Her gün, geçmişte toplumların karşı karşıya kaldıklarından çok daha büyük çapta kaza, hastalık ve büyük felaketler riskiyle yüz yüzeyiz. Örneğin AIDS, nükleer savaş, küresel ısınma ve 11 Eylül 2001'den sonra büyük ticari ve askeri kuruluşlar kadar sıradan vatandaşları da ağır bir biçimde vurabilen uluslararası terörizm.⁷² Bu gibi sorunlar güven kavramını öne çıkarmaktadır. Bu gibi durumlar beraberinde güven anlayışını da değiştirmiştir. Yani gelenekselin çokça dönüştüğü bir dünyada, geleneksel güven biçimleri değişime uğramıştır. Yerel topluluklara dayanan güven biçimleri, küreselleşme ile birlikte daha önce hiç görülmemiş belki de dünyanın öbür ucunda yaşayan insanlara, soyut sistemler aracılığıyla güvenme durumu ortaya çıkmıştır. Örneğin dünyanın bir ucunda üretilen bir ürünü diğer ucundaki alıp onu rahatlıkla tüketmektedir. Öte yandan küresel boyuttaki tehlikelere karşı otoritelere ve sistemlere güvenerek etkili bir tepki vermiş olunur. Bundan dolayı güven modern toplumun çok önemli bir yapı taşı oluşturmakta

Modern dünyanın tehlikelerle ve belirsizliklerle dolu olduğu ifade edilir. Diğer taraftan da güven fikri tehlike fikrinin yanına yerleştirilir. Güven, bireylere ya da kurumlara duyulan itimada gönderme yapar. Burada ki güven anlayışı, soyut sistem olarak kavramsallaştırılan modern yapılanmalara olan itimadı da kapsadığı gibi, bireylerin birbirine olan itimadı da kapsar. Dolayısıyla güven ve tehlikenin birbirine bağlı olduğu ifade edilir. Güven ve tehlike birbirine sınıksız bağlıdır. Etrafımızı saran

⁷¹ ÖZBEK, Ferhat Mehmet; *A.g.m*, s.3.

⁷² SLATTERY, Martin; **Sosyolojide Temel Fikirler**, (Çev; Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz), Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007,s.454

tehlikelere göğüs germek ve onlara etkin bir şekilde tepki verebilmek için idarelere güvenmemiz gerekir⁷³

Modernizm her ne kadar uzmanlıklar ve işbölümüyle insanların hayatını kolaylaştırırsa da beraberinde belirsizlikleri, bilinmezlikleri de getirmiştir. Bu bilinmezlikler çoğu zaman sıradan insanlar ve uzmanlar, uzmanların içinde bulunduğu soyut sistemler arasındaki asimetrik bilgidен kaynaklansa da kimi zaman sunduğu sonsuz alternatif ve bu alternatiflere ilişkin bilgi bombardımanı bireylerin aklını karıştırmaktadır. Modern öncesi anonim yaşam da tanıdıklık sayesinde hiç ihtiyaç duyulmayan bir kavram belirsizlikler belki de en vazgeçilmezler arasında yerine almıştır. Bu, oluşan belirsizlik ortamında geliştirilen stratejilerden en sık rastlanana güvendir. Güven, toplumu bir arada tutan bir yapışkan olarak insanlara hareket etme, alternatifler arasında karar verme şansı tanır. Gelişen teknoloji, özellikle de iletişim teknolojileri hayatın her alanındaki seçimleri arttırmaktadır. Seçimler arttıkça her şeyden haberdar olan herkesi yoğun bir karmaşıklıkta beklemektedir modern toplumlarda yüksek karmaşıklıklarını, birbirilerinden görelі olarak bağımsız olan, ama aynı zamanda birbirilerinin çevresini oluşturan ve birbirileriyle araçlar üzerinde karşılıklı iç içe geçmiş bir durum söz konusudur.⁷⁴ Güvenin de bu doğrultuda şekillenmektedir.

İçinde bulunduğumuz toplumu “risk toplumu” olarak isimlendiren Ulrich Beck ile “firari dünya” olarak isimlendiren Anthony Giddens’in ortak noktaları, tehlike, belirsizlik ve bundan dolayı güvenin azaldığı bir dünyada yaşadığımızı düşünmeleridir.⁷⁵ Giddens’a göre, bireylere ve kurumlara duyulan itimadı gösteren güven, günümüzde değişime uğramıştır. Bireylere güvenin yerini kurumlara ve soyut sistemlere olan güven almıştır. Geleneksel güven biçimleri çözülmeye başlamış. Günümüz modern toplumunda güven, soyut sistemlere itimat etmektedirler. Mesela gıda tüzüklerini yapan ve uygulayan kuruluşlara, suyun arıtılmasına ya da bankacılık sisteminin etkinliğine güven duyma bir zorunluluk haline gelmiştir.⁷⁶ Riskler sadece

⁷³ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Kırmızı Yayınları, s.159

⁷⁴ HABERMAS, Jürgen; **İletişimsel Eylem Kuramı**, (Çev; Mustafa Tüzel), Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2001, s. 730

⁷⁵ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s.159.

⁷⁶ BAŞAK, Suna; “*Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet*”, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı;1, cilt; 27, 2010, s.60.

bireylerin değil; devletleri de içeren geniş örgütlerinde denetiminden uzak olan ve milyonlarca insan ve gizil olarak insanlığın tümü için yaşamsal tehdit oluşturmaktadır. Bu tehditte beraberinde güvensiz bir toplumun oluşmasına sebebiyet vermektedir. Bu güvensizlik durumunda güven öne çıkarak önemli hale gelmiştir. Güven sadece genel olarak modern toplum açısından değil aynı zamanda modern dünyada yaşamı yerinde çıkarmaya hizmet eden sembolik işaretler ve uzmanlık sistemleri açısından da çok önemlidir.⁷⁷

Modern bireylerin en önemli problemlerinden biri olan güven ve güvensizlik, sadece bireysel ya da toplumsal ilişkilerde değil, aynı zamanda kurumsal ve soyut sistemlere olan güven, güvensizlikte de kendini göstermektedir. Güven-güvensizlik, çağdaş toplumların temel sorunlarından biridir. Bu durum, toplumsal sistemin bütün parçalarını etkileyen bir örüntü olarak kendisini göstermiştir. Sosyal ilişkilerden politikaya, sembollerden medeniyet örüntülerine, kurumsal-soyut yapılardan hayatımızı kolaylaştıran teknolojik makineler kadar, güvensizlik örüntüleri, belirleyiciliğini her geçen gün daha da pekiştirmektedir.

Kısaca, modern toplum risklerle dolu bir toplumdur. Teknolojik gelişmeler, yaşam tarzlarının farklılaşması ve değişmesi, üretim biçiminin değişmesi, bilimde, sanata yaşanan gelişmeler, iki kişi arasındaki ilişkiden tutunda kurumlar arasındaki ilişkilere kadar birçok şeyin değişmesine sebep olmuştur. Bu gelişmeler her zaman olumlu anlamda meydana gelen değişme ve gelişmeler değildir. Evet, bilim alanında önemli gelişmeler olmuştur. Ancak topluma yansımaları sadece olumlu anlamda olmamıştır. Olumsuz birçok unsuru da beraberinde getirmiştir. En önemlilerden biride her alanda risklerin armasına sebep olmuştur. Günlük yaşamda bireyler, gruplar, kurumlar çeşitli risklere maruz kalmaktadırlar. Risklerin fazla olması güvensiz bir toplum yaratmıştır. Artık her alanda güvensizlik yaygınlaşmıştır. Bu güvensizlik de kaos ve kargaşaya neden olmuştur. Bu kaos ve kargaşa çözüm bulmak içinde güven kavramı tekrardan önemli hale gelmiştir.

⁷⁷ RITZER, George; **Modern Sosyoloji Kuramları**, (Çev: Himmet Hülür), De Ki Basım Yayım, Ankara, 2011, s.421.

2. SOSYAL İLİŞKİLER

Sosyallik, bir dizi anlam, eylem ve ilişki dizgesinde gerçeklik kazanır. Nicel anlamda insan birlikteliğinden fazlası olarak toplum, dayanışma ve birliktelik bilincini, ortak bir coğrafyayı, dil ve düşünce pratiğini, kültürü, değer yapılarını ve ahlaki olanı kısaca insanlar arası ilişkinin zemini olarak sosyal alanı üretir. Simmel'in sosyolojisinde bu olay toplumlaşma olarak ifade edilir, bu ifade ile rasgele bir arada bulunmanın ötesinde toplumsal kendilikleri inşa eden, bireyin toplumsal olarak varlığına imkân sağlayan her türlü yapı ve sürecin işlerlik kazandığı bir sosyal oluşum kastedilir. Sosyal yapıya bir süreç ve etkileşimler ağı olarak yaklaşıldığında birbirinden bağımsız tekil benlikleri değil, tanımlanan ve tanımlayan, amaçlı eylemler olarak ben ve öteki arasındaki karşılaşmalardan sosyallikler oluşur. Böylece toplumsalın üretimi rastlantısal bir gerçeklik olmanın ötesine geçer. Üretilen sosyalliğin anlamı öteki ile olan ilişkinin nedenselliği ile ilgili tanımlamaları barındırır. Sosyal alanın olmasa olmazı olan insan için toplum ancak öteki ile olan, dolaylı ya da dolaysız, sosyal ilişki bağlamında anlaşılabilir⁷⁸

Sosyal ilişkiler en az iki insan arasında belli bir süre devam eden, belli amaçlara yönelik olan, karşılıklı etkileşim halinde gerçekleşen anlamlı ilişkilerdir. Toplumsal ilişki iki insan arasında olduğu gibi, gruplar arasında da olabilir.

Toplumsal ilişkilerin oldukça karmaşık olduğu ifade edilir. Çünkü konuları, amaçları eylemleri çeşitlidir. Bir ilişkinin toplumsal nitelikli olabilmesi için bir takım şartlara sahip bu koşulları şu şekilde sıralamak mümkündür. En az iki insanı gerektirir. Belli bir zaman dilimi içinde gerçekleşir. İlişki bireyler arasında ortak bir anlam taşır.⁷⁹ Toplumsal ilişki kuran taraflar birbirinden haberdardır ve karşılıklı etkileşim halindedir.

Yukarıda sayılan özellikler göz önünde bulundurulduğunda sosyal ilişkilerin çoğu kere düzenlemiş ve belli kurallara bağlanmış olduğu görülecektir. Fertler ve sosyal gruplar arasındaki ilişkiler örf ve âdete, toplumda yerleşmiş olan değer hükümlerine normlar ve kanunlara göre sürdürülür. Eğer örf ve âdete yaşayan henüz kanunlaşmamış olan hususlar varsa bunları ilişkileri kolaylaştırmak için kanunlaştırılır ve ilişkilerde

⁷⁸ AYDEMİR, Mehmet Ali; “*Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma)*”, Yayımlanmamış Doktora Çalışması, Konya, 2011, s.69.

⁷⁹ İÇLİ, Gönül; *Sosyolojiye Giriş*, Anı Yayınları, Ankara, 2005, s.51.

rehber olurlar. Böylece herkes bunlardan faydalanabilir. Dolayısıyla bir anlaşmazlık halinde onlara başvurulabilir. Bu araçların yanı sıra toplumda yaşayan bazı sosyal müesseselerde ilişkileri kolaylaştırır. Mesele dil bu müesseselerin başından gelir. İlişkide bulunacak insanlar eğer birbirlerinin dillerinden anlamıyorlarsa, sosyal ilişkileri geliştirebilmek zorlaşmaktadır.⁸⁰ Toplumsal ilişkiyi kolaylaştıran başka bir unsur ise dindir.

Sosyal ilişkilerin çok boyutlu olduğu belirtilir. Çünkü bireyler birbirlerinin varlıklarını tanımaları sonucunda davranış kalıplarını belirler ve bu kalıplar doğrultusunda hareket ederler. Bu bakımdan sosyal ilişkiler, çok boyutludur. Anne ile çocuk, işçi ile işveren, işçi ile işçi, seçmen ile aday, öğretmen ile öğrenci, polis ile sanık, tanık ile mağdur arasındaki ilişki sosyal ilişkilere verilen örneklerden sadece birkaçıdır. Sosyal ilişkileri diğer ilişkilerden ayıran temel özellik, ilişki içinde olan insanların birbirlerinin varlığını karşılıklı olarak onaylamasıdır. Karşılıklı onaylama dostça olabileceği gibi düşmanca da olabilir Sosyal ilişkilerin süreç içerisinde değişik yansımalarının olması mümkündür.⁸¹

Daha önce ifade edildiği gibi toplumsal ilişkiler; hukuk, örf, adet, gelenek, görenek gibi kurallara göre gerçekleşir. Mesela; bankadaki veznedar ile müşteri arasında toplumsal ilişki vardır; ancak bankamatikten para çeken insan ile bilgisayar arasında ilişki yoktur. Buda sosyal ilişkilerin zamanla değiştiğini göstermektedir. Sanayi devriminden sonra kentleşme, teknolojik gelişmeler, ulaşım imkânları, kitle iletişim araçları insanlar arasındaki etkileşimin niteliğini ve boyutunu değiştirmiştir.⁸²

2.1. Sosyal İlişkilerin Tanımı

İlişkiler kavramının tanımları çeşitlilik göstermiştir. Ancak iki tanım öne çıkmıştır. Birincisi; sembolik etkileşimcilikte, sosyal ağ analizinde ve figürasyonel sosyolojide “ilişkiler” toplumsal aktörler arasındaki somut bağlam olarak ifade edilir. İkincisi ise; Bourdieu’nün çalışmalarında ilişkiler önemli toplumsal kaynakların dağılımının teşkil ettiği bir toplumsal uzamdaki bitişiklikler olarak tanımlanmıştır. Nick

⁸⁰ ERKAL, Mustafa; **Sosyoloji**, Der Yayınları, Baskı:10, İstanbul, 1999, s.178.

⁸¹ DÖNMEZER, Sulhi; **Sosyoloji**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984, s.158.

⁸² KONGAR, Emre; **Toplumsal Değişme Kuralları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2010, s.56.

Crossley'e göre bu iki tanım arasında bir ayrım yapılırsa birinci tanım biraz daha ön plana çıkmaktadır.⁸³

Sosyal ilişkiler ise, sosyal yapı içinde, bilinçli ve birbirinin varlığını kabul eden insanlar arasında, süreç içinde çeşitli nedenlerle oluşan etkileşimlere denir. Sosyal hayattaki bireylerle bireylerin, bireylerle grupların ve gruplarla grupların etkileşimleri, amaç ve içeriklerine göre farklılaşmaktadırlar.⁸⁴

Amiran Kurtkan'a göre sosyal ilişkiler cemiyeti oluşturan bireyler arasındaki benzerliklerden ve farklılıklardan doğmuştur. Ona göre, "sosyal münasebetler cemiyeti teşkil eden insanlar arasındaki benzerliklerden ve farklardan doğan ve aynı gruba birlikte mensup olma duygusu ve bu durumda karşılıklı olarak haberdarlık hissi ile desteklenen bir münasebet tipidir."⁸⁵

Sosyal, başka bir deyişle interhuman, insanlar arasındaki ilişki ağından oluşur. Bu ağı statik ve dinamik olarak iki ayrı açıdan görülür. Bir sosyal aktivitenin bir an için gördüğünü varsayalım. Karşımıza A - B, B - C, A - C arası ilişkiler ve bir de A, B ve C'yi çevreleyen bir çember çıkacaktır. İşte buradaki her bir çift arasındaki bağlantılar (A kişisi ile. B kişisi, B kişisi ile... gibi), sosyal ilişki olarak adlandırılır. Bunları çevreleyen çember ise sosyal ilişki sistemidir. Bu ağın/çemberin dışında, altında ve üstünde sosyal olmayan hiçbir şey bulunmaz. Öte yandan sosyal aktivite zamanda akan bir vuku buluşlar zinciridir. Dolayısıyla dinamik bir interhuman konsepsiyonu bize olan biteni daha tatminkâr bir biçimde resmedebilecektir. Sosyal ilişkiler, bize, sosyal süreçler halinde görülür. Sosyal ilişki işte bu sosyal süreçlerin sonucudur. Başka bir ifadeyle sosyal ilişki akış içindeki bir duraktır. Sosyal ilişkinin değişmesi de yeni sosyal süreçlerin sisteme dâhil olmasıyla gerçekleşir.⁸⁶

Sosyal ilişki, toplumsal hayatın en temel ve en önemli öğelerinden biridir. Bu önem örgütlü toplumlarda çok daha belirleyici bir özellik sergilemektedir. Sosyal ilişki

⁸³RITZER, Christopher ve FRANÇOİS, Depelteau; **İlişkisel Sosyoloji**, (çev: Özlem Akkaya), Phoenix Yayınları, Ankara, 2013, s.193.

⁸⁴GÜÇLÜ; Sevinç; **Kurumlara Sosyolojik Bakış**, Birey Yayınları, İstanbul, 2005, s. 382.

⁸⁵BİLGİSEVEN, Kurtkan, Amiran; **Genel Sosyoloji**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976, s.239

⁸⁶ÇELEBİ, Nilgün; "Leopold Von Wiese", **S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi**, Sayı:5, 1990, s.148.

biçimlerimiz; tutumlarımızı, davranışlarımızı, inançlarımızı, kültürümüzü ve kimliğimizi oluşturmaktadır. Alan, Tönnies'in sosyal ilişkilerin toplumsal yaşam için önemli olduğuna değinenlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Tönnies'e göre sosyoloji perspektif, esasen "karşılıklı taahhüt" olarak, her bireyin başka kişi ya da kişilerin belirli bir davranışıyla ilgili taleplerde bulunacağı, karşılıklı toplumsal ilişkilerle ilgilidir.⁸⁷

Tönnies esas olarak insan ilişkilerinin birbirinden farklı iki temeli arasında bir ayrım yapılması gerektiğini inanır. Onun *Gesellschaft* dediği ilişki, birbirlerinden kopuk durumda iken kendi özel çıkarlarını etkili bir biçimde sürdüremeyeceklerini kavrayan ve bu yüzden bir araya gelen bireyler tarafından önceden tasarlanarak kurulmuş, niteliği gereği sözleşmeye dayanan ilişkidir. *Gemeinschaft* ise, aslında bilinçli bir tasarım eseri olmayan bir toplum birimi olarak ifade edilmiştir. İnsan dünyaya geldiği zaman kendisini nasıl yuvasına ait görürse bu birime de ait görür.⁸⁸

Bireylerin davranışlarının oluşmasında ve şekillenmesinde yaşadığı toplumsal yapı içerisindeki birçok faktör etkili olabilmektedir. Sosyal yapının bir parçası olarak birey, ilişkide ve iletişim içerisinde bulunduğu, aile, okul, arkadaş grupları, sivil toplum kuruluşları, siyasi partiler, cemaatler, meslek kuruluşları gibi sosyal gruplardan ve kitle iletişim araçlarından etkilenmekte; bunların etkisiyle siyasal davranışlarını oluşturmaktadır. Bu durumu Tsekeris şöyle izah eder: İlişkiselilik temelde karmaşık sosyo-kültürel oluşumlar olarak toplumsal ağları hem teorik olarak modellemeyi hem de ampirik açıdan analiz etmeyi amaçlar.⁸⁹

Bireylerin davranışlarının oluşması sürecinde birey çeşitli iç ve dış faktörlere maruz kalmaktadır. Hiç şüphesiz bu faktörler arasında sosyal grupların ve bu gruplarla gerçekleştirilen iletişim sürecinin önemli bir etkisi olduğu düşünülmektedir. Grup normu ve değerleri doğrultusunda grup üyelerinin bir konuya karşı benzer bir tutum ve davranışı gerçekleştirmeleri beklenmektedir. Sosyal ilişkinin biçimi, sosyal ilişkinin süresi, sosyal ilişkinin oluşturduğu tutumlar ve değerlere göre farklıdır.

⁸⁷ SWINGEWOOD, Alan; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, (Çev: Oktay Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s.165.

⁸⁸ PAPPENHEIM, Fritz; **Modern İnsanın Yabancılaşması**, (Çev: Salik Ak), Phoenix Yayınları, Ankara, 2002, s.56.

⁸⁹ POWELL, Christopher ve FRANÇOIS, Depelteau; **A.g.e.**, s.144.

Sosyal teoride ilişkisel fikirler George Wilhelm, Friedrich Hegel'e kadar uzanır ve Karl Marx, Georg Simmel, Ernst Cassirer, Norbert Elias, Pierre Bourdieu, Michel Foucault, Seyla Benhabib, Bruno Latour gibi teorisyenlerin eserlerinde belirgin rol oynar.⁹⁰ Sosyal ilişkinin olabilmesi için en az iki kişinin olması gerekmektedir. Sosyal ilişkiler insanlığın başlangıcından beri vardır. İnsanlar tarih boyunca daimi olarak bir ilişki ağı içerisindeyler. Dolayısıyla sosyal ilişkileri; bireyin bireyle, bireyin gruba, grubun bireyle, grubun gruba, bireyin kurumla, kurumun bireyle, grubun kurumla, kurumun kurumla olan diyalogu, etkileşimidir demek mümkündür. Bir eylemin sosyal ilişki olabilmesi için bunların hepsinin olabileceği gibi sadece bir tanesi ile de mümkün olabilir,

Birey, bulunduğu ortamın bir parçasıdır. O, içinde yaşadığı toplumu oluşturan bireylerden, gruplardan, kurumlardan hem etkilenir hem de onları etkiler. Daha da ötesi birey bulunduğu ortamın bir parçası bir ögesidir.⁹¹

Sosyolojinin asli nesneleri; birey, toplumsal grup ya da kurumlardır. Toplumsal varlıklar diğer asli varlıklarla karşılaştırıldığında anlam kazanırlar. Yani gözümüzün önündeki apaçık olgulardan ziyade onları farklılaştıran ya da bir araya getiren ilişkilerin yapısına odaklanmalıyız. Aranılan keşfedilecek olan bireyin veya grubun içkin özelliği değildir. Tam tersine onların ilişkisel bağlamını inşa etmemiz gerekir. Nitekim Jalava'da toplum ancak bireyler iletişim kurduklarında var olur demiştir. Ona göre toplum sadece bireyler iletişim kurduklarında var olur. İletişim kurmadıklarında bireyler toplum içinde yer almazlar; topluma katılımlar ancak iletişim kurduklarında gerçekleşir. Bireyler sosyal anlamda iletişimle görünür olurlar.⁹² Diyerek sosyal ilişkilerin öneminden söz etmiştir.

2.2. Sosyal İlişki Çeşitleri

1. Niteliklerine göre: Toplumsal niteliklerine göre ikiye ayrılırlar.

a) Birincil İlişkiler: “cemaat” tipi bir teşkilatlanmada görülen, daha çok yazılı hale getirilmemiş ilişkilere dayanır. Duygusallığın hâkim olduğu, ilişkilerin samimi ve yüz yüze olduğu ve

⁹⁰ POWELL, Christopher ve FRANÇOIS, Depelteau; **A.g.e.**, s.16.

⁹¹ ÖYMEN Gür Şengül; **Toplumsal İlişki ve Tasarım**, K.Ü Basım evi, Trabzon, 1985, s.20.

⁹² ERDEM, Ferda ve Janset Özen; **A.g.m.**, s.53.

etkileşimin güçlü olduğu ilişkilerdir. Uzun süreli ilişkilerdir. İlişkilerde yazılı kurallar yoktur. Biz duygusu hâkimdir. İş bölümü son derece basit bir seviye göstermektedir. İnsanların hemen hemen hepsi aynı işi yapmakta, aynı şeylerden zevk almakta, aynı adetlere uymaktadır. Dolayısıyla sosyal miras önceki nesillerden nasıl alınmışsa öylece muhafaza edilmektedir. Ferdîyet son derece zayıftır.⁹³ Çıkar ilişkisi yoktur. Küçük gruplarda görülür: aile, akrabalık, dostluk, komşuluk, köy gibi gruplarda bu ilişki türü görülür. Bu ilişki tipinde bireyler psikolojik olarak daha iyi durumdadırlar. Aynı zamanda daha güçlü bir sosyalleşme ortamı da mevcuttur. Haberleşmede ise sözlü haberleşme esastır.⁹⁴

b) İkincil İlişkiler: ikincil ilişkiler birinci ilişkilere göre daha geniş kapsamlı “cemiyet” tipi bir teşkilatlanmada yer alırlar. Duygusallık yerine akılcılığın hâkim olduğu ve ilişkilerin resmiyetlik kazandığı ilişkilerdir. Etkileşim zayıftır, ilişkiler daha kısa sürelidir. Biz duygusu yerine ben duygusu hâkimdir. Çıkar ilişkisine dayalıdır. İş bölümü gelişerek yazılı hukuk esas alınmıştır.⁹⁵ Büyük gruplarda görülür. Bankalarda, orduda, sendikalarda görülen ilişkiler buna örnektir.

Görüldüğü gibi sosyal ilişkiler birincil ve ikincil tip ilişkilerde farklılık göstermektedir. Sosyal ilişkilerin cemaat ve cemiyete farklı bir şekilde görülmelerinin yanı sıra, hem cemaat, hem de cemiyet özelliği taşıyan yapılarda bir arada görülebilir. Özellikle hızlı şehirleşmenin görüldüğü büyük şehir bölgelerinde cemiyet ve cemaat niteliğine uygun sosyal ilişkiler birlikte izlenebilir.⁹⁶

2. Sürelerine göre: Üçe ayrılır.

a) Kısa süreli ilişkiler: Zaman bakımından kısa süren ilişkilerdir. Tesadüfî ilişkilerdir. Mesela; Taksi şoförü ve yolcusu arasındaki ilişki bu türdendir.

b) Uzun süreli ilişkiler: Çok uzun süren, bazen insanın doğumundan ölümüne kadar sürebilen ilişkilerdir. Mesela; aile bireyleri arasındaki ilişkiler, komşular arası ilişkiler, arkadaşlar arası ilişkiler.

c) Periyodik (devirli) ilişkiler: Bu ilişki, sadece yılın belli bir döneminde kurulur ve bir dahaki döneme kadar ortadan kalkar. Mesela; dört yılda bir yapılan olimpiyatlar ya da bir şehirde her yıl kurulan fuarlar, periyodik ilişkilere örnek gösterilebilir.

⁹³ BİLGİSEVEN, Kurtkan Amiran; **A.g.e.**, s. 234.

⁹⁴ TATAR, Canbay Hüsnîye; **Nuh'un Gemisindekiler**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1999, s. 98.

⁹⁵ ERKAL, Mustafa; **A.g.e.**, s.38.

⁹⁶ Aynı Eser, s. 179.

3. Birey sayısına göre: Üçe ayrılır.

a) Birey-Birey ilişkisi: Sadece iki kişi arasında geçerli olan ilişkilerdir

b) Birey-Grup ilişkisi: Bireyin bir grup veya gruplarla girdiği ilişkidir (Öğretmenin sınıfla ilişkisi).

c) Grup-Grup ilişkisi: İki farklı grup arasında gerçekleşir (İki futbol takımı arasındaki ilişki.)

Sosyal ilişkinin, bireyin bireyle, bireyin bulunduğu gruba veya grupların birbiriyle olan ilişkileri şeklinde ifade edildiği zamanlarda da, mutlaka bir grup bir gruba ilgili duygular, normlar ve teşkilatlanma şekline göre farklı durumlar söz konusu olabilmektedir. Bu durumda grup üyelerini birbirine bağlayan unsurlar mevcut sosyal normlar, duygular ve dil olmaktadır.⁹⁷

2.3. Sosyal İlişkilerde Güvenin Değerlendirilmesi

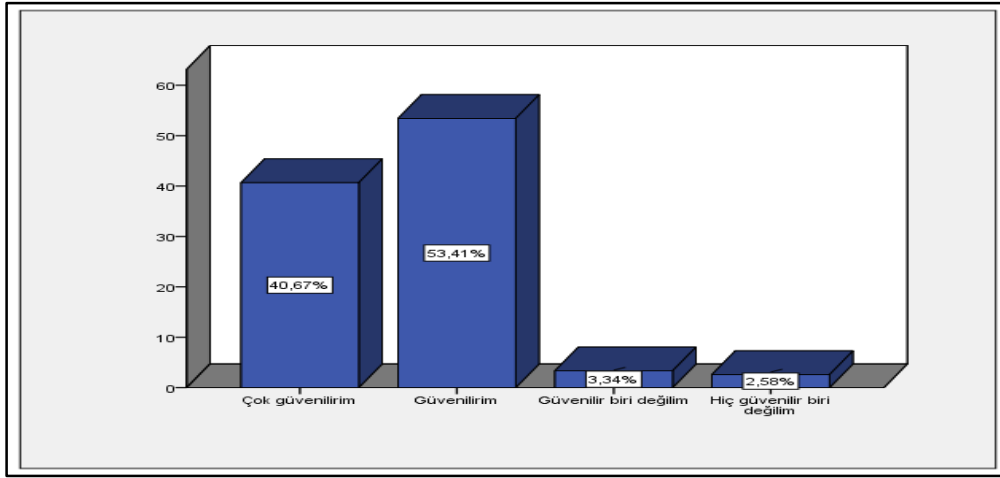
Sosyal ilişkilerde güveni, bireyin bir diğer bireye, bireyin gruba, grubun gruba, bireyin kuruma, grubun kuruma, kurumun kuruma karşı duyduğu güvendir. Yani bireylerin karşı taraf ile olan etkileşimlerinde ortaya çıkan bir his ya da özellik olarak da izah edilmiştir. Karşı tarafla kast edilen ise ‘birey’, ‘grup’, ‘kurum’ olarak etkileşim türüne göre şekillenebileceği ifade edilir. Bireyin, sosyal yapı içerisindeki her türlü eylem örüntüleri mevcut toplum içerisinde gerçekleşmektedir. Sosyal yapı bireyin eylemlerini etkilediği gibi, aynı zamanda bireyin eylemlerinden etkilenir. Sosyal güvende bu etkileşim içerisinde meydana gelen insan eylemlerimindir.

Sosyal ilişkilerde güven önemli bir unsurdur. Güven duygusu her türlü sosyal ilişkide kendini gösterir. Mehmet Kul’unda ifade ettiği gibi, Sosyal düzen ve ilişkiler ancak güven ortamında gelişir.⁹⁸ Ayrıca sosyal ilişkilerinin sağlıklı olarak devam etmesi içinde güven zorunludur. Sosyal ilişkilerde güven ne düzeyde, bu konu burada yapılan çalışmanın sonuçlarına bağlı olarak değerlendirilmiştir. Burada ele alınacak güven bireyin kendine ve çevresindekilere güvenidir. Günlük olarak etkileşime girdiği kişi ya da gruplara güvenden söz edilmiştir.

⁹⁷ Aynı Eser, s. 30.

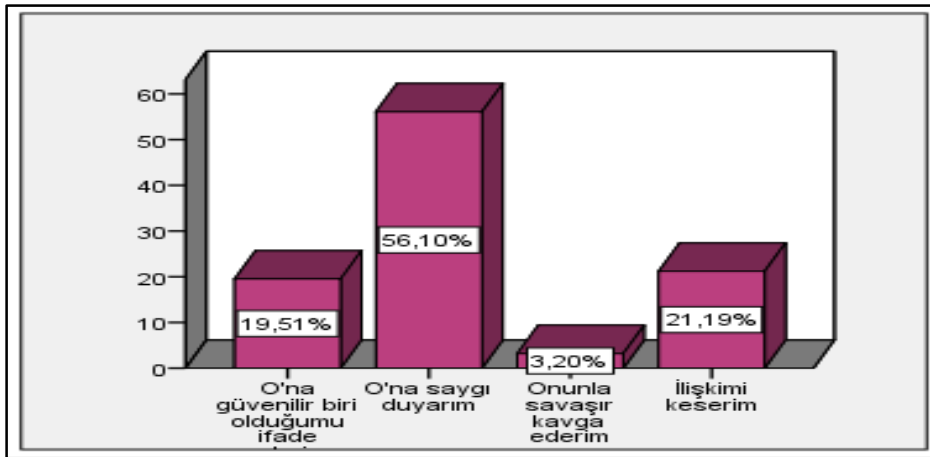
⁹⁸ KUL, Mehmet; “*Kapkaç Mağdurları*”, **Yeni Toplumsal Travmalar**, Referans Yayınları, Ankara, 2007, s.144.

Grafik 1: Kendinizi Güvenilir Olarak Görüyor Musunuz?

Öncelikle birey ele alınmıştır. Yukarıdaki grafik incelendiğinde görülüyor ki toplumumuzda yaşayan bireyler genellikle kendilerini güvenilir olarak görmektedirler. Grafikte de gösterildiği gibi bireylerin %53,4'ü kendilerini güvenilir olarak görmekte, %40,6'sı kendilerini çok güvenilir olarak görmektedirler. Kalanların %3,3 güvenilir biri olmadığını ifade ederken %2,5'i kendini çok güvenilir olarak görmemektedir. Burada elde edilen verilere bağlı olarak bireylerin kendilerini güvenilir olarak gördükleri belirtilir

Grafik 2: Sizin Güvenil Olmadığınızı Düşünen Biriyle Karşılaştığınızda Ne Yaparsınız?

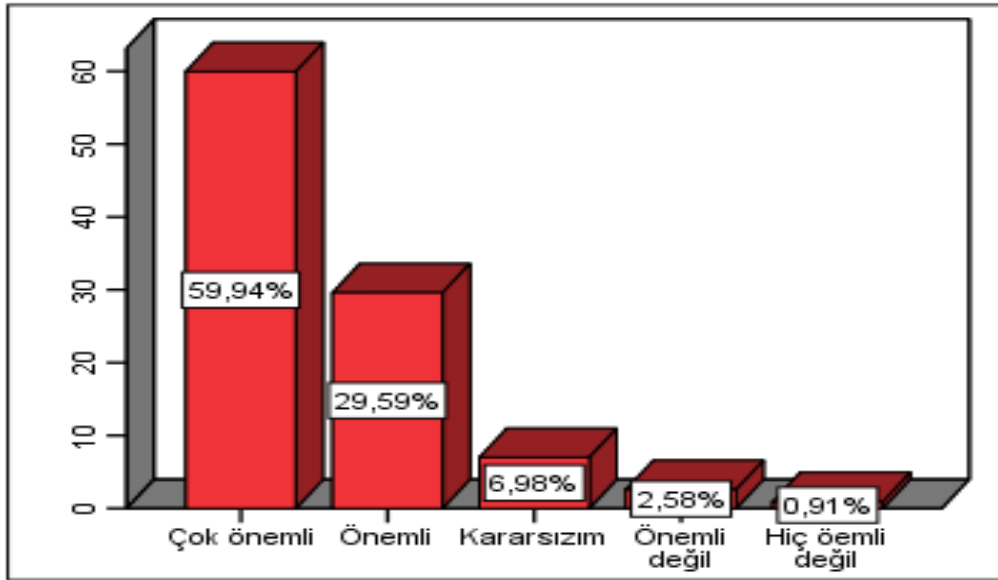

Yukarıda belirtilenlerin tersi olduğu durumda bireylerin tepkisi nasıl olur. Yani bireye güvenilir olmadığı söylendiği zaman birey buna nasıl tepki verir. Yukarıdaki grafiği incelendiğinde çalışmamıza katılan bireylerin %56'si kendisine güvenilir olmadığını söyleyen bireye karşı saygı duyacağını ifade etmiştir. Diğer yandan %21'i

ise kendisine güvenilir olmadığı söyleyen bireyle ilişkisini keseceğini belirtmiştir. Kalanların %19'u ona güvenilir biri olduğunu ifade edeceğini belirtirken, %3'ü onunla savaşıp kavga edeceğini söylemiştir.

Krishnnanan'da bu yukarıda ifade edilen durumu yani bireyin kendisini güvensiz olarak görmesi ve bu durumu ifade etmesini bu tür güvensizliği “global güvensizlik” olarak adlandırır. Birine karşı güvensizlik hissedildiğinde bu olgun bir cevap olmaktan çok duygusal bir tepkidir. “Birisi bizi güvensiz hissettirecek bir şey söylediğinde ya da davranışta bulunduğu, içeride zaten derin olarak yaralanmış ve güvensiz olan bir yeri tetikler. Bu tür güvensizliği de global güvensizlik olarak tanımlarız. Çünkü ayırım yapmaz, taraflıdır ve net değildir”.⁹⁹

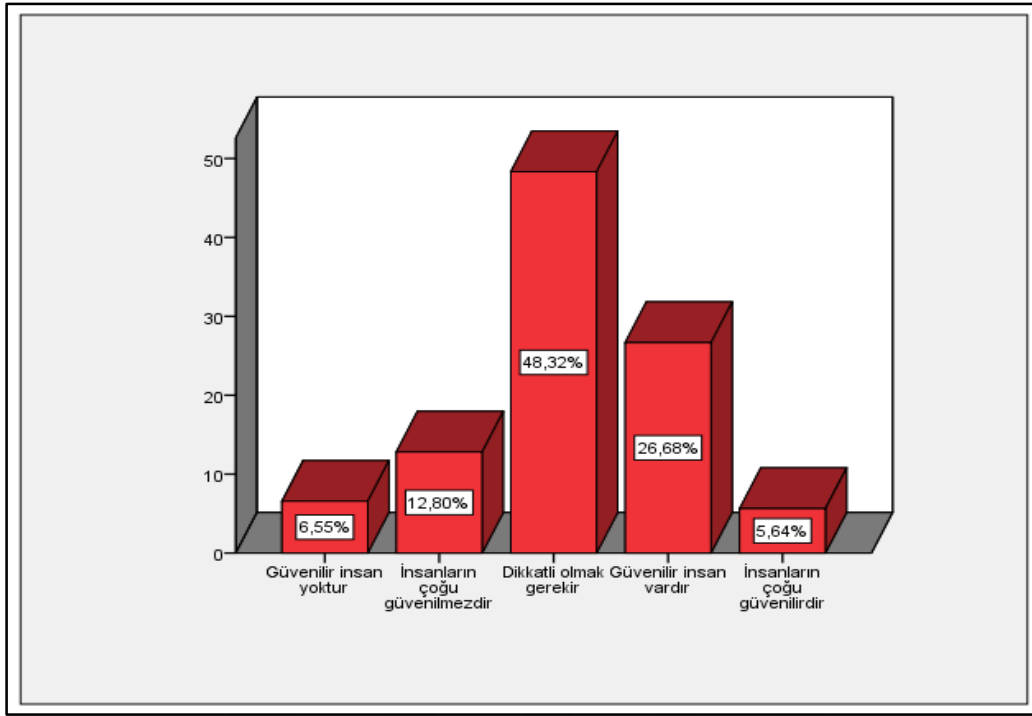
Grafik 3: Güvenin Sosyal İlişkilerde Önemi

Yapılan bu çalışmada sosyal ilişkilerde güvenin çok önemli olduğu bir kere daha ortaya çıkmıştır. Çalışmaya katılan bireylerin %59,94'ü sosyal ilişkilerde güvenin çok önemli olduğunu, %29,59'u önemli olduğunu belirtmiştir. Buda çalışmanın başından beri savunduğumuz tezin doğru olduğunun tespit etmiştir. Sosyal ilişkiler ancak güven ortamında gelişir.

⁹⁹ Amana, Krishnnananda; **İlişkilerde Gerçek Güven**, (Çev: Nevra Hatipoğlu), MİA Basım Yayın, İstanbul, 2004, s.24.

Grafik4: İnsanlara Olan Güven Konusunda Hangisi Fikrinizi Yansıtır.

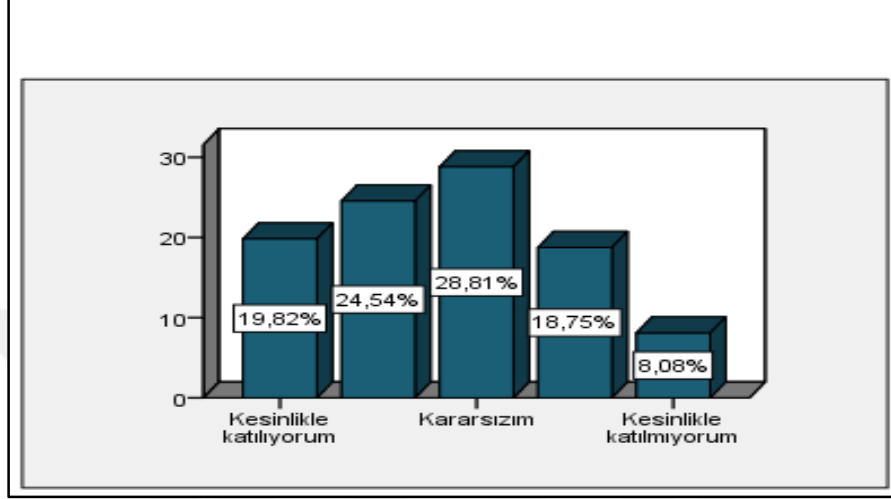
Çalışmanın birinci bölümünde de ifade edildiği gibi ciddi anlamda büyük bir güven sorunu yaşanmaktadır. Bu güvensizlik sorunun nedenini de Giddens, modernleşme sonucunda risklerin artmasına bağlamıştır. Risk ve güven birbirinden ayrılamaz. Bir kişiye, bir sisteme duyulan güven, riskin üstesinden gelmenin bir aracı olabileceği gibi, riskin kabulü, güven yaratmanın bir aracı olabilir.¹⁰⁰ Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde; uygulamaya katılan bireylerin %49,3'ü insanlara güvenmemeli ve onlara karşı her zaman dikkatli olunması gerektiğini ifade etmiştir. Kalanların %26,7'si güvenilir insanın var olduğu, %12,8'i insanların çoğuna güvenilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca %6,5'i güvenilir insanın olmadığını belirtirken %5,6'sı insanların çoğuna güvenilebileceğine dikkat çekmiştir.

Toplum içinde yaşayan birey tanısın ya da tanımasın günlük hayata diğer bireylerle etkileşim içindedir. Sosyal ilişkilerini birey devam ettirir. Giddens'ın da ifade ettiği gibi birçok insan modern toplumsal yaşamda çoğu zaman kendisine yabancı olan

¹⁰⁰ GİDDENS, Anthony ve Christopher Boyer; **Modernliği Anlamlandırma**, (Çev: Serhat Uyrakulak ve Murat Sağlam), Alfa Yayınları, İstanbul, 2001, s.90.

başkalarıyla etkileşimde bulunmaktadır.¹⁰¹ Peki, birey bu sosyal ilişkilerinde yabacılara ne kadar güvenmektedir. Bunu izah etmeye çalışalım.

Grafik 5: Kalacak Yeri Olmasa Dahı Bir Yabancıya Güvenmediğim İçin Onu Asla Evime Almam

Yukarıdaki grafiği incelendiğinde çalışmamıza katılan bireylerin %28,8'i kalacak yeri olmasa dahi bir yabancıyı evine alıp almama konusunda kararsızdır. Buda güvensizliğin göstergesidir. Birey yabancıya güvenemediği için kararsız kalmıştır denilebilir. Diğer kalanların %24,5 bir yabancıyı evine almayacağını belirtirken, %8'i yabancıyı evine alabileceğini belirtmiştir.

Bu çalışmanın başından beri sık sık tekrar edilen durum güvensizlik konusudur. Peki, bu sorun ne boyutadır. Gerçekte yolda yürürken dahi korkuyor muyuz? Geçmişte caddede bir başkasıyla karşılaşan biri, kontrolü bir bakışla karşısındakinin saygıya değer biri olduğunu ve ardından bakışlarını ayarlayarak, onun için bir tehdit oluşturmadığını gösterirdi. Karşıdaki de aynı şekilde davranırdı. Ancak Giddens'a göre bu durum günümüzde değişmiştir. Bireyler yolda yürürken birbirlerine bakmadıkları gibi yolda ki kalabalığı da bir tehdit olarak görmektedirler.¹⁰² Bu doğrultuda yapılan çalışmayı değerlendirildiğinde şunları söylemek mümkündür.

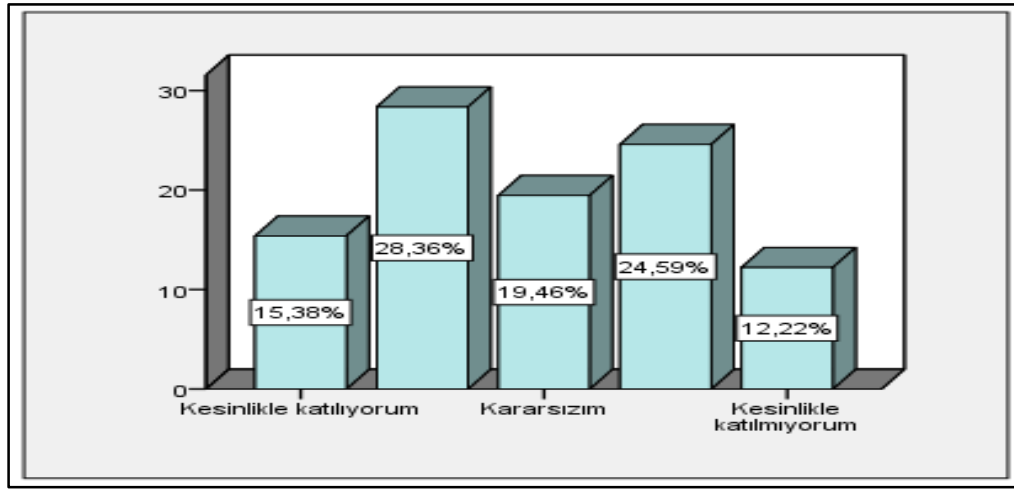
Aşağıdaki grafiği incelendiğinde; çalışmaya katılan bireylerin %28,3'ü yolda yürürken dahi korkarak yürüdüklerini belirtmiştir. %24,6'sı yolda yürürken

¹⁰¹ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s. 82.

¹⁰² GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Say Yayınları, s.67.

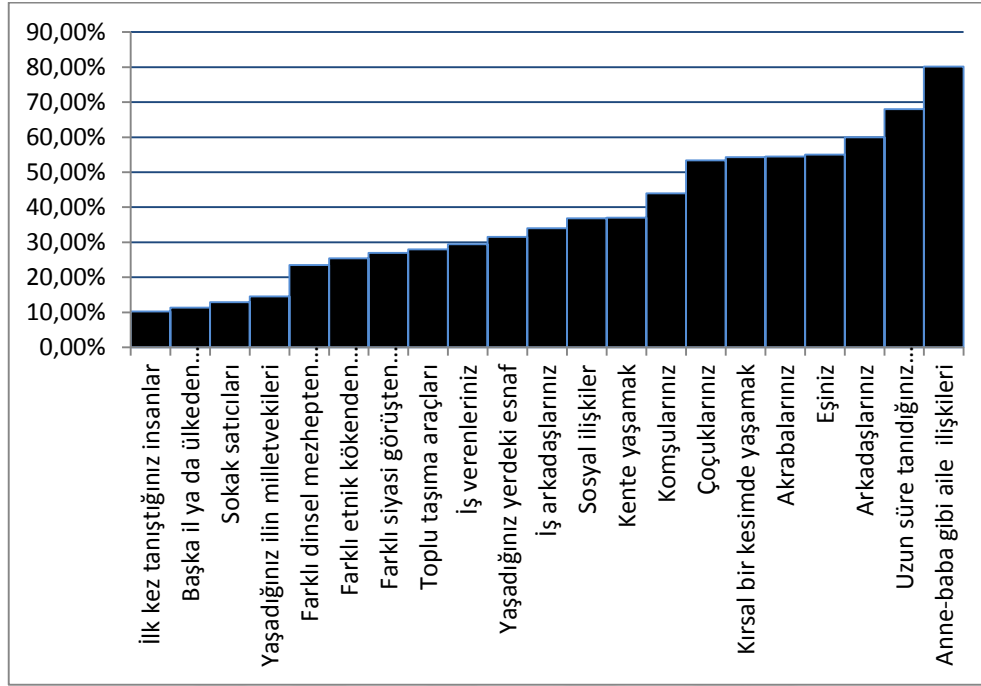
korkmadıklarını belirtmiş, %19,5 bu konuda kararsız olduğunu, % 12'si kesinlikle bu anlamda korkularının olmadığını, %15,4'ü ise kesinlikle korktuğunu ifade etmiştir. Çalışmanın sonucunda görüldüğü gibi toplumda bireyler yolda yürürken dahi korkmaktadırlar. Bu durumun birçok sebebi çalışmanın birinci bölümünde ifade edilmiştir. Buna ek olarak toplumumuzda son yıllarda meydana gelen patlamalardır. Meydanlarda gerçekleşen bombalı eylemler korkuyu artırarak büyük bir güvensizlik ortaya çıkarmıştır

Grafik 6: Dünya O Kadar Güvensiz Bir Hal Almış Ki Yolda Yürümekten Dahi Korkar Olduk

Bireylerin kişiler arası ilişkiler yoluyla elde ettikleri sosyal ağlar ve sosyal yapılanmalar onun toplum içerisinde elde ettiği yerin bir ölçütü olmaktadır. Şekil 1'de bireylerin en çok sosyal ilişkide bulundukları bireyler, kurumlar, gruplar, yapılanmalar bireyin yakın çevresinden başlanılarak değerlendirilmeye tabi tutulmuştur.

Şekil 1: Sosyal İlişkilerde İlişkisel Çevreye Ait Güven Duyguları (%)

Yukarıdaki şekilde ilişkisel çevre bağlamındaki güven incelenmiştir. Bu sınıflandırmada %80,2'i oranıyla aile ilk sırada yer almıştır. Türkiye'nin toplum yapısında aile oldukça önemli bir konuma sahiptir. Bireyler öncelikle ailelerine güvenmektedirler. Genel olarak Türk toplumunda özel olarak da Malatya ilinde aileye güven ilk sırada yer almıştır. Elde edilen bulgulara göre “güvenilir birey” kategorilerinde uzun süre tanışılan insanlar gelmektedir. Onun devamında ise, yakın arkadaş çevresi %60, eşi %55, akraba %54,3 çocuklar %53,4 oranı ile gelmektedir. Görüldüğü gibi ilk sıralarda bireyin uzun süre tanıdığı insanlar, arkadaşları, akrabaları, eşi, çocukları gelmektedir. Bireylerin uzun süre tanıdığı, iletişime girip bir şeyler paylaştığı insanlara güvenmesi normal bir durumdur. Burada elde edilen veriler bu anlamda daha önce yapılmışmış çalışmaların sonucunda ortaya çıkan verilerle benzerlik göstermektedir. Güven ilişkisi genellikle aile hemşerilik gibi bağlarla bağlı olunan kişilerle kurulmaktadır.¹⁰³ Arkadaş çevresi, uzun süre tanışılan insanlar, akraba, eş ve çocuklara yönelik güven daha öne çıkmaktadır. Bu güven, birincil ilişkilere yönelik

¹⁰³ ÇARKOĞLU, Ali ve S. Erdem Aytaç; **Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik**, TüsevYayıncılık, İstanbul, 2016, s. 15-16.

güvendir.¹⁰⁴ Bu çalışmada öne çıkan sonuçlar daha önce bu anlamda yapılan teorik çalışmaları desteklemektedir.

Bireylerde birincili ilişkilere yönelik güven fazla iken ikincil ilişkiler yani bireyin daha az tanıdığı daha az münasebetlerde bulunduğu hatta hiç münasebetlerde bulunmadığı bireylere yönelik güveni daha azdır.

Birincil grup, kavramı ilk kez Cooley tarafından ortaya atılmıştır. Birincil grup, uzun süreli ve yakın ilişki içindeki insanların düzenli etkileşimlerinden oluşur. Cooley'e göre küçük ve yakın ilişkiye dayanan gruplar, bireyin ve toplumun biçimlenmesinde önemli faktördür. Birincil gruplarda insanların ilişkileri, informal esnek ve uzun sürelidirler. İnsanların bu gruplara bağlılıkları yüksektir. İkincil grup, iki ya da daha fazla insanın belirli bir amacı gerçekleştirmek için kişisel olmayan bir tarzda etkileşimde bulunmalarıdır. İkincil ilişkilerde etkileşim sınırlı ve kurallar önemlidir. İnsanların ilişkileri belirli rollere göre biçimlenir. İkincil ilişkiler büyük te olabildiği gibi küçükte olabilir. Ancak yüz yüze etkileşimin imkânsız olduğu bütün büyük gruplar, ikincil grup sınıfına girer. İkincil gruplarda toplumsal kontrol daha ziyade rasyonel ve hukuki bir zeminde gerçekleşir. Dolayısıyla insanlar birincil gruplarda olduğu gibi, ikincil gruplarda doğal değildirler.¹⁰⁵ Bu nedenle birincil gruplarda bireyler birbirilerine daha çok güvenmektedirler. Ancak ikincil gruplarda bireylerin birbirilerine duydukları güven yok denecek kadar azdır.

Şekil1 incelendiğinde yukarıda izah edilen durum daha net olarak anlaşılmaktadır. Çalışmanın birinci kısmında da belirtildiği gibi ilişkiler ve etkileşimler her zaman aynı şekilde yaşanmaz. Kurum-birey arası, tanıdıklar arası veya yabancılarla olan ilişkilerde, bireyler arası yetki ilişkisine bağlı veya sosyal içerikli olarak gelişen ilişkilerde olduğu gibi farklı bağlamlarda güvenin yapısı aynı değildir.¹⁰⁶ Bu gibi nedenlere dayanarak güvenin tek bir tanımını yapılmayacağını izah etmiştir. Uygulama kısmında da açıkça bu ortaya çıkmıştır.

Farklı dinlere inanmak, farklı siyasi görüşten olmak, farklı etnik köken ve mezhepten olmak da bireyler arasında güvensizliğe neden olmuştur. Bunun dışında

¹⁰⁴ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**, Ayrıntı Yayınları, s.108

¹⁰⁵ BOZKURT, Veysel; **Değişen Dünyada Sosyoloji**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2004, s. 154-155.

¹⁰⁶ ERDEM, Ferda; *“Örgütsel Yaşamda güven”*, **Sosyal Bilimlerde Güven**, s.156.

başka ülkeden ya da ilden gelmiş olan insanlara da güvenilmemektedir. Simmel'in deyimiyle "yabancı" kavramı burada öne çıkmakta ve güvensizliğe sebebiyet vermektedir. Bireyler başka ülkeden gelen insanlara karşı ciddi anlamda güvensizlik duymaktadırlar.

Sokak satıcılarına, toplu taşıma araçlarına karşı da güvensizlik yaşanmaktadır. Ülkemizde toplu taşıma araçlarına meydana gelen olaylar (Özgecan Aslan cinayeti, şiddet ve taciz olayları) güvensizliğin sebebi olarak gösterebiliriz.

Mekân karşılaştırması yapıldığında ise, kırsal bir kesimde yaşamak %54,3 güvenli görülürken kente yaşamak %37 oranında güvenli görülmüştür. Yani bireyler kırsal bir kesimde yaşamayı daha güvenli bularak kentin sokaklarına karşı da güvensizlik yaşamaktadırlar. Ancak bu sonuç her yerde aynı olmayabilir.

Sosyolojik olarak güvenin; eğitim, ekonomi, sağlık, siyaset, hukuk, din, aile, akrabalık kurumları ile daha detaylı bir etkileşim içerisinde olduğu söylenilir. Güveni, bu temel kurumların işlevlerini yerine getirebilmesi için gereken bir ortak duygu olarak ifade etmek, kavramın konumlandığı yeri gösterebilmek açısından önemlidir. Güven kavramının, sosyal kavramıyla taçlandırılması da bu özelliği ile kendini bulur. Dolayısıyla güven, bireyde başlar ancak toplumsallıkta devam eder.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL İLİŞKİLERDE GÜVEN

(MALATYA UYGULAMASI)

1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bilimsel araştırma, bilimin amaçlarını gerçekleştirecek bilgilere ulaşmak üzere başvurulmuş sistemli bir uğraştır. Buna göre bilimsel bilgiye ulaşmak için girilen her türlü yöntemli çaba bilimsel araştırma olarak tanımlanır.¹⁰⁷ Metod kelimesi araştırma aracılığıyla bulunup ortaya çıkabilecek somut sebep ve sonuç ilişkilerini ve bu ilişkilerin temelinde yer alan soyut bilimsel kanunları tespit edebilmek için izlenmesi gereken yol olarak tarif edilir.¹⁰⁸

Yöntem, düzenli ve bilinçli olarak yapılan ve belirli bir amaca ulaşmada kullanılan yolların tümüdür.¹⁰⁹ Bilimsel yöntem ise bir bilim insanının araştırdığı veya karşı karşıya olduğu bir problemdeki bilgi çeşidine bağlı olarak tanımlanabilir. Yani bilimsel yöntem, bilimlerin ortaklaşa kullandıkları betimleme ve açıklama yollarını kapsayan bir yani ile eylemsel diğer yani ile düşünsel bir süreçtir.¹¹⁰

Bu araştırma teorik ve uygulama olmak üzere iki ayrı yöntemden yapılmıştır. Teorik bölüm literatür taramasından oluşmuş, tanımlayıcı ve betimleyici araştırmadır. Tanımlayıcı araştırmada seçilen sorunun tanımlanması, tasvir edilmesi, değişkenlerin açıklığa kavuşması önemlidir.¹¹¹ Betimleyici araştırma, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlayan araştırmadır. Yani bu yöntemle “ne oldu” sorusuna cevap aranır. Olan durum açıkça bir şekilde tasvir edilir. Burada varsayım ve hipotez kullanılmaz.¹¹²

¹⁰⁷ SENCER, Muzaffer; **Toplumbilimlerde Yöntem**, Beta Yayınları, Baskı: 3, İstanbul, 1989, s.21.

¹⁰⁸ BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan; **Sosyal İlimler Metodolojisi**, Filiz Kitabevi, Baskı:3, İstanbul, 1989, s. 3.

¹⁰⁹ GÖKÇE, Birsen; **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Savaş Yayın evi, Ankara, 2012, s. 30.

¹¹⁰ BÜYÜKÖZTÜRK, Şener vd; **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2013, s. 22.

¹¹¹ BAL, Hüseyin; **Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2001, s.67.

¹¹² ŞENTÜRK, Ünal; **Sosyolojik Açıdan Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s.5.

Uygulamalı araştırmalar ise, genellikle durum saptamaya yöneliktir. Yaşamsal sorunlara çözüm bulmak ve uygulayıcılara yol göstermek amacını taşıyan uygulamalı araştırmalarda kuramsal yaklaşım merkezi bir konum taşıyarak kuramsal çerçevenin çizilmesinde önemli rol oynar. Ancak hedef kuram üretmek değil pratik yarar sağlamaktır.¹¹³

İkinci kısım ise uygulamalı araştırma dır. Bu uygulamalı araştırma temelde “güvenin sosyal ilişkilere etkisini” ölçmeye yönelik bir araştırma dır. Yaptığımız çalışma nicel (Quantitative) araştırma dır. Nicel araştırma uygulamalı araştırmanın bir çeşidi olan survey araştırmaları niteliğindedir. Survey çok yönlü ve etkinliğinden dolayı daha yaygın kullanılır.¹¹⁴ Bu araştırma türünde verilerin toplanmasın anket tekniğini, değerlendirilmesinde istatistik tekniklerini ve bilgisayar ortamındaki programları kullanan araştırmalardır. Bu araştırmalar bir elemanlar bütününden bir elemanın (bireyler, gruplar, kurumlar, toplumlar vb.) diğerleriyle karşılaştırabildiği bilgiler toplamayı mümkün kılar. Böyle bir çalışma evrenini belirlenmesine ve bunun içinden örneklemin belli tekniklerle seçilmesini gerekli kılar. Örneklemin seçiminden verilerin analizine kadar çeşitli istatistik teknikler kullanılır. Sonuçlar tablo ya da grafiklerle gösterilir.¹¹⁵ Bu çalışmamızı yapılırken bütün bunları göz önünde bulundurularak burada ifade edilenler doğrultusunda ilenlenmiştir.

Malatya ilini örneklem olarak aldık hane halkına düşen kişi sayısını hesaplayarak hata payı binde bir olacak şekilde sayıyı tespit ettik. Cinsiyet oranı hemen hemen aynı olacak şekilde çalışma yaptık ve 18 yaş üzeri her yaş grubunu çalışmaya dâhil ettik.

Örnekleme, evreni temsil etme yeteneği olan ve istatistiksel açıdan doğru sonuçlar elde etmek amacıyla belli büyüklükte olan gruba denir. Örnekleme türleri ikiye ayrılır. Rastlantısal (tesadüfi) örneklem ve rastlantısal olmayan (yargısal) örneklem¹¹⁶ bizde çalışmamızda rastlantısal/tesadüfi örnekleme türünün tabakalı örnekleme tipini kullandık. Tabakalı örneklemede araştırmanın sorunsalı üzerinde etkisi olması beklenen

¹¹³ GÖKÇE, Birsen, **A.g.e.**, s. 56.

¹¹⁴ SEVİNÇ, Bilal; “*Survey Araştırması Yöntemi*”, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009, s. 246.

¹¹⁵ BAL, Hüseyin; **A.g.e.**, s. 74.

¹¹⁶ BAL, Hüseyin; **A.g.e.**, s. 117.

değişkenler açısından araştırma evreni kendi içerisinde türdeş olan alt gruplara ayrılır. Bu gruplardan rastgele seçimle örnekleme girecek birimler seçilir. Cinsiyet, yaş grupları, eğitim düzeyi, etnisite, statü, ekonomik gelir düzeyi gibi birçok değişken grup olarak ele alınabilir. Tabakalı örnekleme basit tesadüfi ve sistematik örneklemeyle kıyasla evreni temsil gücü daha yüksek ve örnekleme hatası daha düşüktür.¹¹⁷

Araştırmada veri toplamak amacıyla sorulan sorular ve bu sorulara cevap bulmak gayesiyle literatür taraması yapılmıştır. Anket soruların iki tanesi hariç diğer anket soruları anketin yapılacağı alanın özellikleri dikkate alınarak hazırlanılmıştır.

Ana hipotez: sosyal ilişkilerin oluşumunda ve devam ettirilmesinde güven etkilidir.

Alt hipotezler:

- a) Sosyal ilişkiler güven ortamında gelişir.
- b) Güven, kurumlar içerisinde ve kurumlar arasında ilişkileri artırır.
- c) Kendini güvende hissetme ve güvenin ölçütü, yaş gelir, medeni durum, dini sembol ve göstergelerin kullanımı, bireylerin güvenilir olup olmadığı arasında ilişki vardır.

Araştırmanın verileri, bilgisayar paket programlarından biri olan “SPSS for Windows” adlı istatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Bu kapsamda ölçme araçlarından çıkan sonuçlar bilgisayar ortamında SPSS programına işlendikten sonra frekansları alınarak, çapraz tablolar oluşturularak Ki Kare testi ile analizleri yapılmıştır. “Ki Kare” testi, uygulamada elde edilen sonuçlarla karşılaştırarak ne kadar uyum sağladığını araştırmaktadır. Burada gözlenen frekansla beklenen arasındaki farkı bakılır. Aradaki fark arttığında çapraz tablolama yöntemi ile oluşturulmuş değişkenler arasındaki bir ilişkiden söz edilir.¹¹⁸ Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını tespit etmek için Pearson Chi-Square değerine bakılır. Eğer bu değer (kritik değer olan %5 anlamlılık seviyesi için 0,05’ten küçük ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin var

¹¹⁷ GÜRBÜZ, Sait ve Faruk Şahin; **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**, Seçkin Yayınları, Baskı:3, Ankara, 2016, s.138-139.

¹¹⁸ GÖKÇE, Birsen, **A.g.e.**, s.

olduğunu söyleyebiliriz. Eğer bu değer 0,01'den küçükse değişkenler arasında çok anlamlı bir ilişki söz konusudur denilebilir.

2. ARAŞTIRMA ALANININ ÖZELLİKLERİ

2.1. Araştırma Alanı Hakkında Bilgi

Eski çağlardan beri Anadolu ve Orta Doğu'nun geçit veren kavşak noktasında bulunan Malatya, tarihte kent yerleşmesi bakımında hep ayrıcalıklı bir konumda olmuştur. Tarihsel dönemlere göre farklılık gösterse de, Malatya bütün tarihi boyunca çevresini hep denetleyerek ve dış ilişkiler kurarak bölgenin siyasi ve ekonomik merkezi rolünü üstlenmiştir. Burada birleşen tarihi yollar Sivas üzerinden Erzurum ve Kafkasya'ya; güneyde Çukurova, Mezopotamya ve Suriye'ye; batıda Ege sahillerine; doğuda İran ve Uzak Doğu'ya uzanmaktadır.

Malatya şehrinin temelleri, Hititler zamanında atılmıştır. Hitit devrindeki "Melidu" kasabası zaman içerisinde değişik isimler alarak Malatya olmuştur. Coğrafi konum itibariyle tabii yol üzerinde olan Malatya ön tarihinin Paleolitik çağa kadar indiği Ansır (buzluk) ve İnderesi mevkiinde bulunan mağaralardan tespit edilmiştir.. 1979 yılında başlayan Karakaya Baraj Gölü kurtarma kazıları kapsamındaki İzollu Mevkii Cafer Höyükte yapılan kazılarda o yöre insanının Paleolitik mağaralardan çıkıp ilk defa ovada tarım ve hayvancılıkla uğraştıkları ve yerleşik köy hayatına başladıkları anlaşılmıştır. Cafer Höyük kazılarıyla Malatya ve çevresinin M.Ö. 7000 yılında iskana başladığı anlaşılmaktadır. M.Ö. XII. yy. başına kadar Hitit toprakları içinde bulunan şehir, bu devletin M.Ö. 1190'a doğru ortadan kalkmasıyla, küçük bir devlete başkent olmuştur. M.Ö. 1114'e doğru Asur devleti tarafından vergiye bağlanılmıştır. Hititlerden sonra bu bölgeye Hitit asıllı Kargamış Krallığı, Mitanniler, Hurriler, Sami Babilleri, Asurlular, Medler ve Persler hâkim oldular. Makedonya Kralı İskender'in M.Ö. 4. asırda Pers İmparatorluğuna son vermesi ve İran'ı istilâsı üzerine bölge Makedonya Krallığının kontrolüne geçmiştir. İskender'in ölümü ile imparatorluk parçalanmış ve bölge, Asya (Selevkoslar) devletinin payına düşmüştür. Daha sonra Kommagene Krallığı, Pontus Krallığı, Patlar ve Sasanilerin işgaline uğramıştır. İlerleyen dönemlerde Romalılar hâkim olmuş. M.S. 395'te Roma İmparatorluğu ikiye bölününce Malatya, Doğu Roma İmparatorluğu'nun (Bizans'ın) hâkimiyetine geçmiştir. Bizanslılar

Malatya'yı eyalet merkezi yapmışlardır. Habib İbn-i Mesleme komutasındaki İslâm orduları Malatya'yı fethetti ve Malatya 655-712 ve 735-757 arasında 79 sene İslâm Devletinin sınır şehri olmuştur. İslâm Devletindeki iç savaşları fırsat bilen Bizanslılar, Malatya'yı tekrar işgal etmişlerdir. 1071 Malazgirt Savaşından sonra 1085'te ise Selçuklular, Malatya'yı fethetmişler. Şehir, Selçuklulara bağlı Danişmendoğullarının 1135-1175 seneleri arasında 40 sene başkenti olmuş. 1175'te Malatya Türkiye Selçukluları Devletine (Konya'ya) bağlanmış. 1085'te Türkler tarafından fethedilen Malatya, bir süre Memlûklülerin eline geçmiş, 1392'de Yıldırım Beyazıt tarafından tekrar fethedilmiştir. Daha sonra Osmanlı egemenliğini tanıyan Dulkadiroğulları tarafından idare edilen Malatya, 1516'da doğrudan doğruya Osmanlı İmparatorluğu'na katılmıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi eldeki belge ve bulgulara göre bölgede ilk yerleşim M.Ö (VII) bininci yıllarında Cafer höyükte başlamıştır. (Cafer höyük Karakaya Baraj Gölü altında kalmıştır.) Aslantepe, Değirmentepe, İmamoğlu, Köşkerbaba ve Piro'ta yapılan yerleşimin M.Ö.(V) bin (II) bin tarihleri arasında Geç Kalkolitik ve Eski Tunç devirlerinde de devam ettiği göstermektedir.

Bugünkü Malatya, eski Malatya'nın bulunduğu yerden 9 km uzaktadır. Şehir, 19. yüzyılın ilk yarısında Aspuzu denilen sayfiye bölgesine taşınmıştır. Cumhuriyetle birlikte (20 Nisan 1924 Anayasası 89. maddesi) il olan Malatya, yabancı işgaline uğramayan kentlerden biridir. 1924'te il olan Malatya bu yıllarda sınırları daha geniş olmasına rağmen 1934 yılında Kemaliye ilçesinin, 1954 yılında ise Adıyaman, Kâhta ve Besni'nin ayrılması ile il sınırları bugünkü duruma gelmiştir.¹¹⁹

Malatya ili 35° 54' ve 39° 03' kuzey enlemleri ile, 38° 45' ve 39° 08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzasında ve Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatı ucunda yer almaktadır. Çevresini doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan illeri çevirir. Malatya, Doğu, Güneydoğu ve Orta Anadolu arasında yer alan bir ovadır. Ova, kuzeyden güneye doğru hafif bir eğimle uzanır. Arazi denizden uzak ve yüksektir. Bu nedenle de

¹¹⁹ Medeniyetin Beşiği Malatya, Malatya Valiliği Yayınları, s, 46-58

Malatya'nın iklimi serttir. Yazları sıcak ve kurak; kışları ise, çoğu kez yağışlı ve soğuk olan sert iklimine karşın bölgede yer yer Doğu, Güneydoğu ve İç Anadolu iklim özelliklerini de görmek mümkündür. İklim, değişik özellikler gösteren üç ayrı bölgede incelenebilir.

İldeki yüksek platolarda İç Anadolu'nun step iklimi gözlenir. Güney ovasında, Fırat-Dicle nehirleri arasının iklimi ile Suriye Çölü'nün yakıcı sıcaklarının etkisinde özel bir Akdeniz iklimi görülür. Dağlık bölgelerde ise, kışları soğuk olup, her iki bölgenin de etkisinde bulunan bir iklim hüküm sürer. Denizden yüksekliği 900 metre olarak kabul edilen Malatya'da yılın en yağışlı mevsimi ilkbahardır. En sıcak aylar Temmuz ve Ağustos, en soğuk aylar ise Ocak ve Şubat'tır. İlde bitki örtüsü olarak ormanlık alanlara pek rastlanmaz, ancak Pütürge ilçesinin dağlarında meşe ormanları genişçe bir yer tutar. Akarsu kıyılarında bol sayıda söğüt, kavak ve ceviz ağacı yetiştirilmiştir. Başta kayısı olmak üzere elma, armut, şeftali, kiraz, vişne, dut, üzüm ve burada sayamadığımız birçok meyve çeşidi önemli miktarda yetiştirilmektedir.¹²⁰

Bir toplumun yapısını ve değişimini o toplumun nüfusunu incelemekten anlama imkânı yoktur. Bu nedenle Türkiye'nin ve dolayısıyla Malatya'nın toplumsak değişim sürecinin bazı somut etkileri nüfus üzerinde kolaylıkla gözlemlenebilir. Malatya kent nüfusunun gelişimi 1927 yılında yapılan sayımdan başlayarak değerlendirildiğinde düzenli bir artış görülmediği zaman zaman azalmalar olduğu görülmektedir. 1927 yılında Türkiye'de 63 il bulunurken Türkiye'nin nüfusu 13.648.270, Malatya'nın nüfusu ise 305. 785 olarak tespit edilmiştir. Nüfus büyüklüğü açısından o tarihte 63 il arasında 10. sırada yer almıştı. Malatya kenti nüfus itibarıyla 1927 yılında ülke içerisinde %2,2'lik bir paya sahipken, 2000 yılı verilerine göre ülke nüfusunun %1,3'lük bir paya sahip olduğu görülmektedir. Bu da Malatya kentinin nüfus artış hızının ülke ortalamasından daha düşük olduğunu göstermektedir.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçlarına göre 31 Aralık 2016 itibari ile Malatya'nın nüfusu 781 bin 305'dir. Bu sayının 389 bin 572'sini erkekler, 391 bin 733'nü ise kadınlar oluşturdu. Bir önceki yıl Malatya'nın nüfusu 772 bin 904 olarak açıklanmıştı. Battalgazi ilçesinin nüfusu 304 bin

¹²⁰ TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Malatya, 2013, s. 12.

397 olarak açıklanırken, bu ilçeyi sadece 28 kişi geriden Yeşilyurt ilçesi 304 bin 369 kişi ile takip etti.

Şehir nüfusunun hızla arttığı dönem, 1955-1960 yılları arasında olmuştur. Tarımda makineleşme ile köylerde iş gücü fazlalığı doğmuş ve şehre göç hızlanmıştır. Ayrıca 1986 yılında Karakaya Baraj gölünün hizmete girmesi ile köyleri baraj altında kalan çok sayıda kişi yine Malatya'ya göçmüştür. Öte yandan 1994 yılından sonra terör ve ekonomik sıkıntılar nedeniyle de özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesinin değişik illerinden çok sayıda insan Malatya'ya göç etmiştir. Malatya'dan öteki illere gidenlerin büyük bir bölümü ise İstanbul'a yerleşmektedir. Malatya il merkezine, bütün ilçeleri ile Adıyaman'ın Gölbaşı ve Çelikhan; Elazığ'ın Ağın, Baskil, Palu ve Keban; Erzincan'ın Kemaliye; Kahramanmaraş'ın Afşin ve Elbistan ilçelerinden gelenler olmaktadır. 1980'li yıllarda şehre göçenlerin ise çoğunlukla kamu yönetimi ve savunma hizmetlerin çalışan memur ve askerlerdir. Başta merkez olmak üzere öteki alanlara kısa süreli yerleşmenin en önemli nedeni 2. ordu merkezinin Konya'dan Malatya'ya kaydırılmasıdır. Şehir merkezine gelen üçüncü grup ise mevsimlik tarım işçileridir.

Coğrafi yapı nedeniyle suyun her yerde olmayışı gibi nedenlerden dolayı insanların bir arada yaşadığı toplu köyler ortaya çıkmıştır. Malatya köylerinin %84,7'si toplu köylerdir. Toplu köylere alt yapı hizmetleri daha kolay götürülmektedir. Bu tür yerlerde dayanışma daha fazla ve sosyal ilişkiler daha yoğundur. Sulu tarım uygulaması nedeniyle her an tarım alanında bulunulması zorunlu olan dağınık yerleşim özelliği gösteren köyler, Malatya'da %15,3 oranındadır. Bu tip köylerde sosyal dayanışma zayıf olup, aileler köy alanında ve komşularından uzak olmaktadır. Sosyal ilişkiler kopuktur.

Malatya köylerinin birinci derecede geçim kaynağı %44'ünde tarla ziraatı, %17'sinde meyvecilik, %16'sında hayvancılık, %22'sinde işçilik, %1'i ise sebzeçiliktir. Malatya bitkisel üretim ağırlıklı olarak kayısıya dayalıdır. Malatya'da yaklaşık 8 milyon kayısı ağacından 100 - 110 bin ton kuru kayısı elde edilmektedir. Türkiye yaş kayısı üretiminin yaklaşık % 55'i, kuru kayısı üretiminin ise % 85'i Malatya ilinde yapılmaktadır. Üretilen kuru kayısının çok önemli bir bölümü ihraç edilmektedir. Dünya yaş kayısı ticaretinde Almanya ve Rusya önemli ithalatçı ülkeler, Fransa ve İspanya önemli ihracatçı ülkeler konumundadır. İtalya hem ihracatçı hem de ithalatçıdır. Özellikle Fransa, son yıllarda giderek artan yaş kayısı ihracatıyla bu pazarda %25'lik

bir paya ulaşmıştır. Dünya kuru kayısı ihracatında Türkiye tartışmasız liderdir. Önemli ithalatçı ülkeler ise Rusya, ABD, İngiltere ve Almanya'dır.¹²¹

Malatya'da hayvancılık, daha çok bitkisel üretimin destekçisi olarak algılanmakta ve sadece hayvancılık yapan çiftçi sayısı sınırlı kalmaktadır. Malatya'da coğrafi nedeniyle yapılan çalışmalarda dağlık alanlarda koyun besiciliği yaygın, ovalık alanlarda ise süt sığırcılığı daha fazla yaygındır.

Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Malatya 12.146 km²'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %1,5'ine denk gelmektedir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Battalgazi, Yeşilyurt, Doğanşehir, Akçadağ ve Darende'dir. Nüfus bakımından en küçük ilçesi ise Doğanyol'dur.

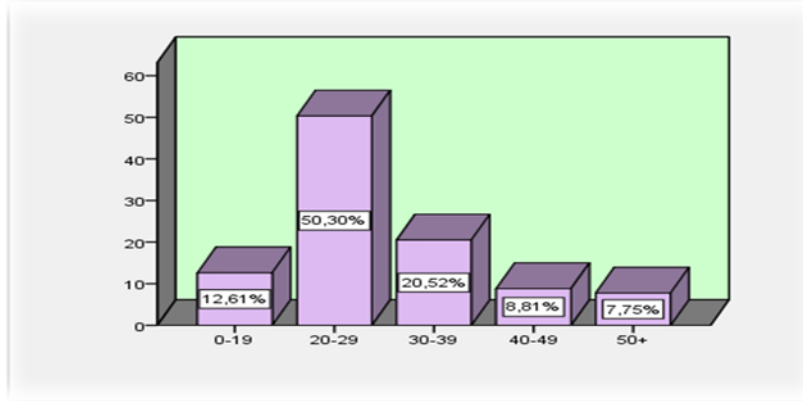
2.2. Araştırmaya Katılanların Demografik, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Özellikleri

2.2.1. Cinsiyet ve Yaş Gruplarına Göre Dağılım

Sosyal ilişkilerin oluşumunda cinsiyet ve yaş önemli faktörlerdendir. Çünkü yaş ve cinsiyet ilişkinin boyutu ve derecesini etkiler. Sosyal ilişki ve sosyal ilişkilerde güvenin oluşumu cinsiyete ve yaşa bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Yaş ilerledikçe bireyin sosyal ilişkilerinin sınırları daha belirginleşir ve daha net hale gelir. Bireylerde güven doğumla başlar ki buna temel güven demiştik zamanla değişir ve gelişir. Birey hayatının bütün dönemlerinde sosyal münasebetler kurar ve bu münasebetlerin belli bir güven ölçütü vardır.

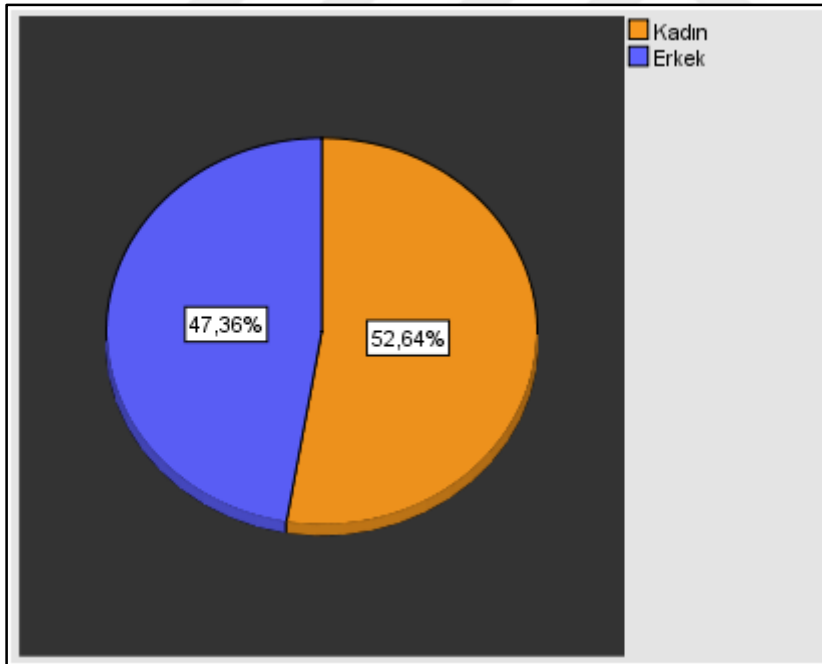
¹²¹ ÜNAL, Muhammed Raşit; *Kayısı Araştırma Raporu*, Fırat Kalkınma Ajansı, Malatya, 2010, s. 4.

Grafik 7: Yaş Dağılımı

Çalışmaya katılan bireylerin %12,6'sı 0-19 yaş arasında, %50,3'ü 20-29 yaş arasında, %20,5'i 30-39 yaş arası, %8,8'i 40-49 yaş arası, %7,7'si ise 50 ve üzeri yaş grubundaki bireylerden oluşmaktadır. Örneklemin mahiyeti ile çalışmanın yaş dağılımı özellikleri örtüşmektedir.

Grafik 8: Cinsiyet Dağılımı

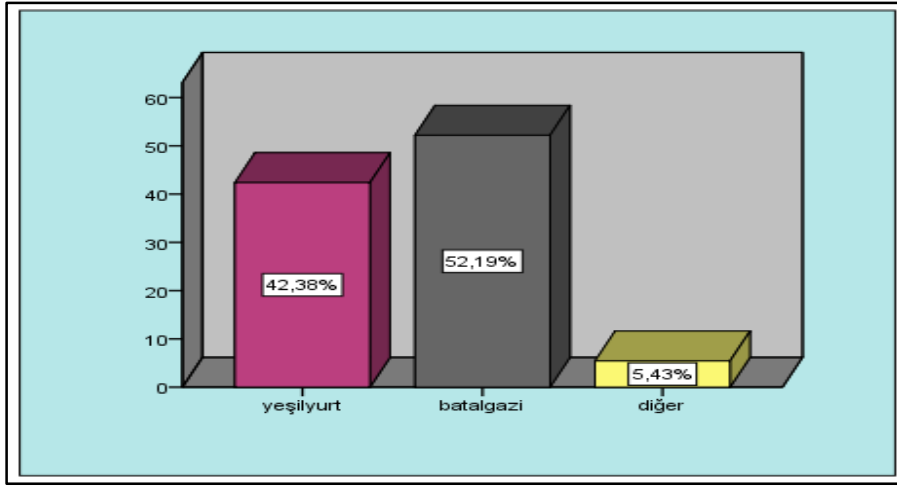

Çalışmaya katılan bireylerin, TÜİK'in verilerine göre Malatya ilinde yaşayan bireylerin cinsiyet dağılımına uygunluk göstermektedir. Çalışmaya katılan bireylerin %52, 64'ü kadın, %47,36'sı ise erkektir. Bu anlamda örneklemin mahiyeti ile çalışmanın özellikleri örtüşmektedir.

2.2.2. Doğum ve Yerleşim Yeri Dağılımı

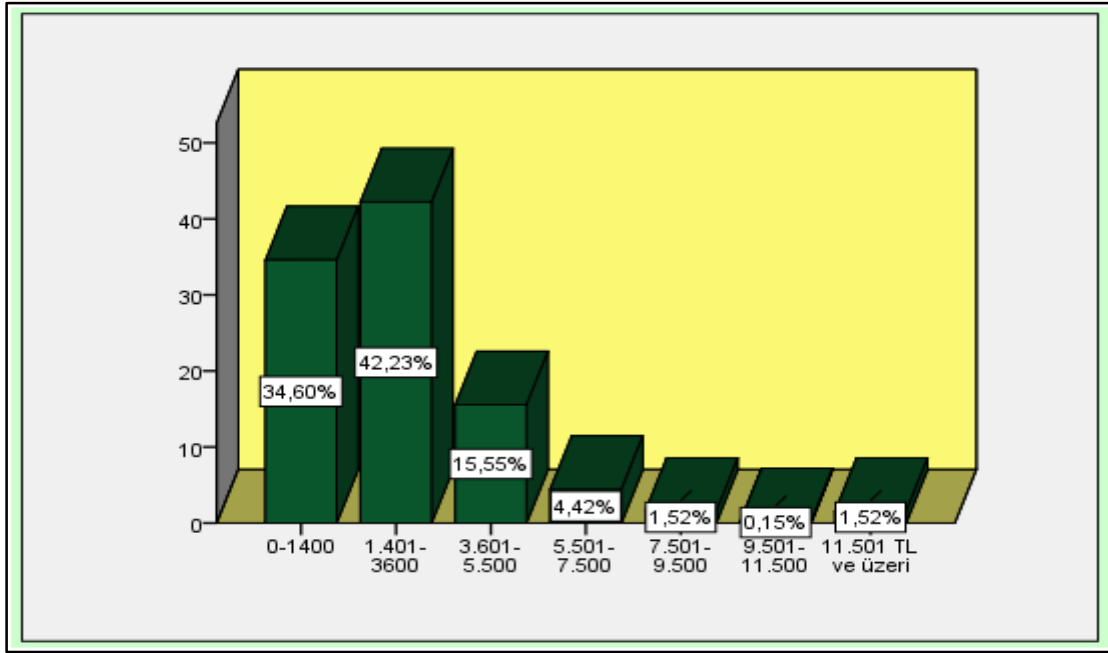
Güvenin oluşmasında ve gelişmesin de yaşanılan yerin büyük bir önemi vardır. Özellikle kentleşme sonucunda sosyal ilişkilerin şeklini değiştirerek güven-güvensizlik üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Çalışmamızda açıkça göstermiştir ki bireyler kırsal bir kesimde yaşamayı daha güvenli bulurken kent merkezini daha tehlikeli olduğunu ifade etmişlerdir. Diğer yandan sosyal ilişkilerde birincil yani aile, akraba, arkadaş işe ilişkilerde güvenin daha önemli olduğu ortaya çıkmıştır. Bütün bunlar çevrenin güven oluşumu üzerinde ne kadar büyük bir etki sağladığını göstermektedir.

Grafik 9: Yerleşim İlçelerine Göre Örneklem Dağılımı

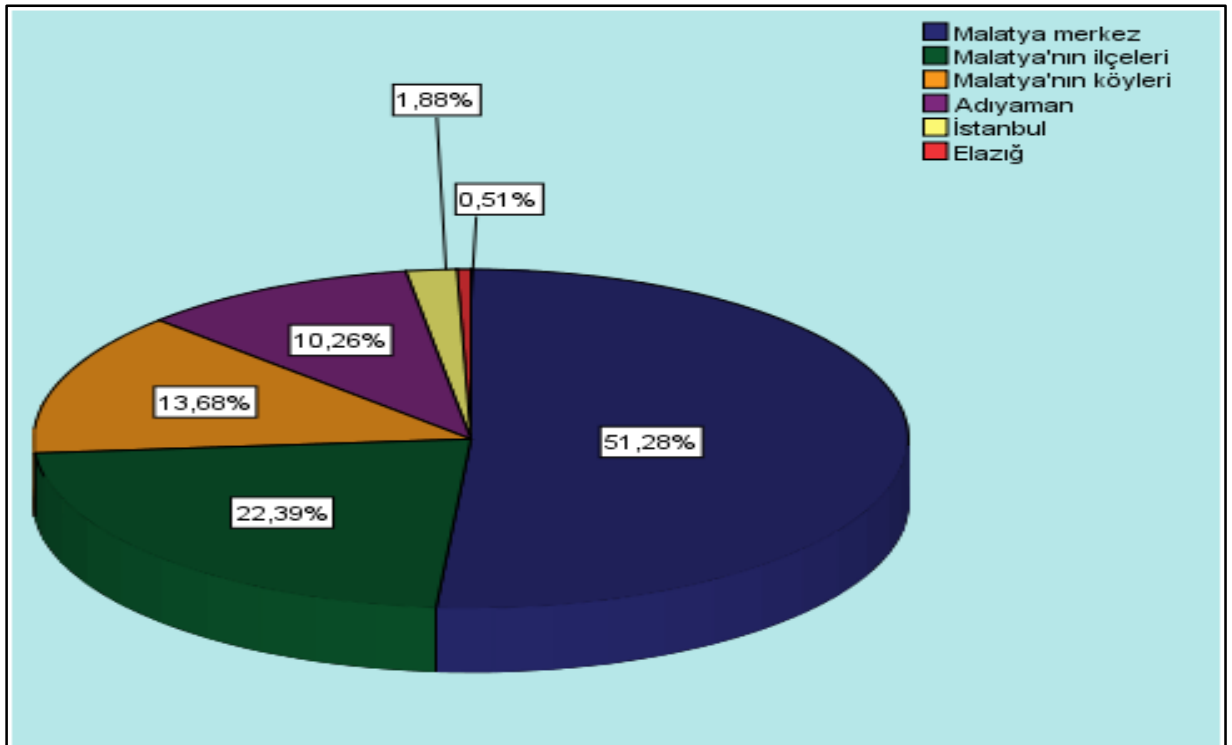
TÜİK'in nüfus sayımı verilerine göre çok çok az farkla Battalgazi ilçesi daha fazla nüfusa sahiptir. Uygulamaya katılan bireylerin %52,19'u Battalgazi ilçesinde, %42,38'i Yeşilyurt ilçesinde, %5,43'ü ise bunların dışında kalan yerlerde yaşamaktadır

Grafik 10: Gelir Dağılımı

Gelir için araştırmanın yapıldığı örnekleme bakıldığında çoğunluğu (%42,2) 1.401-3600 arası gelire sahiptir. Grafik 15'i incelediğimizde büyük çoğunluğu kendisini orta sınıfta görürken grafik16'yı incelediğimizde bir paralellik olmadığı görülmektedir

Grafik 11: Doğum Yerlerine Göre Örneklem Dağılımı

Doğum yerleri itibarıyla örneklem dağılımına bakıldığında, Malatya merkezde doğanlar, %51,28'lik bir oranla çoğunluğu teşkil etmektedir. Malatya ilçelerinde doğanlar %22,39, Malatya köylerinde doğanların %13,68 oranında olduğu dikkate alınırsa, örneklemin büyük bir çoğunluğu (%87,35) Malatya ilinde doğdukları görülecektir.

2.2.3. Öğrenim Durumları

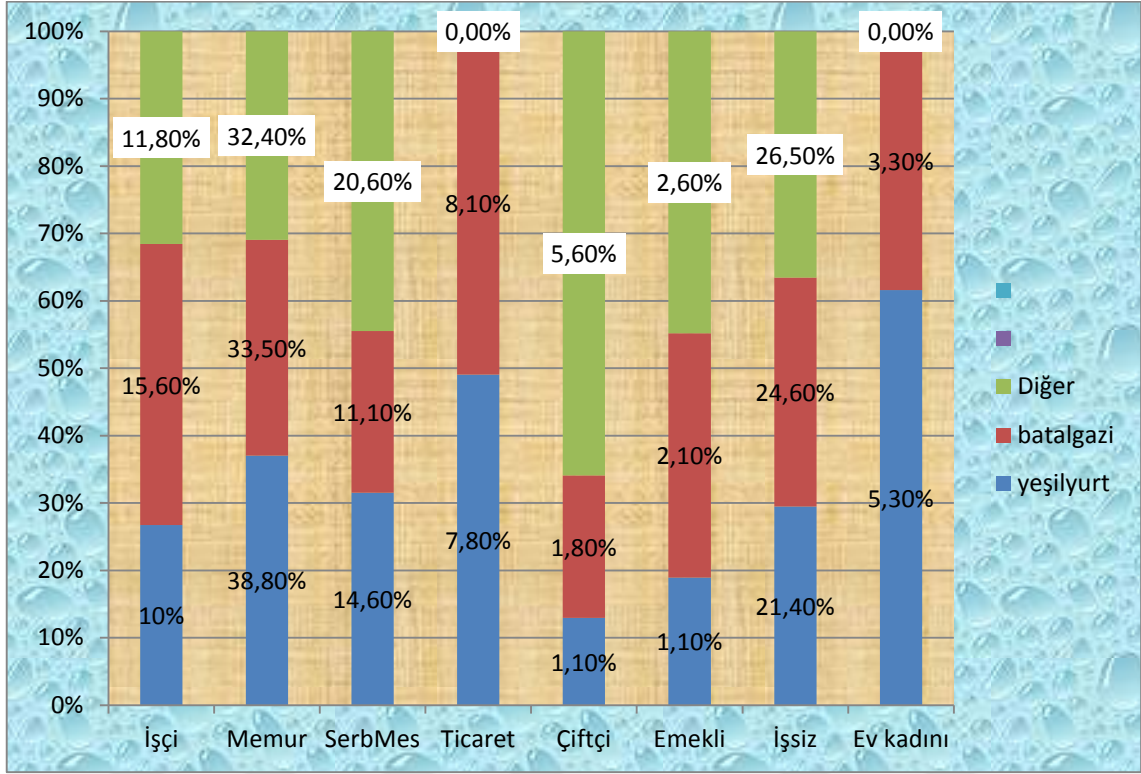
Tablo 1: İlçeler Göre Örneklemin Eğitim Durumu

		Okur yazar değil	okur-yazar okul bitirmemiş	İlkokul	Orta ve dengi okul	Lise vedengi okul	Yüksek okul- Fakülte	Toplam
mahalenin bulunduğu ilçe	yeşilyurt	1	9	4	9	57	200	280
		0,4%	3,2%	1,4%	3,2%	20,4%	71,4%	100,0%
		25,0%	50,0%	25,0%	33,3%	39,9%	44,4%	42,6%
		0,2%	1,4%	0,6%	1,4%	8,7%	30,4%	42,6%
	batalgazi	3	8	11	16	70	234	342
		0,9%	2,3%	3,2%	4,7%	20,5%	68,4%	100,0%
		75,0%	44,4%	68,8%	59,3%	49,0%	52,0%	52,0%
		0,5%	1,2%	1,7%	2,4%	10,6%	35,6%	52,0%
	diğer	0	1	1	2	16	16	36
		0,0%	2,8%	2,8%	5,6%	44,4%	44,4%	100,0%
		0,0%	5,6%	6,3%	7,4%	11,2%	3,6%	5,5%
		0,0%	0,2%	0,2%	0,3%	2,4%	2,4%	5,5%
	Toplam	4	18	16	27	143	450	658
		0,6%	2,7%	2,4%	4,1%	21,7%	68,4%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		0,6%	2,7%	2,4%	4,1%	21,7%	68,4%	100,0%

Yeşilyurt ilçesinde oturanların %71,4'ü yüksekokul mezunu iken lise ve dengi okul mezunu %20,4'tür. Bu ilçede okuma yazma bilip de okula gitmemiş olanlar ise %3,2'tür. Battalgazi ilçesinde oturanların %68,4'ü yüksekokul, %20,5'i lise ve dengi okul mezunu iken, %2,3'ü ise okuma yazma bilip de okul bitirmemiş olanlardır. Diğer yerlerde oturanların %44,4 yüksekokul mezunu dur. Görüldüğü gibi Yeşilyurt ilçesinde diğer ilçelere göre yüksekokul mezuna daha fazladır

2.2.4. Mesleki Durum

Grafik 12: İlçeler Arasında Mesleki Yoğunluk

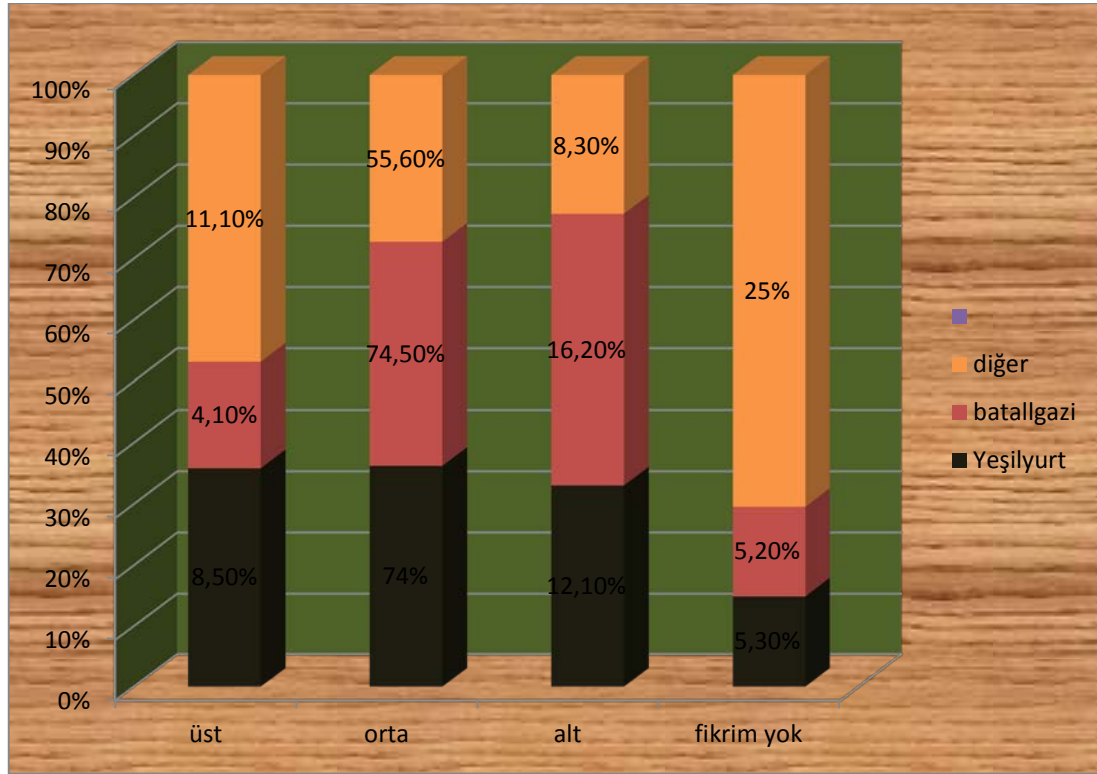

Örneklemin genel mesleki dağılımı şu şekildedir; işçiler %12,9, memurlar %35,8, serbest meslek sahipleri %13,1, ticaretle uğraşanlar %7,5, çiftçiler %1,7, emekliler %1,7, işsizler %22,7, ev kadınları %3,9 oranında bulunmaktadır. Yaşanılan ilçe bazında baktığımızda işçilerin %10'u Yeşilyurt da, %15,6'sı Battalgazi'de, %11,8'i diğer yerlerde oturmaktadır. Memurların %38,8'i Yeşilyurt ilçesinde, %33,5'i Battalgazi'de, %32,4 diğer yerlerde yaşamaktadır. Serbest meslekle (avukat, doktor...) uğraşanları %14,6'sı Yeşilyurt, %11,1 Battalgazi, %20,6'sı diğer yer ticaret ile uğraşanların %7,8'i Yeşilyurt, %8,1'i Battalgazi'de oturmaktadır. Çiftçilik ile uğraşanların %1,1'Yeşilyurt, %1,8 Battalgazi, %5,6'sı diğer ilçelerde oturanlar çiftçilik ile uğraşmaktadır. Yeşilyurt ilçesinde oturanların %1,1'i, Battalgazi'de oturanların %2,1'i ve diğer ilçelerde oturanların %2,6'sı emeklidir. Yeşilyurt ilçesinde oturanların %21,4'ü, Battalgazi'de oturanların %24,6'sı diğer ilçelerde oturanların %26,5 işsizdir.

Çalışmamıza katılan ev kadınların %5,3'ü Yeşilyurt da, %3,3'ü ise Battalgazi de oturmaktadır.

2.2.5. Gelir Durumu

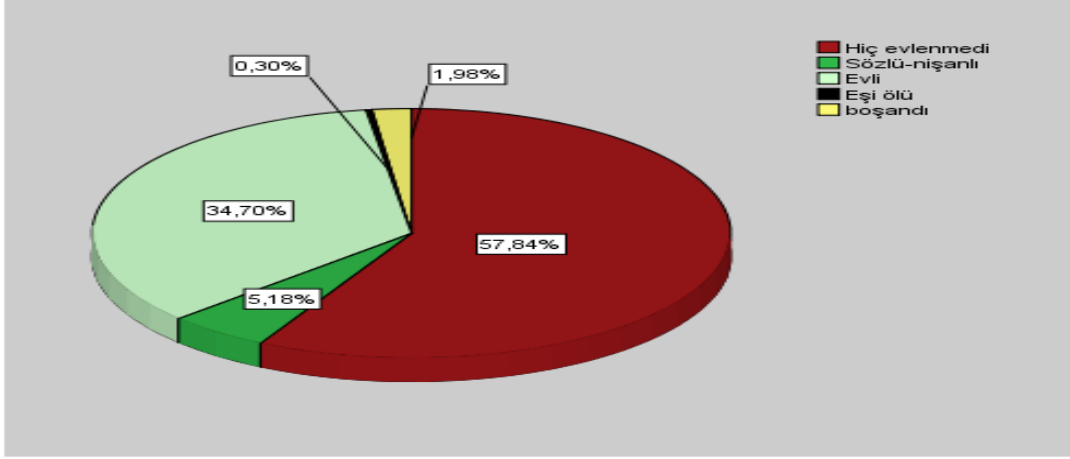
Grafik 13: İlçelere Göre Hissedilen Ekonomik Seviye

İnsanların ekonomik seviyesi onların yaşam standartlarını belirler ve bu durumda birçok şey üzerinde etkiye sebep olur. Bireyin psikolojik durumundan sosyal ilişkilere kadar çoğu şey üzerinde etkiye sahiptir. Bireyler daha fazla kazanmak ya da kazandığını kaybetmemek için sürekli çabalamaktadırlar. Hatta bunun için başka insanlara ve kurumlara zarar vermektedirler. Burumda güvensiz bir ortamın oluşmasına sebep olmuştur. Ekonomik seviye olarak bireylerin kendilerini hangi sınıfta hissettikleri grafik 15’de görüldüğü gibidir.

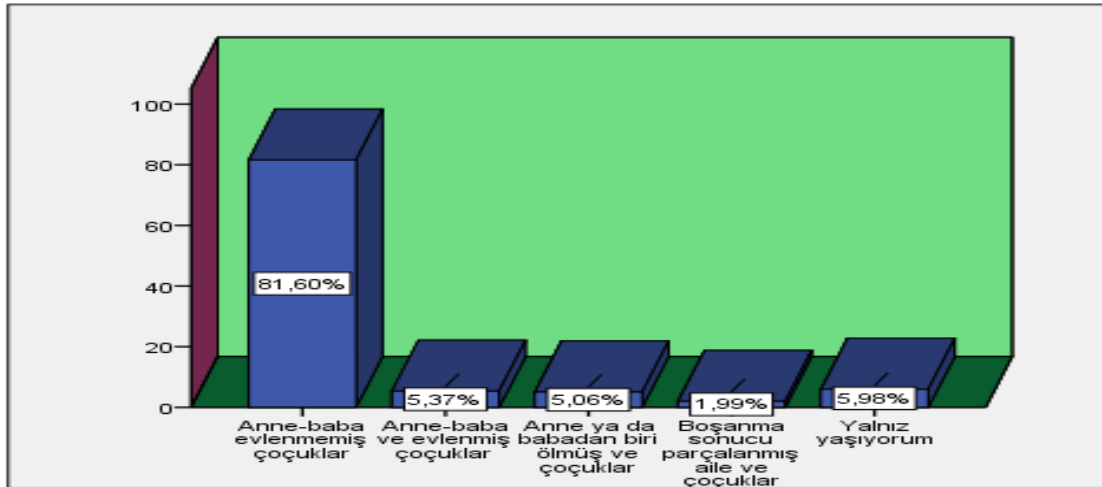
2.2.6. Medeni durum ve Aile Yapısı

Grafik 14:Örneklemin Medeni Durum Dağılımı

Araştırmamıza iştirak eden katılımcıların %57,8'i bekâr, %34,7'si evli, %5,3'ü sözlü ya da nişanlı, %1,9'u boşanmış, %0,3'nün eşi ölmüştür.

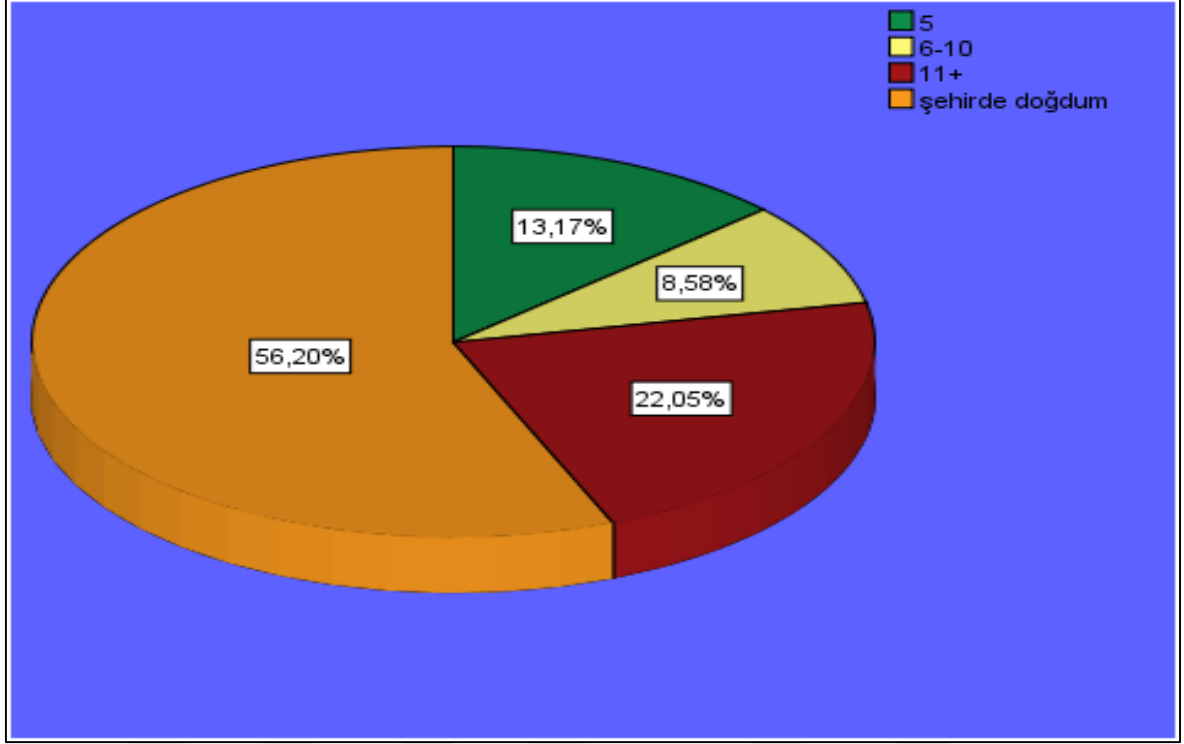
Grafik 15: Aile Büyüklüklerin Dağılımı

Aile büyüklükleri açısından örnekleme bakıldığında, katılımcıların %81,6'sı anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile, %5,98'i yalnız yaşamaktadır. Kalanların %5,37'si anne-baba ve evlenmiş çocuklardan oluşan geniş aile, %5,6'sı anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar (ölüm sonrası parçalanmış aile), %1,99'u ise boşanma sonucu parçalanmış aileden oluşmaktadır.

2.2.7. Şehirleşme Özellikleri

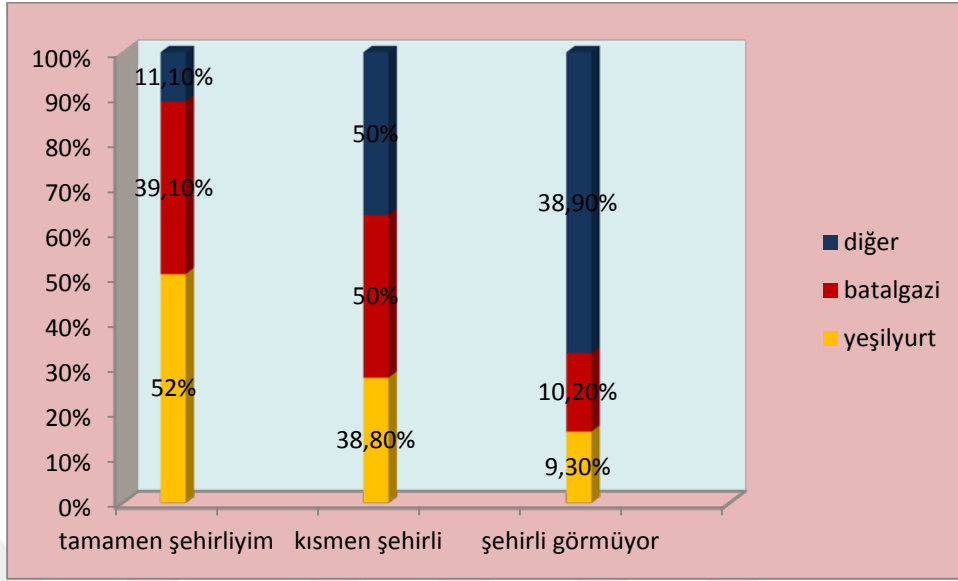
Grafik 16:Örneklemin Şehirde Kalış Süreleri

Ankete katılanların şehirde kalış süresine bakıldığında, katılımcıların %8,5'i 6-10 yıldır şehirde bulunurken %13,17'si beş ve daha kısa bir süredir şehirde bulunmakta, %22,05'i on bir ve daha fazla bir süredir şehirde yaşarken, %56,2'si şehir doğumlu olarak bulunmaktadır.

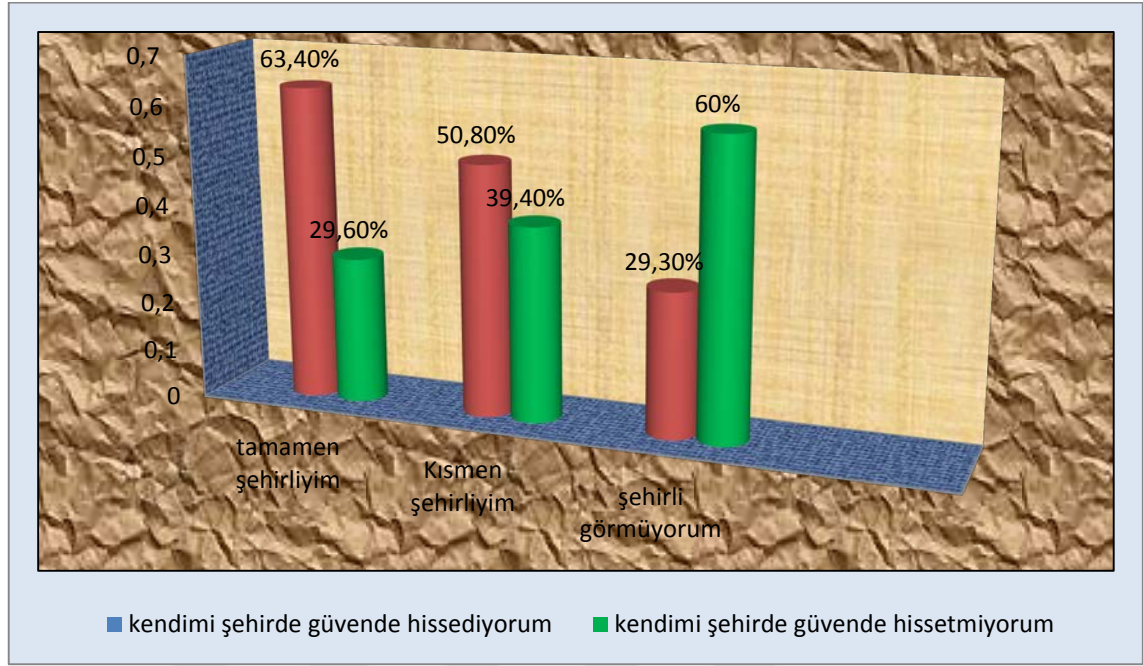
Şehirleşme durumu itibarıyla örnekleme baktığımızda, Yeşilyurt ilçesinde oturanların %52'si kendisini tamamen şehirli görürken, %38'8'i kısmen şehirli, %9,3'ü ise kendisini şehirli olarak görmemektedir. Battalgazi ilçesinde oturanların %39,1 kendisini tamamen şehirli görüyor iken, %50'si kısmen şehirli, %10,2'si ise kendisini şehirli olarak görmemektedir. Diğer ilçelerde oturanların %11,1'i kendisini tamamen şehirli görüyor iken, %50'si kısmen şehirli, %38,9'u ise kendisini şehirli görmemektedir. Yeşilyurt ilçesinde oturanların çoğu kendisini şehirli görüyor iken diğer ilçelerde oturanlarda ise bu oran daha azdır.

Grafik 17: Bölgelere Göre Şehirleşme Oranları

Diğer taraftan örneklem içerisinde şehirleşme durumu ile şehirde yaşanan güven duygusuna bakıldığında kendini şehirli görmeyenlerin yarısından fazlası (%60) şehirde kendini güvende hissetmemektedir. Bunlar yabancı oldukları ve ortamı bilmedikleri için şehirde kendini güvende hissetmemektedirler. Diğer yandan kendini şehirli hissedenlerin büyük bir bölümü (%39,4) yine kendini güvende hissetmemektedirler. Bunun birçok nedeni var. Bu kişiler genellikle bir geçiş sürecindeler. Yani ne tam anlamda kendilerini kente ait hissediyorlar ne de tam anlamıyla köye ait hissediyorlar. Uyum sağlama sürecinde olan bu bireyler yaşadıkları herhangi olmuşuz bir durum onlara güvensizlik hissini uyandırmaktadır. Genellikle bunlar kimse ve hiçbir şeye güvenilmeyeceğini düşünürler. Her şeye karşı ön yargılı yaklaşarak güvenli birey ve ortam ve kurumların olmadığını düşünürler. Kendilerini soyutlaştırarak gelebilecek tehlikelerden korumaya çalışırlar. Kendini şehirde hissedenlerin büyük bir bölümü %63,4'ü kendilerini şehirde güvende hissetmektedirler. Ancak yine de %29,6'si ki buda küçümsenmeyecek bir oran kendilerini şehirde güvende hissetmemektedirler. Bununda nedeni çalışmamızın başından sonuna kadar ifade ettiğimiz gibi modernleşme sonucu ortaya çıkan risklerin oluşturduğu güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Fakat şunu da belirtmek gerekir ki riskler sadece modernleşme sonucu ortaya çıkmamıştır. Modernleşme ile birlikte risk oranı artmış ve daha tehlikelere sürüklenmiştir. Bu durumda güvensizliğin artmasına sebebiyet vermiştir. Güvensizliğin artması sonucu ise sosyal ilişkiler daha zayıf bir hale gelmiştir.

Grafik 18: Şehirleşme ve Güven İlişkisi

Şehirleşme ve güven ilişkisini incelendiğinde kendini şehirde güvende hissedenlerin %63,4'ü kendilerini tamamen şehirli, %50,8'i kısmen şehirli, %29,3'ü ise kendilerini şehirli olarak görmemekteler. Diğer taraftan kendilerini şehirde güvende hissetmeyenlerin %60'ı kendisini şehirli görmüyorken, %39,4'ü kısmen şehirli, %29,6'sı ise kendisini tamamen şehirli olarak görmektedirler. Görüldüğü gibi kendilerini şehirli olarak görme ve kendini güvende hissetme arasında $p < 0,05$ olduğundan anlamlı bir ilişki vardır. Güven arttıkça kendini şehirleşmiş olarak görme oranı artmaktadır. Bunun tersi de doğrudur. Güvensizlik arttıkça kendini şehirli görmeme oranı artmaktadır.

3. KURUMLARA DUYULAN GÜVEN DEĞERLENDİRİLMESİ

İnsanlar gereksinimlerini çeşitli toplumsal kurumlar tarafından karşılamaktadır. Dolayısıyla kurumlara güven bu anlamda büyük bir öneme sahiptir. Şimdi kurumun ne olduğuna bakacak olursak; kurumları, belli ortak değer ve davranış kalıplarını içeren ve toplumun temel gereksinimleri karşılayan örgütlü toplumsal ilişkiler olarak tanımlanabilir. Başka bir tanım; “belirli toplumsal ilişkileri yöneten kalıplaşmış ve kabul edilmiş alışkanlıkları, bu alışkanlıklarla, bunları yöneten ilkelerin karmaşıklığını

ve böyle bir karmaşıklığı destekleyen örgütü kapsar”¹²² şeklinde tanımlanmıştır. Bu bakımdan toplumdaki her kurumun temel bir işlevi vardır. Genel olarak belirtmek gerekirse, aile kurumu, neslin sürdürülmesini; siyasal kurum, toplumun güvenlik ve düzenin sağlanmasını; din kurumu, inanç sisteminin açıklanmasını ve uygulamasını; eğitim kurumu, kişilerin topluma hazırlanması işlevini yerine getirmektedir. Bunlar gibi diğer her kurumun da toplumda belli bir işlevi söz konusudur. Ayrıca kurumların birbirilerine olan etkileşimi, toplumsal yapı ağını oluşturarak toplumsal yapıyı olumlu ya da olumsuz etkilemektedir.¹²³ Öte yandan toplumsal kurumlar ve işlevleri birbirine bağımlıdır. Örneğin eğitim kurumu siyasetin yapısına alınan kararlara ve ekonomiden ayrılan bütçeye bağımlıdır. Milli gelirin yüzde kaçının eğitime ayrılacağı ve eğitime yapılan yatırım siyasi bir karar olduğu kadar, o ülkenin ekonomisindeki üretkenlik ve vergi politikalarına bağlıdır.¹²⁴

“Toplum fertlerin toplamına indirgenemez. Çok sayıda kurumsallaşmış yapıdan oluşan alt sistemler ana sistemi meydana getirirler. Kurumlar fertlere rağmen işlevlerini yerlerine getirirler ve fertler kendilerinden bağımsız çalışan bu kurumların içinde doğmuşlardır. Ekonomi sistemi, siyaset sistemi, eğitim sistemi, sağlık sistemi, hukuk sistemi, aile yapısı, finansal kurumlar ve kitle iletişim araçları (medya kurumları) fertleri şekillendirir. Toplumsal aktörler tarafından inşa edilmiş olan bu yapılar, çok uzun süre içinde kurumsallaşırlar. Dolayısıyla sisteme dâhil olan aktörler mevcut kurumları kendilerine verili, katı ve müdahale alanları dışındaymış gibi algılarlar”.¹²⁵

Toplum etkileşimle birbirine bağlanan bireylerden meydana gelirken; aile, din, ekonomi vb. kuruluşlar ve bürokrasi gibi kurumlar da böylesi bir etkileşimin toplumsal içeriğinin büründüğü biçimleri oluşturmaktadır.¹²⁶ Dolayısıyla başta da ifade ettiğimiz gibi güven kurumlarda ve kurumlar arası ilişkide büyük bir öneme sahiptir. Daha iyi bir toplum için güven olmasa olmaz temel unsurlardan biridir. Ayrıca toplumda belirli

¹²² TEZCAN, Mahmut; **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Baskı:7, Ankara, 2012, s.128.

¹²³ GÖKÇE; Birsen; **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumları**, Savaş Yayınevi, Baskı: 2, Ankara, 2004, s.11.

¹²⁴ ZENCİRKIRAN, Mehmet; **Türkiye’nin Toplumsal yapısı**, Dora Yayınları, Baskı:3, Bursa, 2013, s.6.

¹²⁵ KORKMAZ, Abdullah; **“Düzensizliğin Düzeni”**, **Kürenin Halleri**, Ofset Baskı, İstanbul, 2007, s. 215-216.

¹²⁶ SWINGWOOD, Alan; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, (Çev: Oktay Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s.165.

eylemler devamlılık gösteren, kabul edilen bir biçimde örgütlendiği zaman kurumlaşmaktadır. Bunun sağlanması içinde güvene ihtiyaç duymaktadır. Güven olmadığı zaman kurumlar işlevini kaybeder demek mümkündür.

Kurumsal güven, sadece kurumlar içinde çalışanlar arasında olması gereken bir olgu olmaktan öte sisteme güven, yöneticilere duyulan güven ve kuruma güven gibi kavramları da beraberinde getirmektedir. Güven duygusunun hâkim olduğu bir kurumda çalışanların birbirleri ile daha uyumlu çalıştıkları, iletişim gücünün yüksek olduğunu, çatışmaların minimuma indiğini, kişisel performansın yüksek olduğunu ve dolayısıyla daha verimli bir çalışma ortamının yaratılır. Burada ifade edilenlerin tersi durumuna dikkat çekmek mümkündür. Yani güvenin olmadığı bir kurumda çatışmalar ve iletişimsizlik hâkim olur.

Bireyler ve kurumlar arasındaki güven oluşumunda dört temel ilkenin olması gerektiği ifade edilmiştir. Bunlar; açıklık, iletişim, katılım ve istikrardır.

Açıklık; spekülasyonlara, belirsizlik ve dedikodulara yol açmayacak şekilde, ülkenin karşılaştığı sorunların gerçek doğasını ortaya koymak ve alınacak önlemlerin ilgili tüm taraflarca bilinmesini sağlamaktır. Her şeyin net olmasıdır.

İletişim: Elde edilen bulgular, zor makroekonomik reformların bile, hükümetlerin ihtiyacını, amacını ve reformlardan zarar görecekt toplum kesimlerine verebileceği desteği açıkladığında ve toplumla iletişimi sürdürdüğünde, sabırla karşılandığı ve tolerans gösterilebildiğini ortaya koymaktadır.

Reformlar konusunda toplum desteğini sağlayabilmek için gerçekleştirilebilecek iletişim faaliyetleri; iktisadi bilgilendirme kampanyaları, halk eğitimi, medyanın aktif kullanımı, mitingler ve benzeri şekillerde olabilir. Demokratik hükümetler burada önemli bir avantaja sahiptir, çünkü onların yüksek düzeydeki meşruiyeti, tarafların güvenini kazanmaya yardım eder. Katılım: Hükümetler iktisadi sorunlarla ilgili karar alma süreçlerine halkın katılımını sağlayacak düzenlemeler yapmalıdırlar. Burada halk devre dışı bırakılamaz. Tam tersine katılma ve müdahale hakkı vardır. Demokratik ülkelerde karar alma sürecine farklı dünya görüşlerine sahip kesimlerin katılımın sağlayacak kurumsal mekanizmalar vardır. Bu mekanizmaların işletilmesi, iktisadi

reformların halk tarafından desteklenmesine ve hükümet-toplum arasındaki güvenin oluşmasına yardımcı olacaktır. Bütün tarafların dâhil edildiği uzlaşmalara dayalı reformlar, adalet ve eşitlik duygularını güçlendirerek güveni tesis eder.

İstikrar: yapılan plan ve programların düzenli sabit bir şekilde sürdürülmesidir. Aksi takdirde risk oluşur. Bu durumda güvensizliğe neden olabilir.¹²⁷ Kurumlarda ve bireylere karşı güvenin sağlanabilmesi için yukarda saydığımız unsurların olması gerekmektedir.

3.1. Siyaset Kurumu

İlkel topluluklardan günümüz topluluklarına kadar varlığını sürdüren siyaset, kamu düzenini ve genel yönetimi gerçekleştirme işlevini yerine getirmekte olan temel bir kurumdur. Şimdi günümüzde bu kuruma güven ne ölçüdedir ona bakalım.

Siyaset bilimi literatüründe siyasal güven kavramının tanımı çok net olmadığı ifade edilmiştir. Ancak bu alanda yapılmış çalışmalar incelendiğinde bu durum şu şekilde izah edilir. “Yerine göre "güven", "yaygın destek", ya da "halk desteği" kavramları da aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu konularda ilk çalışmaları yapan David Easton, güven kavramını "siyasal otoritelere ya da rejime yönelik yaygın destek" olarak tanımlamıştır. Daha özel anlamda güven şu şekilde tanımlanabilir: Halkın, siyasal sistemin herkes için eşit ve adil sonuçlar doğuran politikalar üretebileceğine ilişkin yaygın inancını, ya da vatandaşların kendi siyasal inanç ya da moral değerlerine göre sorumlu siyasal otoriteler ve kurumların performansının değerlendirilmesine dayanan bir yargıyı ifade eder.”¹²⁸

¹²⁷ GÖKALP, Nuri; “*Ekonomide Güven Faktörü*”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar üniversitesi Yayınları, Cilt: 10, Sayı:2, Manisa, 2003, s.164.

¹²⁸ AKGÜN, Birol; “*Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları*”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:56, Sayı: 4, Ankara, 2001, s. 6..

Tablo 2:Siyaset Kurumuna Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	22	3,3	3,3
Güvenilir	90	13,6	16,9
Kararsızım	162	24,5	41,4
Güvenilmez	184	27,8	69,2
Hiç güvenilmez	204	30,8	100,0
Toplam	662	100,0	
Cevapsızlar	2		
Toplam	664		

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde siyaset kurumuna güvenilmemektedir. Çalışmamıza katılan bireylerin %30,8'i siyaset kurumuna hiç güvenmemekte, %27,8'güvenmemekte, %24,5'i kararsız, %13,6'sı güvenilir bulmakta, %3,3'ü güvenmektedir.

Siyaset ve güven arasındaki ilişki siyasetin en çok irdelenen konularından olduğu ifade edilir. Siyasete ve siyasetçilere karşı duyulan güvensizlik, çağdaş demokratik rejimlerin en sık karşılaştığı sorunlardan bir tanesidir. Türkiye’de değişik zamanlarda yapılan kamuoyu anketlerinde siyasetçiler ve parlamento en güvenilen kurumlar arasında genelde en sonlarda kendisine yer bulabilmektedir. Siyasetçilere ve siyasal kurumlara duyulan güvenin düşük olması, sadece Türkiye’de değil, dünyanın en gelişmiş ülkelerinde de demokratik rejimler açısından sık karşılaşılan tehlikeli bir sorun olarak görünmektedir.¹²⁹ Yapılan çalışmaları incelendiğinde siyaset kurumuna olan güven her zaman azdır.¹³⁰ Dolayısıyla yapılan çalışmalarla bizim çalışmamızın sonuçları benzerlik göstermektedir. Siyaset kurumuna karşı güvensizliğin hâkim olduğunu bir kere daha tespit edilmiştir.

¹²⁹ BİNGÖL, Yılmaz; “Siyaset ve Güven İlişkisi: Bingöl İli Örneğinde 1950-2007 Genel Seçimleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Kocaeli, 2009, s. 1-27.

¹³⁰ ESMER, Yılmaz; **Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler**, Tesev Yayınları, İstanbul, 1999, s.43.

Tablo 3: Parlamenteoya Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	23	3,5	3,5
Güvenilir	89	13,5	17,0
Kararsızım	247	37,6	54,6
Güvenilmez	146	22,2	76,9
Hiç güvenilmez	152	23,1	100,0
Total	657	100,0	
Cevapsızlar	7		
Toplam	664		

Parlamenteoya güven oranı düşüktür. Bireylerin %37,6'sı parlamenteoya güvenip güvenmediği konusunda kararsız davranmışlardır. %23'ü hiç güvenilmez görürken, %22,2'si ise güvenilmez olduğunu, %17'si ise güvenilir olduğunu ifade etmiştir. Bu durum aslında bir çelişkiyi barındırıyor gibi görünse de çelişki değildir. Çelişki olarak görülme sebebi seçtiği kişilere güvenmemesidir. Görünürde kendisi seçtiklerini özünde kendisi seçmediği içindir. Yani bireyler seçilmiş kişileri seçiyor. Birey doğrudan seçip göndermiyor seçilmiş olanı seçtiği için ikincil ilişkiler görüldüğü için güvensizlik yaşıyor demek mümkündür. Ancak bu sadece bir nedendir. Bunu birçok farklı nedeni bulunmaktadır. Bu alanda yapılmış çalışmaları incelendiğinde parlamenteoya güven her zaman oldukça düşük orandadır.¹³¹ Bu çalışmada da daha önceki çalışmalar benzer sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Daha önce yapılmış çalışmaların istatistiki verilerin analizinden ortaya çıkan sonuçlar Türkiye'de siyasal güvensizliğin en önemli nedeni halkın, bir bütün olarak siyasal kurumların performanslarını yetersiz bulmalarıdır. Bir başka önemli neden de vatandaşların, yönetim sürecinde yaygın adaletsizlikler ve haksızlıklar (rüşvet, adam kayırma, yolsuzluk vb.) olduğu inancındır. Yönetimin büyük çıkar gruplarının etkisi altında olduğu, sıradan vatandaşlarının etkisinin sınırlı kaldığı yönündeki düşünceler bireylerin sisteme olan güvenini azaltmıştır.¹³²

¹³¹ ESMER, Yılmaz; **A.g.e.**, s.43.

¹³² AKGÜN, Birol; *A.g.m.*, s.10.

Bu çalışmanın teorik kısmında politik güvenlik hakkında bilgi verilmişti. Bireyin politikaya güveni hem kültürel birikimi hem de daha sonra edineceği tecrübelerle bağlı olarak değişir. Makro ve mikro düzeyde kurumsal ve kültürel teorilerinde işaret ettiği gibi tek bir kaynağın ve bireyin kişiliğini ve bu arada güven hislerinin oluştuğunu söylemek zordur.¹³³

3.2. Hukuk Kurumu

Sosyal bir olgu olarak hukuk, toplumsal yaşamın ve ilişkilerin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Bireylerin iradesine dışarıdan etkide bulunan, toplumun süreç içinde oluşturduğu ortak değer ve normlar sistemidir. Normlara uymayanları, aykırı davrananları hukuk yaptırımlarıyla cezalandırır. Ayrıca hukuk evrensel bir kurumdur.

Hüseyin Bal, Hukuk Sosyoloji eserinde hukukun sosyal bir kurum olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, hukuku sosyal bir kurum olarak algılamak toplumsal yapı bütünlüğü içinde diğer olgu ve kurumlarla ilişkilendirmek sosyolojik bir bakış tarzıdır. Hukuk hukukçuların eseri değildir.¹³⁴ Toplumun temel gereksinimlerini karşılayan bu kurama güven değişim göstermektedir. Kimi dönemler çok güvenilir bir kurum olduğu ve olması gerektiği ifade edilirken kimi dönemse güvenilir bir kurum olması gerektiği ancak güvenilir olmadığı ifade edilmiştir. Günümüzde bu kuruma nasıl bakılmaktadır bunu inceleyelim.

¹³³ GÖKIRMAK, Mert; “Küresel Kriz ve Politikada Güven” **Sosyal Bilimlerde Güven**, s.132.

¹³⁴ BAL, Hüseyin, **Hukuk-Hukuk Sosyolojisi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2003, s.104.

Tablo 4:Hukuk Kurumuna Güven

	Frequency	n	%	Toplam
Çok güvenilir	37	5,6	5,6	5,6
Güvenilir	173	26,1	26,1	31,7
Kararsızım	231	34,8	34,8	66,5
Güvenilmez	122	18,4	18,4	84,9
Hiç güvenilmez	100	15,1	15,1	100,0
Toplam	663	99,8	100,0	
Cevapsızlar	1	,2		
Toplam	664	100,0		

Çalışmaya katılanların %34,8'i hukuk kurumunun güvenilir olup olmaması konusunda kararsız. %26,1'i ise hukuk kurumunu güvenilir bulmaktadır. %18,4'hukuk kurumunu güvenilmez görmezken, %15,1'i hukuk kurumunu hiç güvenilmez görmektedirler. Öte yandan sadece %5,6'sı çok güvenilir görmektedirler. Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporuna göre, Adalet ve Yargı Sistemi'ne %65¹³⁵ oranında duyulan bir güven vardır. 2004 yılında ki veriler böyle iken günümüzde bu oran değişmiştir. Yani çalışmada elde edilen veriler geçmişte hukuk kurumuna duyulan güven oranını desteklemektedirler. Bu çalışmada ise bu oran %31,7'dir.

3.3. Aile Kurumu

Bir yaşam tarzı olan kültür ve ona ilişkin değerlerin ilk ve en somut görüldüğü alan kuşkusuz aile kurumudur. Toplumsa yaşamın temel unsurlarından biri olan aile; ana, baba ve çocuklar tarafından kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir kurumdur.¹³⁶ Aile toplumsal kurumlar içinde yaşamsal niteliği gereği ilk sırada yer almaktadır. Çünkü ailenin görevlerinden biri insan türünü üretmek ve devam ettirmektir. Ailenin temel bir kurum olmasının bir başka nedeni de çocuğun toplumsallaşmasında oynadığı roldür. Böylece aile çocuğun dünyaya getirilmesinde,

¹³⁵Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporu, 2004, s.8.

¹³⁶ GÖKÇE; Birsen; **A, g, e**, s.187.

yetiştirilmesinde, korunmasında ve topluma kabul edilmesinde çok büyük görev üstlenmektedir. Aile şüphesiz önemli bir sosyal kurumdur.¹³⁷

Aile içinde huzuru gerçekleştirmede önemli bir faktör de, eşlerin ve diğer aile fertlerinin birbirlerine karşı güven duymalarıdır. Çünkü aile ortamı, psiko-sosyal yönden gelişen bireyin, özellikle çocukların en çok etkileşime uğradığı yerdir. Bu ilişkiler, bireyin kendine güvenmesini, kimlik ve kişilik kazanmasını, sosyal beceriler geliştirmesini ve topluma adapte olmasını sağlar. Eğer böyle olmaz yani aile fertleri birbirlerine güvenmez; diğerinin işine ve mesleğine saygı duymazsa; güvenilmeyen ve saygı duyulmayan taraf, bu duyguları başka yerlerde aramaya başlayacaktır. Aile fertleri arasında karşılıklı iyi bir iletişim ve güven söz konusu ise bu aile ortamının sağlıklı ve huzurlu olduğunu belirtilir.

Dolayısıyla bu kurumda güven oldukça önemlidir. Yapılan bu çalışmaya göre aile kuruma duyulan güven incelendiğinde elde edilen sonuçlar aşağıda izah edilmiştir..

Tablo 5: Aile Kurumuna Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	330	49,9	49,9
Güvenilir	231	34,9	84,9
Kararsızım	55	8,3	93,2
Güvenilmez	24	3,6	96,8
Hiç güvenilmez	21	3,2	100,0
Toplam	661	100,0	
Cevapsızlar	3		
Toplam	664		

Aile kurumuna güven büyük orandadır. Çalışmaya katılan bireylerin %49,9'u aile kurumunu çok güvenilir bulmakta, %34,9'u ise güvenilir bulmaktadırlar. Diğer yandan %8,3'ü kararsız, %3,6'sı güvenilmez, %3,2'si ise hiç güvenilmez görmektedir.

¹³⁷ GÜÇLÜ; Sevinç; **A.g.e.**,s. 50.

Çalışmada daha önce ailenin önemine değinilmişti. Yapılan çalışmalarda özellikle Türk toplumunda aileye önem verildiği ve bireyin en çok ailesine güvendiği ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Bireylerin en çok ailesine güvendiği bir kere daha tespit edilmiştir. Türk toplum yapısında ailenin çok önemli ve ayırt edici bir yeri vardır. Bireyler öncelikle ailesine güvenmektedirler.¹³⁸ Ortaya çıkan sonuçlarda bunları desteklemektedir.

3.4. Sağlık Kurumu

Toplumda bireylerin, hastalıklarında iyileşmelerini, sağlıklı iken de bunu koruyup geliştirmelerine yardımcı olan kuruma sağlık kurumu denilmiştir. Sosyal bir kurum olarak sağlık, diğer kurumlar gibi ihtiyaçtan doğmuştur. Dolayısıyla toplumda belli gereksinimleri karşılayacak bazı işlevlere sahiptir.

Sağlık kurumu, insanlara sağlık- hastalık konularında istendik/bilinçli davranış örüntülerini kazandıran temel bir sosyal kurumdur. Temeli sağlıkla ilgili insan gücü ve sağlıkla ilgili insan gücünün sosyal rolleri olan sağlık kurumunun sağlık sistemleri açısından başlıca işlevlerini Sezgin Kızılcılık şöyle izah etmiştir. Toplumdaki insanları sağlık- hastalık konusunda biçimlendirmek, insanları hastalık ve rahatsızlıklarından arındırmak, insanlara sağlıklı yaşamayı tedarik etmek, insanlara temel sağlık hizmetlerini sunmaktadır. Bireylerin sağlıklarını nasıl koruyacakları ve sağlık hizmetlerinden en iyi nasıl yararlanabilecekleri konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirmeler sağlık kurumunun önemli işlevi olarak görülmektedir.¹³⁹ Bütün bunlardan dolayı güven bu kurum için oldukça önemlidir. Çünkü yukarıda açıkladığımız gerekçeleri birey yerine getirmek için kuruma inanmalı ve güvenmelidir. Sağlık kurumuna güven ne düzeydedir. Bunu inceleyelim.

¹³⁸ TECİM, Erhan; **A.g.e.**, s.119.

¹³⁹ GÜÇLÜ; Sevinç;**A.g.e.**, s. 423.

Tablo 6: Sağlık Kurumuna Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	102	15,4	15,4
Güvenilir	269	40,6	56,0
Kararsızım	184	27,8	83,8
Güvenilmez	67	10,1	94,0
Hiç güvenilmez	40	6,0	100,0
Toplam	662	100,0	
Cevapsızlar	2		
Toplam	664		

Bireylerin %40,6'sı sağlık kurumunu güvenilir bulmakta, %27,8'si sağlık kurumuna güven konusunda kararsız, %15,4'ü çok güvenilir bulmakta, %10,1'i güvenilmez görmekte, %6,0'ı ise sağlık kurumunu hiç güvenilmez olduğunu ifade etmiştir.

Ülkemizde sağlık alanında da yoğun bir rekabet ve hızlı değişimler yaşanmaktadır. Küreselleşme ve paranın sağlık alanındaki etkisi, özel hastanelerle birlikte sağlıkta dönüşüm çerçevesinde kamu hastanelerini de ticari alana çeken sağlık pazarında iyi bir yer edinebilmek ve kar elde edebilmek ve hizmet kalitesini artırabilmek hastanelerin temel amaçları arasına girmiştir.

“Kurumsal itibar, bu süreçte önemi giderek artan ve rekabet üstünlüğü sağlamada etkili olan bir unsur haline gelmiştir. Sağlık kurumları açısından sağlam bir kurumsal kimliğe ve olumlu bir imaja sahip olmak, güçlü bir itibar elde etmenin önemli aşamaları olarak görülmektedir. Bu amaçla güçlü bir itibara sahip olan sağlık kurumları hem paydaşları tarafından tercih edilme hem de kendisini tercih edecek hasta ve yakınları tarafından başkalarına da önerilme avantajına sahip olabilecektir.” Kurumsal itibar kurumun tüm paydaşları tarafından güvenilir olmasıdır. Koşulların daha iyi olması güven duygusunu artırması beklenilmektedir.¹⁴⁰ Çalışmamız bütün bunları doğrular niteliktedir. Sağlık kurumuna güvenin fazla olduğunu görüyoruz. Nitekim bu anlamda

¹⁴⁰ ÜNALDI, Nihal; “Sağlık Hizmeti Sunan Kurumlarda İtibarın Önemi”, **Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi**, sayı:2, Cilt:2, 2015, s.108.

daha önce yapılmış çalışmaları incelediğimizde sağlık kurumuna güven oranı, %20,8'iken¹⁴¹, çalışmamızda bu oran %56 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla daha önce yapılmış çalışmaları desteklemeyen bir oran tespit edilmiştir.

Yapılan araştırmalar sonucu görülmüştür ki, son yıllarda sağlık alanında meydana gelen gelişmeler sağlık kurumuna güveni artırmıştır. Her ne kadar kimileri bu verilen hakların ve gelişmelerin güven duygusunu zayıflayacağını ileri sürse de bunun tersi bir durum oluşmuştur. Güven duygusu artmıştır. Yapılan çalışmalar sonucu hastaların aldıkları sağlık hizmetinden memnun oldukları, son yıllarda sağlık hizmetlerinde yaşanan gelişmeleri olumlu buldukları görülmüştür. “Hastaların özel hastanelerden de hizmet aldığı ancak güven konusunda kamu, özel ve üniversite hastanesi arasında hekime güven konusunda belirgin bir fark olmadığı söylenebilir.”¹⁴²

3.5. Ekonomi Kurumu

Sayesinde topluma maddi ürün ve hizmetlerin sağlandığı örüntüleşmiş sosyal davranışlardan oluşur. Meta üretimi, dağıtımı mübadelesi ve tüketimi ile ilgilenir. Yardımcı kurumları ise şunlardır: Kredi ve banka, defter tutma, reklam, pazarlık ve benzeri sistemler olduğu belirtilmiştir.¹⁴³Güven tüm ilişkilerde olduğu gibi ekonomik aktörler arasında oldukça önemlidir. Güvenin ekonomi için önemini şöyle de izah etmek mümkündür. Kimi ekonomistler, güvenin toplumun ekonomik aktivitesi üzerine önemli bir etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Onlar açık bir şekilde şunu ifade ediyorlar: Güvendeki %10'luk bir artış iktisadi büyüme de %0,8'lik bir artışa neden oluyor.¹⁴⁴Buda güvenin ekonomi için önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

“Ekonomik sistemler değişim aktivitelerinde yabancılara olan güvene dayanır. Bu açıdan kişiler arası güven ekonomik aktivitelerde önemli bir kavramdır.”¹⁴⁵Ekonomik açıdan güven ise şimdi herhangi bir ödeme yapılmaksızın satılan mallara

¹⁴¹ TECİM, Erhan; **A.g.e.**, s. 128.

¹⁴² ERTONG, Günnur; “Sağlık Sisteminde Hekim Hasta İlişkisi ve Güven Unsuru”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2011, s. 125.

¹⁴³ AYDIN, Mustafa; **Kurumlar Sosyolojisi**, Vadi yayınları, Ankara, 2000, s.22.

¹⁴⁴ ÖZSAGIR, Arif; “Ekonomide Güven Faktörü”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Gaziantep Üniversitesi, Cilt:6, Sayı:20, s.48.

¹⁴⁵ KARA, Zişan vd; “Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde Güven ve Ekonomiye Etkisi”, **İ.İ.B.F Dergisi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, Cilt:11, sayı:1, 2009, s. 280.

gelecekte ödeme yapılacağına dair bir eğilimden emin olma durumu olarak tanımlanmaktadır¹⁴⁶

Ekonomik yaşamı ve faaliyetleri rasyonel faydanın en üst evresinin yanında ve belki de daha fazla toplumsal kabul görme çabasının yönlendirdiğini düşünen Fukuyama göre, ekonomik anlamda güven kavramı aslında modern ekonominin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle minimum düzeyde güven ve dürüstlük, ekonomik faaliyetleri gerçekleştirirken üzerinde düşünmeden kabullenilen kavramlardır. Sanayileşmiş modern bir ekonominin oluşumunda tek başına bir neden ya da unsur olmamasına rağmen, yüksek düzeyde bir güvenin varlığı ekonomide işlem maliyetlerini azaltarak ekonomik etkinliğin artmasını sağlamaktadır. Bu işlem maliyetleri aslında karşılıklı güvensizliğin yarattığı ancak üzerinde düşünmeden anlamlandırılmayan maliyetlerdir. Bu durumun en basit biçimi güven duyulmayan biriyle yapılan sözleşmeye eklenen ilave maddelerin getirdiği yüklerdir. Bu ekonomik maliyetlerin yanında aldatılmanın maliyeti beklenen kazançtan daha büyük olduğu durumlarda kişi güven duygusunu geliştirebilir.¹⁴⁷

Toplumumuzda bu kuruma güven düzeyi ne ölçüde olduğuna baktığımızda; 2001 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik krizin nedenleri arasında en çok vurgu yapılan konu güven eksikliğidir. Türkiye ekonomisi bağlamında, ekonomide güveni etkileyen faktörler şöyle sıralanmaktadır: Siyasi istikrar ve kararlılığın olup olmaması, küresel düzeyde bir kriz ve istikrarsızlığın olup olmaması, uygulanan iktisat politikasının iç tutarlılığı ve etkinliğinin olup olmaması, kalıcı etki yapacak uzun vadeli tedbirlerin bir bütün olarak ele alınıp alınmadığıdır.¹⁴⁸ Bu unsurlar ekonomide güven faktörünü etkiler.

¹⁴⁶ KARA, Zişan vd; *A.g.m.*, s. 282.

¹⁴⁷ FUKUYAMA, Francis; *A.g.e.*, s.164-168

¹⁴⁸ ÖZSAĞIR, Arif; *A.g.m.*,s.50-51.

Tablo 7: Ekonomi Kurumuna Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	41	6,3	6,3
Güvenilir	140	21,4	27,6
Kararsızım	248	37,9	65,5
Güvenilmez	145	22,1	87,6
Hiç güvenilmez	81	12,4	100,0
Toplam	655	100,0	
Cevapsızlar	9		
Toplam	664		

Bu uygulamaya katılan bireylerin, %37,9'u ekonomi kurumuna güven konusunda kararsız iken, %22,1'i bu kurumun güvenilmez olduğunu belirtmiştir. Kalanların %21,4'ü güvenilir görürken, %12,4'ü hiç güvenilmez olduğunu belirtmekte, sadece %6,3'ü ise çok güvenilir olduğunu belirtmektedirler.

Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK), 2015 yılının son çeyreğinden bu yana Türkiye ekonomisi açısından mevcut olan ekonomik risklere yenilerinin eklendiğine; terör ve jeopolitik risklerin ekonomik faaliyetleri olumsuz etkilediğine dikkat çekerek ekonomiye güvenin azaldığını belirtmiştir.¹⁴⁹ Çalışmamızda bunu destekler nitelikte veriler elde edilmiştir. Güven oranı düşüktür.

Korczynski, ekonomik faaliyete güven çözümlemesinin gelişmesini engelleyen temel unsur olarak farklı bakış açılarından ve disiplinlerden gelen yazarların yetersiz diyalog içinde olmalarında kaynaklandığını¹⁵⁰ ifade etmiştir.

3.6. Din Kurumu

İnsanların yaşamlarına yön veren temel toplumsal kurumlardan bir diğeri de din kurumudur. Kişinin Allah ile ilişki kurmasını sağlayan davranış örüntülerini ihtiva eden kurumudur. Dua ve ibadet bu ilişkiler düzeninin en belirgin formudur. Dışsal ve

¹⁴⁹ TİSK Şubat ayı Ekonomi Bülteni'nden: "Türkiye'nin ekonomik riskleri artıyor, güven azalıyor", Şubat, 2016

¹⁵⁰ KORCZYNSKI, Merek; "Güvenin Ekonomi Politikası", **Sosyal bilimlerde Güven**, s.61.

kavramsal davranış örüntülerinin doğruluk ve yanlışlığına işaret eder, moral ve etik sistemler içerir. Yardımcı kurumlar arasında belli ibadetler, dua sistemi, cemaat, din adamı ve bazı törenlerin gösterilebileceği ifade edilir. Ayrıca bazı yerlerde büyü ve batıl inanç uygulamaları da dini gruplar tarafından kurumsallaştığı ifade edilmiştir.¹⁵¹

Din tarihin her döneminde bireyleri ve toplumları etkileyen önemli olgulardan biridir. Dinin toplumsal olaylarla olan ilişkisi, toplumları ve fertleri etkilemesi yönüyle de sosyal bilimcilerin ilgisini çekmiştir.

Din fikri, insanlığın idrakinin zaruri olarak doğurduğu şeylerdir. İnsanlık tarihinin zapt edilen yedi bin senelik kısmında isimleri görülen kavimlerin hep birer dinle mütegayyin oldukları tahakkuk edilmiştir. Fakat din fikri, yedi bin senelik değildir. Din, “Adam” ile beraber zuhur etmiştir. Bu nedenle din ve insan kelimeleri adeta eş anlamlı kelimeler sayılmıştır. Çünkü bunların birbirinden ayrılması mümkün değildir. Tarih öncesi çağlarda yaşamış insanlarda da din fikrinin varlığı, inkârı mümkün olmayacak surette anlaşılmıştır.¹⁵² Dinde inanç esastır. Bireyler inandıklarına aynı zamanda güvenmektedirler. Dolayısıyla güvende insanlıkta beri vardır demek mümkündür.

Din en basitinden en ayrıntılı nitelik taşıyanlarına varıncaya kadar pek çok tariflerle tanıtmaya çalışılmış bir sosyal kurumdur.¹⁵³ Din aynı zamanda toplumların kendilerini ifşa etme vasıtalarındandır. Toplumların kendi benliklerinin bilincine öbür toplumlarla olan ayrılıkların farkına varmakla ulaşmaları en olağan yoldur.¹⁵⁴

Batı sosyolojisinin kurucu isimleri arasında Karl Marx, Max Weber, ve Emile Durkheim din konusu üzerinde durmuşlardır. Modern sosyolojinin kurucularından Durkheim, din sosyolojisi sahasında önemli olan, sosyoloji perspektifinden dini hayatı ele aldığı *Dini Hayatın İlkel Şekilleri* eserinde din olgusunu incelemiştir. Ona göre din verili bir olgular sistemidir. Yani bir gerçekliktir. Din bir eylem olduğu kadar insana

¹⁵¹ AYDIN; Mustafa; **A,g,e**, s.22.

¹⁵² ŞEBBENDERZADE, Ahmet Hilmi; **İslam Tarihi Cilt 1**, Sadeleştiren: Hüseyin Rahmi Yananlı, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 49.

¹⁵³ BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan; **Din Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 1.

¹⁵⁴ SEZER, Baykan; **Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981, s.213.

hayat veren bir vasıta¹⁵⁵. Burada da güven duygusu yatmaktadır. İnsan güvenip inandığı için hayat bulur.

Dinin sahip olduğu mistik doğasından dolayı güven üzerinde olumlu etkiler yaratabilir. Din kurumunun yapıcı olumlu ve sosyal güveni artırıcı bir etkisi vardır. İdeal anlamda din kurumu ve dini yapılanmalar güven tesis etmede ve güvenin korunmasında sürekliliğin sağlanmasında en önemli pozitif etkenlerden birisidir. Değerlerin ve ahlaki normların oluşumunda, birincil derecede önemli olan din kurumu güven ilişkilerin her aşamasında önem arz etmektedir.

Bireyler ve bireyler arası ilişkiler rutin dışında seyrettiği zaman, aktörün keyfiyetine binaen, bu davranışı yeniden istendik bir biçimde geri getirmekte sosyal normlar ve sosyal değerler sayesinde olmaktadır. Bu değer ve normların kaynağı da çoğunlukla din kurumu olmaktadır.

Din kurumu bünyesinde bulunan diyanete güven ne düzeydedir. Yaptığımız uygulamalı çalışma da bunu tespit etmeye çalıştık

Tablo 8: Diyanete Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	89	13,5	13,5
Güvenilir	190	28,9	42,4
kararsızım	192	29,2	71,6
Güvenilmez	95	14,4	86,0
Hiç güvenilmez	92	14,0	100,0
Toplam	658	100,0	
Cevapsızlar	6		
Toplam	664		

Uygulamaya katılan bireylerin %29,2'si diyanetin güvenilir olup olmadığına dair kararsız olduğunu belirtmiştir. Diyebiliriz ki bireyler bu konuda hassas davranıp

¹⁵⁵ DURKHEIM, Emile; **Dini Hayatın İlkel Biçimler**, (Çev:Fuat Aydın) Ataç Yayınları, İstanbul, 2005, s. 213.

fikirlerinin belirtme konusunda tedirginlik yaşamışlardır. Diğer yandan çalışmaya katılanların %28,9'u diyaneti güvenilir bulmakta, %14,4 güvenilirmez görmekte, %14'ü ise hiç güvenilirmez görmektedir. Buna karşılık %13,5'i ise çok güvenilir görmektedirler.

2004 yılında yapılan çalışmalara göre dini kurumlara güven oranının %77¹⁵⁶ olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise bu oran oldukça azdır. Bunun da temel sebebi olarak dini kurumların çıkar ve prestij elde etmek için kullanılmasıdır. Dolayısıyla daha önce yapılan çalışmaları desteklemeyen bir sonuç ortaya çıkmamıştır.

Tablo 9: Dini Cemaat Liderlerine Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	21	3,2	3,2
Güvenilir	67	10,1	13,3
Kararsızım	252	38,1	51,4
Güvenilmez	114	17,2	68,6
Hiç güvenilirmez	208	31,4	100,0
Toplam	662	100,0	
Cevapsızlar	2		
Toplam	664		

Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde, çalışmaya katılan bireylerin %38,1'i dini cemaat liderlerine güven konusunda kararsız iken, %31,4' hiç güvenilirmez olduklarını ifade etmiştir. Kalanların %17,2'si güvenilirmez görürken, %10,1'i güvenilir bulmakta ve sadece %3,2'si çok güvenilir bulmaktadır. Dolayısıyla günümüzde dini cemaat liderlerine toplumumuzda güvenilmemektedir. Bunu da en büyük gerekçesi terör örgütü lideri Feytullah Gülen'in dini cemaat lideri olarak ortaya çıkmasıdır.

Din ve dini yapılanmaların olumsuz etkileri noktasında bir değerlendirme yapılacak olursa; dini yapılanmalar kendi içerisinde grup normları gelişmiş, güven çapı büyümüş, çok iyi örgütlenmiş olabilir. Ancak her iyi yapılanmış oluşum, birlik ya da

¹⁵⁶Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporu, 2004, s.8.

organizasyon, toplumsal ve evrensel açıdan olumlu ve istendik tarzda olmayabilir.¹⁵⁷ Hatta bazen bir terör örgütüne dahi dönüşebilir.

3.7. Eğitim Kurumu

Eğitim kurumu kişileri topluma hazırlama görevi ile yükümlüdür. Eğitim insanın yaşamını düzenleyen bir süreçtir. Eğitim kavramı başlıca dar ve geniş olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır.

Geniş anlamda eğitim: Bireylerin içinde doğup büyüdüğü, yaşamlarını sürdürdükleri, toplumun değerlerini, bilgi birikimlerini, geliştirdikleri çeşitli becerileri öğrenmeleri ve öğrendiklerini kendilerinden sonra gelen kuşağa aktarmaları sürecini içerir. Dolayısıyla eğitimin sosyalleşme ve toplumsallaşma kavramıyla eşanlamlı olduğu ifade edilir. Böylece eğitim kavramını yaşam boyu, her yerde ve her zaman canlılığını koruyan bir süreç olarak düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir.

Dar anlamda eğitim: burada eğitim kavramı öğretim yerine kullanılmakta olup insanın teknik ve bilimle ilişkisini kuran bir araçtır. Özellikle 19. yy.'dan itibaren sistemli ve güdümlü olarak resmi öğretim kurumlarında ve bu iş için özel olarak yetişmiş öğretim elemanları ile yapılan bil ve değerlerin öğretilmesiyle davranış ve beceri kazandırılmasına yönelik bir etkinliktir.¹⁵⁸ Şimdi bu kurumun bünyesinde bulunan ÖSYM'ye ve Milli Eğitim'e duyulan güven ne ölçüdedir onları tespit edelim

Tablo 10: ÖSYM'ye Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	22	3,3	3,3
Güvenilir	125	18,9	22,2
Kararsızım	202	30,5	52,7
Güvenilmez	122	18,4	71,1
Hiç güvenilmez	191	28,9	100,0
Total	662	100,0	
Cevapsızlar	2		
Toplam	664		

¹⁵⁷ FUKUYAMA, Francis; **A.g.e.**, s.37

¹⁵⁸ GÖKÇE; Birsen; **A, g, e**, s.141.

Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde, bireylerin %30,5'i bu kuruma güvenip güvenmeme konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Diğer yandan %28,9'u ÖSYM'ye hiç güvenilmeyeceğini, %18,4'ü bu kurumun güvenilmez olduğunu belirtmiştir. Ayrıca ankete katılan bireyler bunun üzerinde kişisel notlar yazıp kurumun hiç güvenilmez olduğunu ve kendini hayatlarını engellediğine dair şahsi görüşlerini not etmişlerdi. Diğer yandan çalışmaya katılan bireylerin %18,9'u bu kurumu güvenilir bulurken, sadece %3,3'ü ise çok güvenilir bulmaktadır. Sonuç olarak ÖSYM'ye güvenin olmadığını yapılan uygulamalı çalışma sonucu ortaya çıkmıştır. Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırma Merkezi tarafından yapılan çalışmaya göre ÖSYM'ye güven oranı %22,1 olarak tespit edilmiştir¹⁵⁹. Bu çalışmada ise bu oran %22,2 olarak tespit edilmiştir. Görüldüğü gibi oranlar aynı ve çalışma daha önce yapılmış çalışmaları destekler niteliktedir.

Tablo 11: Milli Eğitime Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	41	6,2	6,2
Güvenilir	152	23,0	29,2
Kararsızım	222	33,6	62,8
Güvenilmez	126	19,1	81,8
Hiç güvenilmez	120	18,2	100,0
Toplam	661	100,0	
Cevapsızlar	3		
Toplam	664		

Ankete katılan bireylerin %33,6'sı milli eğitime güvenip güvenme konusunda bu kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Kalan diğer kısmı ise %23'ü güvenilir görmekte, %19,1'i güvenilmez görmekte, %18,2'si hiç güvenilmez görmekte iken %6,2'si ise milli eğitimi çok güvenilir görmektedir. Daha önce yapılmış çalışmaları incelendiğinde milli eğitime güven oranı %22,3'tür¹⁶⁰. Bu çalışmada ise güven oranının %29,2 olduğu tespit edilmiştir. Aralarında %7'lik gibi küçük bir fark vardır yani bu anlamda daha önce yapılmış çalışmalar desteklenmektedir

¹⁵⁹ <http://www.pervinkaplan.com/detay/osym-ve-yok-e-guven-yuzde-22-ye-dustu/2247>

¹⁶⁰ TECİM, Erhan; **A.g.e.**, s.128

3.8. Medya Kurumu

Tablo 12: Yazılı Basına Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	16	2,4	2,4
Güvenilir	84	12,7	15,2
Kararsızım	233	35,4	50,5
Güvenilmez	143	21,7	72,2
Hiç güvenilmez	183	27,8	100,0
Total	659	100,0	
Cevapsızlar	5		
Toplam	664		

Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde Malatya ilinde yaşayan ve çalışmaya katılan bireylerin %35,4'ü yazılı basına güven konusunda kararsızlar. Kalanların %27,8'i hiç güvenmemekte, %21,7'si güvenmemekte, %12,7'si güvenmekte, sadece %2,4'ü ise çok güvenmektedir. Görüldüğü gibi yazılı basına güven duyulmamaktadır. Bunun da sebebi olarak yanlış davranmasıdır.

Tablo 13: Televizyon Kanallarına Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	14	2,1	2,1
Güvenilir	45	6,8	8,9
Kararsızım	212	32,0	40,9
Güvenilmez	173	26,1	67,1
Hiç güvenilmez	218	32,9	100,0
Toplam	662	100,0	
Cevapsızlar	2		
Toplam	664		

Televizyon kanallarına duyulan güvene bakıldığında yukarıdaki tabloyu incelendiğinde bireylerin %32,9'u televizyon kanallarını hiç güvenilirmez görmektedir. Kalanların %32'si bu konuda kararsız olduğunu, %26,1'i ise güvenilirmez görmektedir. Diğer yandan %6,8'i güvenilir bulurken sadece %2,1'i çok güvenilir bulmaktadır. Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporuna göre Radyo (%50), Televizyon (%47), yazılı basın (%34) oranının da güven duyulmaktadır.¹⁶¹ Ancak bu çalışmada elde edilen veriler bu oranları desteklememektedir. Güven oranı, yazılı basına güven %15 iken televizyon kanallarına güven ise %8 oranındadır.

Sonuç olarak televizyon kanallarına güvenilmemektedir. Bunun nedeni ise televizyon kanallarının görünür bir şekilde yanlış davranması ve olayları kendi bakış açılarına ve ideolojilerine göre yorumlamalarıdır. Duverger bu durumu şöyle izah etmiştir. "Haberleşme tekniklerinin gelişimi, yığınlar üzerinde egemenlik kurmanın klasik yöntemlerini ikinci plana itiyor. Artık büyük basın, radyo sinema ve özellikle televizyon, sanayi toplumlarının üzerinde muazam bir etki yaratıyor... Kültürsüzleşmekte olan bir topluma zerkedilmesi, bu mesajın etki gücünü daha da artırmaktadır. Basın, radyo yayınları, televizyon; her gün çarpıcılık uğruna ciddiyetinin feda edildiği, sunulan olgular arasında ilişkilerin açıkça belirtilmediği, bütünü gerçek önemine göre dizilmediği, bir sürü haberi üst üste yığmaya yönelmiştir."¹⁶²

Televizyon kanallarına güven az ve televizyon kanallarının güven üzerinde olumsuz etki yarattığı güvensizlik duygusunun artırdığı ifade edilir. Amiraka toplumlarında bu anlamda yapılan çalışmalar bakıldığında bu durum daha net bir şekilde görülebilir. Amerika'da güvenin azalması nedeni Robert Putnam, televizyonun insanların yaşamına girmesiyle ilişkili olabileceğini belirtmiştir. Ona göre güven düzeyinde en sert düşüş yaşayanlar televizyon izlerken büyüyen kesimlerdir. Sorun sadece televizyon izlemek değil televizyon izlenilerek kaybedilen zamandır. Bireyler zamanlarının çoğunu televizyon izleyerek geçirmektedirler. Bunun sonucunda daha az yüzyüze iletişim kurmaktadır. Buda bireyler arasında daha zayıf ilişkilerin oluşmasına sebep olarak güvensizliğe yol açar. Diğer yandan Fukuyama'ya göre

¹⁶¹ Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporu, 2004, s.8.

¹⁶² DUVERGER, Maurice; **Batı'nın İki Yüzü**, (çev: Cem Eroğlu- Fazıl Sağlam), Doğan Yayınları, Ankara, 1977, s. 145.

televizyon haberlerinde tüyler  rpertirici suç hikayelerini izleyen birinin yalnızca yakın arkadaşlarına ve ailesine değil, bütün dünyaya karşı güvenini yitireceği düşünülür.¹⁶³

Diğer kurum ve yapılara güven duyulan güvenini yüzdelik oranları ve daha önce bu kurum yapılanmalara duyulan güven yüzdeliklerinin karşılaştırılması ile bunların betimlenmesi aşağıda ayrıntılı olarak izah edilmiştir..

3.9. Silahlı Kuvvetler

Tablo 14: Orduya Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	124	18,8	18,8
Güvenilir	197	29,9	48,7
Kararsızım	190	28,8	77,5
Güvenilmez	83	12,6	90,1
Hiç güvenilmez	65	9,9	100,0
Total	659	100,0	
Cevapsızlar	5		
Toplam	664		

Ankete katılan bireylerin %29,9'u orduya güvenmekte, %28,8'i bu konuda kararsız iken %18,8'i çok güvenmekte, %12,6'sı güvenmemekte, %9,9'u ise hiç g venmemektedirler. Bu alanda daha önce yapılmış çalışmaları incelediğimizde güven duyulan kurumların başında ordu gelmektedir. 1990'dan 1997'ye kadar orduya güvenenlerin toplam oranı %91'den %94'e çıkmıştır. Dolayısıyla silahlı kuvvetler kurumu açısından orduya güven hemen hemen her dönem üst düzey olmuştur.¹⁶⁴ Bu durumun bir çok nedeni vardır. zorunlu askerlerik nedenlerin bir tanesi olabilir.

Zorunlu askerleğin olumlu ve olumsuz sonuçları tartı ılmı tır. Olumlu sonuçlarını daha çok  ne cıkaranlar zorunlu askerliğin güven sağlama konusunda önemli bir durum olduğunu belirtmişlerdir.

Zorunlu askerlik, sadece ordunun ihtiyaç duyduğu insan gücünü karşılamakla kalmaz. Aynı zamanda insanların sosyal ve siyasi ihtiyaçlarının tatminine de önemli

¹⁶³FUKUYAMA, Francis; **Büyük  z lme İnsan doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması**, ( ev: Hasan Kaya), Profil Yayınları, Baskı:2, İstanbul, 2009, s.119-120.

¹⁶⁴ESMER, Yılmaz; **A.g.e.**, s.45.

katkı sağladığını vurgulamaktadır. “Bugün itibarıyla profesyonel bir yapıya geçen Alman ordusunda zorunlu askerlik, üniforma içindeki ideal vatandaş tipini de sembolize etmiştir. Bu Prusya tipi askerlik yaklaşımının, uzun yıllar bu ülkenin askerlik modellerinden etkilenen Türkiye için de geçerli olduğu söylenebilir. Asker-millet kavramını daha fazla benimseyen ülkeler için daha fazla geçerli olan bu değerler, siyasi bağlamdan Sivil-Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi bağımsız olarak düşünülemez.”¹⁶⁵ Nitekim ordu millet anlayışı tarihimizin her döneminde öne çıkmıştır. Her Türk asker doğar sözü Türk toplum yapımızda bunu çok iyi izah etmektedir.

Ülkemize orduya güven vardır. her ne yaşandıysa yaşansın genel itibarıyla güven söz konusudur. Zorunlu askerliğin olması etkenlerden biridir. Bu süreçte birey orduya dair bilgi eksikliğini gideririrerek sivil ve asker ilişkilerinde daha güvenli bir bağ söz konusudur.

Diğer yandan yapmış olduğumuz çalışmada geçmiş yıllara göre orduya güven önemli ölçüde azalmıştır. Son bir yılda yaşamış olduğumuz tatsız olaylar bunun üzerinde büyük bir etkidir. Darbe girişimi bu durumun en önemli sebebidir. Dolayısıyla güvenin değişken olduğunu bir kere daha görmüş oluyoruz. Çalışmamızın birinci bölümünde güven kavramını teorik olarak izah ederken herhangi bir bireye, gruba ya da kuruma duyulan güvenin sonsuz olmayacağını zamanın koşullarına göre değişebileceğini ifade etmiştir. yaşadığımız deneyimler, güvenimizi yeniden biçimlendirir. Böylece bu durumu somutlaştırmış olduk.

Tablo 15: Polis Teşkilatına Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	133	20,0	20,0
Güvenilir	225	33,9	53,9
Kararsızım	172	25,9	79,8
Güvenilmez	65	9,8	89,6
Hiç güvenilmez	69	10,4	100,0
Toplam	664	100,0	

¹⁶⁵ AKYÜREK, Salih vd; **Sivil Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi**, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2014, s. 317.

Uygulamaya katılan bireylerin %33,9'u polis teşkilatına güvenmekte, %25,9'u kararsız, %20'si çok güvenilir bulmakta, %10,4'ü hiç güvenmemektedir. %9,8'i ise polis teşkilatına güvenmemektedir.

Türkiye'de polise güven alanında yapılmış çalışmalar incelediğimizde şu sonuçları görüyoruz. 1990 yılında yapılan çalışmada toplumun %29.7'si polise tamamen güvendiğini, %14.5'i ise hiç güvenmediğini bildirmiştir. Polise hiç güvenmediğini bildiren katılımcıların en çok olduğu yıl 2001; en az olduğu yıl ise 2011'dir.

Yapılan çalışmalarda Türkiye toplumunun polis algısının olumlu olduğunu göstermektedir. Toplumun polise güveninin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu değer, yüksek görünmekle birlikte polis algısı çalışmalarında bu algının genellikle olumlu olduğunun altını bir kez daha çizmek gerekmektedir. Bu nedenle polise olan güveni etkileyen faktörlerin değerleri ve bu değerlerin birbirleriyle ilişkileri oldukça önem kazanmaktadır.¹⁶⁶

3.10. Üniversiteler

Tablo 16: Üniversitelere Güven

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	30	4,5	4,5
Güvenilir	165	25,0	29,5
Kararsızım	279	42,3	71,8
Güvenilmez	101	15,3	87,1
Hiç güvenilmez	85	12,9	100,0
Toplam	660	100,0	
Cevapsızlar	4		
Toplam	664		

Üniversitelere güven ne düzeydedir. Çalışmaya katılan bireylerin %42,3'ü üniversitelere güven konusunda kararsız olduklarını belirtmişlerdir. Kalanların %25 güvenmekte, %15'i güvenmemekte, %12,9'u hiç güvenmemektedir. %4,5'i ise çok

¹⁶⁶ KIRMIZIDAĞ, Nur; **Türkiye'de Polis Güven Araştırması**, Tesev Yayınları, İstanbul, 2015, s.23-24.

güvenmektedir. Görüldüğü gibi üniversitelere güven konusunda bireyler kararsız olduklarını ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak ise bu kurumu yeterince bilinmemesidir. Oysaki bilgi güvenin temel ölçütüdür. Bir şey ne kadar çok bilinirse o kadar çok güvenilir. Bilinmezle karşılaştığımızda daima kendimize karşı güvensiz oluruz.¹⁶⁷

Üniversite krumuna güven oranının %20,8 olduğu daha önce tespit edilmiştir¹⁶⁸. Bu oran günümüzde ise %29,5'tir. Az da olsa güven artmıştır. Bunun da sebebi üniversiteye okuyan kişi sayısının artmasıdır.

3.11. Belediyeler

Tablo 17: Belediyeler ve Güven Arasındaki İlişki

	n	%	Toplam
Çok güvenilir	23	3,5	3,5
Güvenilir	93	14,1	17,6
Kararsızım	232	35,2	52,7
Güvenilmez	154	23,3	76,1
Hiç güvenilmez	158	23,9	100,0
Total	660	100,0	
Cevapsızlar	4		
Toplam	664		

Toplumumuzda belediyelere güvenilmemektedir. Yukardaki tabloyu incelendiğinde; insanların %35,2'si belediyelere güven konusunda kararsız olduklarını ifade etmiştir. %23,9'u belediyelerin hiç güvenilmez olduğunu ifade ederken %23,3'ü güvenilmez olduğunu ifade etmiştir. Kalanların %14,1 güvenilir olduğunu belirtirken sadece %3,5'i çok güvenilir olduğu belirtmiştir. Buda ciddi anlamda büyük bir güvensizlik probleminin olduğunu göstermektedir.

Belediyeler, bulunduğu yörede ve kentte yaşayan halka en yakın olan, başkanı ve meclis üyeleri halk tarafından seçilen demokratik kuruluşlar olarak tanımlanmıştır.¹⁶⁹

¹⁶⁷ GIBLIN, Les; **A.g.e.**,12.

¹⁶⁸ TECİM Erhan; **A.g.e.**, s.128.

“Belediyeler, hem yerel nitelikteki kamusal ihtiyaçları karşılayan hizmet birimleri hem de halka en yakın kamusal yönetim kuruluşları olmaları bakımından önemli rol üstlenmektedirler.”¹⁷⁰ Dolayısıyla işlevini gerçek anlamda yerine getirmek için her anlamda güvenilir olmaları gerekmektedir. Aksi halde kendisiyle elişeceklerdir. Ne yazık ki genel olarak Türkiye de özel olarak Malatya ilinde belediyelere güvenilmediği ortaya çıkmıştır.

Turhan belediyelerin görevlerini yerine getirmediğini ifade etmiştir. Bu alışmada Turhan’nın bu tezi doğrulamaktadır. Belediyeler görevlerini yerine getirmediği için onlara duyulan güven oranı oldukça düşüktür. “Bugün yalnızca 1580 sayılı kanunun 15. maddesinde belediyelere 77 görev verilmiştir. Gerçekten kamu kuruluşları içerisinde en çok göreve sahip olan, halka en yakın ilişkide olan ya da olması gereken kuruluşlardır. Ancak bu görevlerini yeterince yerine getirmiyorlar.”¹⁷¹

Kişilerin performansı üzerinde etkili olduğu gibi kurumların performansında da güven etkilidir. Güven hem kişilere hem de kurumlara g kazandırır.¹⁷² Dolayıyla kurumlar için güven oldukça önemlidir. Ülkelerin gelişmesi için bir ülkedeki kurumlarında gelişmesi ve g kazanması gerekir. Çünkü kurumlar bütünün parçalarıdır. Bu bütünün gelişmesi içinde parçaların gelişmesi şarttır.

Toplumumuzda en çok güvenilen kurum hangisidir? Daha önce yapılmış olan çalışmalar ve günümüzdeki tespit edilenler arasında nasıl bir ilişki vardır?

¹⁶⁹ ÇAKAR, Turhan; **Belediyeler ve Tüketicinin Korunması**, Türk Belediyecilik derneği, Ankara, 1994, s. 25.

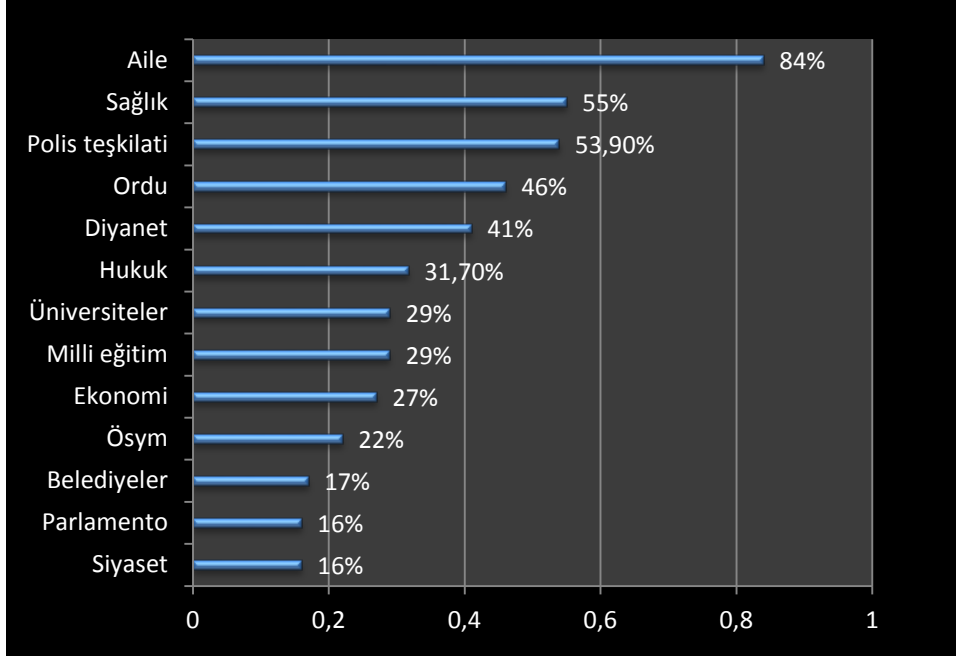
¹⁷⁰ İNCE, Mehmet, Kübra şahin; “*Belediye Hizmetlerinde Vatandaş Memnuniyeti lm: Selçuklu Belediyesi rneği*”, **Sosyal Ekonomi Araştırma Dergisi**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, Cilt: 14, Sayı: 21, 2011, s.19.

¹⁷¹ ÇAKAR, Turhan; **A.g.e.**, s. 25.

¹⁷² KARA, Zişan vd; “Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde Güven ve Ekonomiye Etkisi”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 1, 2009, s. 286.

3.12. Kurumlar Arasında Güven Sıralaması

Şekil 2:ToplumuzdaKurumsal Yapılanmalara Olan Güven (%)

Toplumuzda en çok güvenilen kurum aile kurumu olarak tespit edilmiştir bunu gerekçeleri bu çalışmada daha önce izah edilmiştir. İkinci güvenilen kurum sağlık devamında polis teşkilatı ve ordu diye yukarıdaki sıra takip edilmektedir. Tecim'in 2011 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre toplumda en çok güvenilen kurum diyanet¹⁷³ iken (aile kurumunu çalışmasına dâhil etmemiş) bu çalışmada diyanet beşinci sırada yer almaktadır. Sıralamada polis teşkilatı ve ordu duyulan güven değişmemiştir. Aradan geçen süreye ve çalışmaların farklı alanlarda yapılmasına rağmen bu sıralama yine aynıdır. Sağlık kurumu onun çalışmasında dördüncü sırada iken bizim çalışmamızda ikinci sıradadır. Buda bu kurumun olumlu anlamda ilerleme sağladığının göstermektedir.

Diğer yandan 2004'de yayımlanan Ulusal Türkiye Raporuna göre Türkiye'de en yüksek oranda güven duyulan kurumun ordu (%89) olduğu tespit edilmiştir. Türkiye'de ikinci en güvenilen kurum hükümet çıkmıştır (%80). Türkiye'de dini kurumlara (%77), Meclise (%76), Adalet ve Yargı Sistemi'ne (%65) güven Radyo (%50), Televizyon

¹⁷³ TECİM, Erhan; A.g.e., s.138.

(%47), yazılı basın (%34) oranının da güven duyulduğu tespit edilmiştir.¹⁷⁴ Öte yandan Akgün 2001’de yapmış olduğu bir çalışmaya göre hükümete ve meclise güvenin azaldığını belirtmiştir.¹⁷⁵

Kurumlara duyulan güven sıralamasını incelediğimizde güvenin en az olduğu kurumların yapılan bütün çalışmalarda aynıdır. Bu çalışmada da böyle olduğu tespit edilmiştir. Genelde medya kurumu en son sırada yer almaktadır. Ancak ilk sırada güvenin en fazla olduğu kurum her çalışmada farklıdır. Bu durumun ise farklı nedenleri vardır. Dönemin koşulları bunun için önemli etkindir.

4. BAZI TEMEL DEĞİŞKENLERİN GÜVENE ETKİSİ

Güveni sağlayan unsurlar farklılık göstermektedir. Bu unsurlar kişinin yaşadığı çevreye, yaşına, ekonomik seviyesi, inancı, tutumu, bireyin ideolojisi, bireyin çalıştığı yer ya da kurum, bireyin aldığı uzmanlık eğitim, eğitim seviyesi ve birlikte geçirilen süre zarfındaki izlenimlere bağlı olarak değişmektedir. Çalışmanın teorik kısmında da bunlara ayrıntılı olarak değinilmiştir. Çalışmanın bu kısmında güveni sağlayan en önemli unsurun ne olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 18: Güven Sağlayan En Önemli Unsur Nedir?

	n	%	Toplam
Birlikte geçirdiğim süre zarfındaki izlenimlerim	396	62,8	62,8
Eğitim seviyesi	83	13,2	75,9
aldığı uzmanlık eğitimi	17	2,7	78,6
Bireyin çalıştığı kurum	9	1,4	80,0
Bireyin ideolojisi	33	5,2	85,3
Yaşı	5	,8	86,1
Tutumu	88	13,9	100,0
Toplam	631	100,0	
Cevapsızlar	33		
Toplam	664		

¹⁷⁴Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporu, 2004, s.8.

¹⁷⁵ AKGÜN, Birol; A,g,m,; s.8.

Yukarıdaki tabloda gösterildiği gibi güveni sağlayan en önemli unsur bireylerin birlikte geçirdiği süre zarfındaki izlenimleridir. Dolayısıyla güvenin sağlanması için birlikte geçirilen süre zarfındaki izlenimler önemlidir. Bu süreçte bireyin davranışları gözlemlenerek bireyin güvenilir olup olmadığına karar verilir. İkinci en önemli unsur ise, bireyin eğitim seviyesidir. Her alanda olduğu gibi güven alanında eğitimin önemli bir unsur olduğunu söylemek mümkündür.

Çalışmanın birinci bölümünde teorik kısmı izah edilirken, sürecin güven için öneminden söz edilmişti. Bu doğrultuda gerek yapılmış çalışmalar gerekse bu çalışmada birlikte geçirilen süre zarfındaki izlenimlerin güven için önemli olduğunu söylemek mümkündür. Bu uygulamanın sonuçları da daha önce yapılmış çalışmaları desteklemektedir. Benzer sonuçlar ortaya çıkmıştır. Nitekim Goddard'da Güvenilirliğin zaman içinde oluşan bir kavram olduğunu ifade etmiştir.¹⁷⁶ Dolayısıyla bu çalışmada öne çıkan unsur başka çalışmalarda öne çıkmıştır.

“Kişilerarası güvenin oluşabilmesi için etkin bir iletişim sürecine ihtiyaç bulunmaktadır. Söz konusu iletişim, kişinin karşıdaki kişiyle ilişki kurma veya geliştirme isteği veya ihtiyacı duyması ve buna karar vermesiyle başlar. Kişi kendini açarak karşıdaki kişiye kendisi hakkında bilgi vermektedir. Karşılığında aynı davranışı karşısındaki kişiden beklemektedir. Gelişen kişilerarası ilişki zamanla kişilerarası güvenin doğmasına yol açmaktadır.” Dolayısıyla süreç güvenin oluşması için önemli bir unsurdur denilebilir.¹⁷⁷

Cevabını aranan bir başka soru ise bireyin kendini şehirde güvende hissedip hissetmediği sorusudur.

¹⁷⁶ POLAT, Soner; **Örgütsel Güven**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2009, s. 21.

¹⁷⁷ TAMER, İdil; “Kurumlarda Bireylerarası Güven: Eğitim Kurumlarında Bir Araştırma”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:21, 2012, s.338.

Tablo 19: Kendinizi Şehirde Güvende Hissediyor Musunuz?

		n	Valid Percent	Toplam
Valid	Evet	354	53,7	53,7
	Hayır	247	37,5	91,2
	Fikrim yok	58	8,8	100,0
	Toplam	659	100,0	
Total		664		

Yukarıda ki tabloda gösterildiği gibi insanların %53,7 kendilerini şehirde güvende hissetmektedir. Buna karşılık %37,2'si ise kendilerini güvende hissetmemektedir. %8,8 ise şehirde kendini güvende hissedip hissetmediğine dair fikirlerinin olmadığını ifade etmiştir.

Kentlerin suçun işlenmesi için ideal mekânlar olduğu ve bu yüzden güvenilir olmadığı belirtilmiştir. Kentler hem kalabalık ve heterojen nüfus yapısı hem yabancılaşma ve zayıflayan sosyal denetim mekanizmaları hem de sahip olduğu zenginlik nedeniyle suçun işlenmesi için ideal mekânlardır. Bundan dolayı tarih boyunca kentler suç ile birlikte anılmış, suç özellikle büyük kentlerin değişmez bir sorunu haline gelmiştir. Günümüzde de bu durum aynen devam etmektedir. Üstelik artan gelir dağılımı adaletsizliği, azalan toplumsal denetim, suçların artan çeşitliliği kentin güvenlik sorununu farklı boyutlara taşımaktadır. Öyle ki günümüzde suça duyulan korkunun ya da güvenlik kaygısının yaşanmadığı bir dünya kenti yok gibidir¹⁷⁸. Ancak bu çalışmada elde edilen veriler bu teorileri doğrulamamaktadır. Elbette bu durumun birden çok nedeni vardır. En önemlisi de çalışmanın bir kent merkezi ile sınırlı olması ve Malatya'nın jeopolitik ve sosyo-kültürel yapısı olarak gösterilebilir.

Tartışma konularından birisi de, ötekini değerlendirirken hangi koşullar içerisinde ve hangi nedenlerle güvenilir olarak hüküm verildiğidir. Geniş sosyal bağlamlarda yer alan bu tartışma aile üyeleri ve yakın arkadaş çevresi için değil de, daha çok ötekine yönelik bir değerlendirmedir.

¹⁷⁸KARASU, Arman Mithat ve Gülsen Yılmaz, **Kent ve Suç**, Matsa Basımevi, Ankara, 2007, s.2.

Bireyler insanlara güvenirken içerisinde bulundukları sosyo-psikolojik durum ve karşı tarafın sosyo-psikolojik yapısı, güven oluşumunu ve güven sürecini etkileyen önemli faktörlerdendir. Ayrıca her şeyden önce güvenin oluşumunun teşvik edilmesi ve sürdürülmesi, kültürel ve toplumsal bazda görecelik arz edebilir.¹⁷⁹

Tablo 20: Bireye Güveni Sağlayan Ölçüt İle Şehirde Kendini Güvende Hissetme Arasındaki İlişki

		Bireyde geçirdiği m süre zarfında ki izleniml erim	Eğitim seviyesi	aldığı uzmanlık eğitimi	Bireyin çalıştığı kurum	Bireyin ideolojisi	Yaşı	Tutumu	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	215	49	8	5	14	3	40	334
		64,4%	14,7%	2,4%	1,5%	4,2%	0,9%	12,0%	100,0%
		34,3%	7,8%	1,3%	0,8%	2,2%	0,5%	6,4%	53,4%
	Hayır	144	26	8	3	15	2	40	238
		60,5%	10,9%	3,4%	1,3%	6,3%	0,8%	16,8%	100,0%
		36,5%	31,3%	47,1%	37,5%	45,5%	40,0%	46,5%	38,0%
		23,0%	4,2%	1,3%	0,5%	2,4%	0,3%	6,4%	38,0%
	Fikrim yok	35	8	1	0	4	0	6	54
		64,8%	14,8%	1,9%	0,0%	7,4%	0,0%	11,1%	100,0%
		8,9%	9,6%	5,9%	0,0%	12,1%	0,0%	7,0%	8,6%
		5,6%	1,3%	0,2%	0,0%	0,6%	0,0%	1,0%	8,6%
Toplam		394	83	17	8	33	5	86	626
		62,9%	13,3%	2,7%	1,3%	5,3%	0,8%	13,7%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		62,9%	13,3%	2,7%	1,3%	5,3%	0,8%	13,7%	100,0%

Bireye güveni sağlayan unsurlar ve kendini şehirde güvenme hissetme arasında nasıl bir ilişki vardır. Yukarıdaki tablo incelendiğinde şehirde kendini güvende hissedenlerin %64,4 bireylerle birlikte geçirdiği süre zarfında izlenimlerinin güven için temel kriter olduklarını ifade etmiştir. Şehirde kendini güvende hissedenlerin %14,7’si eğitim seviyesi, %12’si tutumu, %4,2 bireyin ideolojisi, %2,4 aldığı uzmanlık eğitim,

¹⁷⁹ TECİM, Erhan; A.g.e., s.29.

%1,5'i bireyin çalıştığı kurumu, 0,9' u ise yaşın güven için önemli olduğunu ifade etmiştir. Görüldüğü gibi sürece dayalı güven öne çıkmıştır. Çalışmanın birinci kısmında sürece dayalı güveni izah edilmişti. Güven duymak için zaman içinde gelişen deneyimlerin¹⁸⁰ önemli olduğunu söylemek mümkündür. Çıkan sonuçları ele alındığında bu teorik bilginin doğruluğu somutlaştırılmıştır.

Güvene etki eden birçok sosyal faktörden söz etmek mümkündür. Söz konusu faktörler eğitim, değerler, meslek, gelir, yaş, cinsiyet, din, medeni durum olmak üzere sekiz başlıkta incelemek mümkündür.

4.1. Eğitim ve Güven Arasındaki İlişki

Eğitim kavramı farklı ancak birbirleriyle ilişkili iki anlam içermektedir. Bunlardan ilki, sosyalleşme ve sosyal öğrenme süreçlerinin içeriği olarak eğitimidir. Çocuk burada temel olarak davranış kurallarını öğrenir ve uygular. İkincisi ise, teknik ve bilimlerle ilişkinin kurulmasını dar anlamda eğitimidir. Bu aynı zamanda öğretim olarak da tanımlanır.¹⁸¹

İyi eğitim görmüş kişilerin, eğitim aldıkları alanda faaliyet göstermeleri durumunda, genel olarak yaptıkları işlere ve kendilerine yönelik bir güvenin oluşması işlerini kolaylaştırmaktadır. Eğitim düzeyi yüksek kişilerin, iş hayatında çevrelerinden göreceli olarak daha yüksek güven gördükleri düşünülmektedir. Çalışanların örgütü benimsemeleri ve aidiyet duygusu taşımaları, büyük ölçüde kurumsal açıdan aldıkları eğitime de bağlı bulunmaktadır. İyi yetişmiş bir örgüt üyesi, mesleğini, almış olduğu eğitimler sayesinde iyi yapabildiği sürece kendine ve diğer örgüt çalışanlar ile yöneticilerine daha yüksek ölçüde güven besleyecektir. Ancak genellemeler her zaman geçerli olamamaktadır. Bazen çok iyi eğitim almış olmalarına rağmen ahlaki zaatlardan dolayı kişiler güveni kötüye kullanacak davranışlarda bulunabilmektedirler.¹⁸² Dolayısıyla iyi eğitim almış olmalarına rağmen yine de o bireylere karşı bir güvensizlik

¹⁸⁰ HALİS, M., GÖKGÖZ, G. ve YAPAR, Ö.; “Örgütsel güvenin belirleyici faktörleri ve bankacılık sektöründe bir uygulama”, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 17, 2007, s.189.

¹⁸¹ TOLAN, Barlas; **Sosyoloji**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s. 185.

¹⁸² ASUNAKUTLU, Tuncer; “Çalışanlar ile Yöneticiler Arasında Güven Duygusunun Araştırılması: Turizm Sektöründe Bir Uygulama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 4, 2006s. 25.

durumu oluşabilmektedir. Çalışmada, eğitim iki yönüyle (bireyin eğitim düzeyi ve aldığı uzmanlık eğitim) de ele alınarak analiz edilmiştir.

Eğitim güven için önemli bir unsurdur. Yapılan uygulamalı çalışmanın sonucu eğitim güven için önemli ikinci unsur olduğu tespit edilmiştir. Bireyin aldığı eğitim önemli iken, bireyin aldığı uzmanlık eğitim güven için çokta önemli olmadığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 21: Bireylerin Aldıkları Uzmanlık Eğitim ve Güven Arasındaki İlişki

		Evet güvenilmeli	Hayır güvenilmeme lidir	Her zaman değil	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	73	59	211	343
		21,3%	17,2%	61,5%	100,0%
		64,0%	47,2%	52,6%	53,6%
		11,4%	9,2%	33,0%	53,6%
	Hayır	35	59	146	240
		14,6%	24,6%	60,8%	100,0%
		30,7%	47,2%	36,4%	37,5%
		5,5%	9,2%	22,8%	37,5%
	Fikrim yok	6	7	44	57
		10,5%	12,3%	77,2%	100,0%
		5,3%	5,6%	11,0%	8,9%
		0,9%	1,1%	6,9%	8,9%
Toplam	114	125	401	640	
	17,8%	19,5%	62,7%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	
	17,8%	19,5%	62,7%	100,0%	

Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde, kendini güvende hisseden bireylerin %21,3 bireylerin aldıkları uzmanlık eğitimine bağlı olarak onlara güvenilebileceğini ifade etmiştir. Buna karşılık %61,5 her zaman güvenilmeyeceğini ifade ederken %17,2'si de hiçbir zaman güvenilmeyeceğini ifade etmiştir. Şehirde kendini güvende hissetmeyenlerin %14,6 bireylerin aldıkları uzmanlık eğitimine bağlı olarak bireye

güvenilmeyeceğini ifade ederken, %60,8'i her zaman güvenilmemesi gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan %24,6'sı ise güvenilmemesi gerektiğini ifade etmiştir.

Teorik kısmında da soyut sistemlere ve uzmanlık eğitime duyulan güvenin önemli olduğuna değinilmiştir. Hatta kimilerine göre bireyden ziyade soyut nesnelere ve uzmanlık eğitime duyulan güven daha önemlidir. Giddens, Lane ve Bachman soyut sistemler, toplumsal kurumlara duyulan güven ile kişisel ilişkilere dayalı güven arasındaki potansiyel ilişkiyi vurgular. Burada güven kişilerden ziyade soyut ve uzman sistemlerle ilişkilendirilir.¹⁸³ Ancak bu uygulamanın sonuçları değerlendirildiğinde bu görüşün tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Bireyin aldığı uzmanlık eğitiminin bireye güven sağlamada yeterli olmadığı sonucuna varılmıştır. Yine burada da kültürel ve sosyal yapının önemli bir etken olduğunu ifade etmek mümkündür.

4.2. Değerler ve Güven Arasındaki İlişki

Değer kavramının sosyal bilimlerde tanımlanması yenidir. Kavram ilk defa 1918 yılında Znaniecki tarafından sosyal bilimlere kazandırılarak tanımlanmıştır. Latince'de kıymetli olmak veya üstün, hakim güçlü olmak anlamlarına gelen "valere" kelimesinden türemiştir. Oysaki kavram her ne kadar yeni olarak tanımlanmış ve ele alınmış olsa da insanlığın başlangıcından beri vardır. Ancak değerler probleminin incelenmesi ve bilimsel bir konu olarak ele alınması ilk olarak felsefe alanında ortaya çıkmıştır. Değerler uzunca bir dönem felsefe disiplini içerisinde bilgi-değer problemi başta olmak üzere ahlakta ve estetikte, iyi-kötü, güzel-çirkin, doğru ve yanlış belirlemek için tartışılan normatif bir ölçü arayışı olarak ele alınmıştır.¹⁸⁴

Değerler davranışlarla ilişkilendirildiği için sosyal bilimlerde önemli hale gelmiştir. Nitekim güvenin oluşması için de değerler önemlidir. Bu anlamda Cemil Meriç değerlerin insanların davranışlarını biçimlendirerek düşünce yapılarının oluşmasında etkili olduğunu ifade etmiştir.¹⁸⁵

Değer kavramı toplum içerisinde oldukça geniş bir kullanım alanına sahiptir. Doğrudan gözlemlenemeyen değerler bir güneş gibi sosyal ilişkileri sarmakta, olgulara

¹⁸³ GIDDENS, Anthony; **A.g.e.**,s.94

¹⁸⁴ ERSOY, Ersan; **Değer Farklılaşmaların Sosyolojik Boyutu**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012, s. 52.

¹⁸⁵ MERİÇ, Cemil; **Mağaradakiler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003, s.

ve nesnelere çeşitli atıflar yaparak davranışlar için aydınlatıcı rehber rolünü üstlenmektedir. Çoğunlukla bireyler farkında olmadan soyut olan bu kavrama müracaat ederek günlük hayatlarını ve yaptıklarını bir düzene koymaktadırlar.¹⁸⁶ Sosyal ilişkiler için tutkal görevi gören güven unsuru içinde değerler bireyler tarafından ölçüt olarak ele alınmıştır.

Tablo 22: Kendini Güvende Hissetme ve Değerler Arasındaki İlişki

		Zengin bir birey olmak	Çok güvenilir bir birey olmak	Büyük bir ressam veya sanatçı olmak	Alim-bilim adamı olmak	İyi bir siyasi lider olmak	Ahlaklı biri olmak	Girişken ve sosyal biri olmak	Saygın bir birey olmak	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	21	50	7	30	7	148	30	48	341
		6,2%	14,7%	2,1%	8,8%	2,1%	43,4%	8,8%	14,1%	100,0%
		36,2%	49,5%	50,0%	54,5%	53,8%	58,5%	61,2%	49,5%	53,3%
		3,3%	7,8%	1,1%	4,7%	1,1%	23,1%	4,7%	7,5%	53,3%
	Hayır	36	39	5	20	5	85	14	38	242
		14,9%	16,1%	2,1%	8,3%	2,1%	35,1%	5,8%	15,7%	100,0%
		62,1%	38,6%	35,7%	36,4%	38,5%	33,6%	28,6%	39,2%	37,8%
		5,6%	6,1%	0,8%	3,1%	0,8%	13,3%	2,2%	5,9%	37,8%
	Fikrim yok	1	12	2	5	1	20	5	11	57
		1,8%	21,1%	3,5%	8,8%	1,8%	35,1%	8,8%	19,3%	100,0%
		1,7%	11,9%	14,3%	9,1%	7,7%	7,9%	10,2%	11,3%	8,9%
		0,2%	1,9%	0,3%	0,8%	0,2%	3,1%	0,8%	1,7%	8,9%
Toplam		58	101	14	55	13	253	49	97	640
		9,1%	15,8%	2,2%	8,6%	2,0%	39,5%	7,7%	15,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		9,1%	15,8%	2,2%	8,6%	2,0%	39,5%	7,7%	15,2%	100,0%

Kendini güvende hissetme ve değerler arasındaki ilişkiyi incelendiğinde kendini güvende hissedenlerin %43,4'ü ahlak değerleri önemsedikleri görülmektedir. Onlara göre ahlaklı bireylere daha çok güvenilmelidir. Yine çalışmamızın teorik kısmında ahlaki/genelleşmiş güvenden söz ettik. Bu tür güven bireylerin diğer bireylerin davranışları hakkındaki beklentilerine dayanılarak bireylerin nasıl davranmaları gerektiğini belirtmektedir. Bu güveninde başkalarının ahlaki doğrularının, iyi niyetlerine olan inançları üzerine kurulu olduğunu ifade etmiştik. Ancak bu değer

¹⁸⁶ ERSOY, Ersan; **A.g.e.**, s. 51.

değişkendir yani her toplumun ahlaki ölçütleri aynı değildir. Bir toplumda iyi olarak görülen bir eylem başka bir toplumda kötü olarak kabul edilebilir. Bunu İmmanuel Kant, “kendinden iyi” kavramıyla ifade eder. Yani bir şeyin değerinin kendi içinde olmasıdır.¹⁸⁷ Kendini güvende hissedenlerin 14,7’si ise çok güvenilir bir birey olmaya değer verdiğini ifade etmişlerdir. %14,1’i saygın bir birey olmayı istemişlerdir. Kendini güvende hissetmeyenlerin yine %35,1 ahlaklı bir birey olmaya değer vermişlerdir. Ayrıca %16,1’i çok güvenilir bir birey olmanın, %15,7’si saygınlık, %14,9’u zenginliğe, %8,3’ü ise âlim ve bilim adamı olmaya önem vermişlerdir.

4.3. Din ve Güven Arasındaki İlişki

Herkes tarafından kabul edilen ve bütün dinleri kapsayacak kadar geniş bir din tanımı yapmak mümkün değildir. Ancak bununla birlikte Hans Freyer’in ifade ettiği gibi bütün dinleri içine alacak şekilde bir din tanımı Rüdolf Otto tarafından yapılmıştır. Din sahasında çalışanlar tarafından en çok kabul edilen de Otto’nun yaptığı “kutsalın tecrübesi” şeklindeki din tanımı olmuştur. Sosyolojiye göre dinin özünü teşkil eden işte bu kutsal olanın tecrübesi ve bundan doğan sosyal meselelerdir.¹⁸⁸ Dini tecrübelerin ifadelerine gelince, temel dini tecrübe, kendisin teorik, pratik ve sosyolojik olmak üzere üç değişik tarzda göstermektedir.¹⁸⁹

Teorik ve bilimsel araştırmalara başlayan her bilim adamı, dinin birleştirici ve düzen koyucu gücünden kaynaklanan toplumsal işlerliğini kolayca kabul edebilir. Ayrıca dinin, akıldışı mistik büyüyle, güven üzerinde olumlu etkileri olacağı da kolayca fark edilebilir.

¹⁸⁷ AKARSU, Bedia; **Çağdaş Felsefe Kant’tan Günümüze Felsefe Akımları**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1993, s.42.

¹⁸⁸ TATAR, Canbay Hüsnîye; **A.g.e.**, s. 29.

¹⁸⁹ AYAS, Rami Mehmet; **Türkiye’de İlk Tarikat Zümreleşmeleri**, İz Yayıncılık, Baskı:3, İstanbul, 2012, s. 16.

Tablo 23: Kendini Güvende Hissetme; Dini Sembol ve Göstergelerin Kullanılarak Güven Sağlama Arasındaki İlişki

		Hiç yok	Az yaygın	Orta derecede	Çok fazla yaygın	herkes yapıyor	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	28	79	126	73	30	336
		8,3%	23,5%	37,5%	21,7%	8,9%	100,0%
		59,6%	68,1%	60,3%	39,7%	42,9%	53,7%
		4,5%	12,6%	20,1%	11,7%	4,8%	53,7%
	Hayır	16	28	61	98	32	235
		6,8%	11,9%	26,0%	41,7%	13,6%	100,0%
		34,0%	24,1%	29,2%	53,3%	45,7%	37,5%
		2,6%	4,5%	9,7%	15,7%	5,1%	37,5%
	Fikrim yok	3	9	22	13	8	55
		5,5%	16,4%	40,0%	23,6%	14,5%	100,0%
		6,4%	7,8%	10,5%	7,1%	11,4%	8,8%
		0,5%	1,4%	3,5%	2,1%	1,3%	8,8%
Toplam		47	116	209	184	70	626
		7,5%	18,5%	33,4%	29,4%	11,2%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		7,5%	18,5%	33,4%	29,4%	11,2%	100,0%

$P < 0,05$ 'den küçük olduğu için kendini güvende hissetme ile dini sembol ve göstergeleri kullanarak güven sağlama arasında anlamlı bir ilişki vardır. Kendini güvende hissedenlerin %37,5'i Malatya'da dini sembol ve göstergelerin kullanılarak güven sağlamanın orta derecede yaygın olduğunu ifade etmiştir. %23,5'i az yaygın olduğunu, %21,7'si ise çok fazla yaygın olduğunu belirtirken, %8,9'u ise herkesin yaptığını söylemiştir. Şehirde kendini güvende hissetmeyenlerin Malatya'da dini sembol ve göstergelerin kullanılarak güven sağlamaya çalışanların %41,7'si çok fazla yaygın olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca %26'sı orta derecede yaygın olduğunu, %13,6'sı ise herkesin yaptığını ifade etmiştir.

Giddens'a göre din, birden çok anlamda, güven düzenleyici bir araçtır. Manevi anlamda güvenilir desteği yalnızca tanrılar ve dinsel güçler değil, din görevlileri de sağlar. Dinsel inançlar olay ve durumlarla ilgili deneyimlere güvenilirlik enjekte

ederler. Ayrıca bunların açıklanabilmesini ve karşılıklarının verilebilmesini sağlayan bir çerçeve çizerler.¹⁹⁰ Din toplumlar için önemlidir. Dinsel olana güvenilir. Bireyler inançlarına göre inandıklarına koşulsuz olarak da güvenmektedirler. Dolayısıyla bu bilindiği hemen hemen her toplumda her çağda din kullanılarak kendi isteklerini gerçekleştirmek için insanlarda güven sağlamaya çalışılmıştır. Burada da dini sembol ve göstergelerin kullanılarak güven sağlanmaya çalışıldığı açıkça ortaya konulmuştur.

Tablo 24: Şehirde Kendini Güvende Hissetme İle Mezhep Arasındaki İlişki

		İslam-Süni	İslam-Alevi	İslam_Diğer	Diğer-Din	Ateist	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	288	24	14	2	7	335
		86,0%	7,2%	4,2%	0,6%	2,1%	100,0%
		57,9%	32,4%	53,8%	20,0%	43,8%	53,8%
		46,2%	3,9%	2,2%	0,3%	1,1%	53,8%
	Hayır	170	43	8	5	6	232
		73,3%	18,5%	3,4%	2,2%	2,6%	100,0%
		34,2%	58,1%	30,8%	50,0%	37,5%	37,2%
		27,3%	6,9%	1,3%	0,8%	1,0%	37,2%
	Fikrim yok	39	7	4	3	3	56
		69,6%	12,5%	7,1%	5,4%	5,4%	100,0%
		7,8%	9,5%	15,4%	30,0%	18,8%	9,0%
		6,3%	1,1%	0,6%	0,5%	0,5%	9,0%
Toplam		497	74	26	10	16	623
		79,8%	11,9%	4,2%	1,6%	2,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		79,8%	11,9%	4,2%	1,6%	2,6%	100,0%

$P < 0,05$ olduğu için şehirde kendini güvende hissetme ve mezhepler arasında anlamlı bir ilişki vardır. Sünnilerin %86'sı, Alevilerin %7,2'si, İslam-diğer mezheplerin %4,2'si, Diğer-dinlere inananların, %0,6'sı, Ateistlerin %2,1'si kendini güvende hissetmektedirler. Buna karşılık Sünnilerin %73,3, Alevilerin %18,5'i, diğer mezheplerden olanların %3,4'ü, diğer dinlere inananların %2,2'si, ateistlerin %2,6'sı, şehirde kendini güvende hissetmemektedirler.

¹⁹⁰ GIDDENS, Anthony; **A,g,e**, s.104

Türkiye’de Sünni ve Alevilerin diğer mezheplere oranla daha çoktur. Bu doğrultuda bu iki mezhep arasında hangisi kendisini daha çok güvende hissediyor sorusunun cevabı yapılan uygulama sonucunda Sünniler olduğu tespit edilmiştir. Bu anlamda yapılmış çalışmaları incelendiğinde Sünnilerin kendilerini daha çok güvende hissettikleri görülmektedir. Aleviler kendilerine karşı haksızlıkların yapıldığını, hâlihazırdaki devletin kendilerine karşı ayrımcılık yaptığını, can ve mal güvenliğinin olmadıklarını ifade ederek geçmişte yaşanan trajik durumlarının yaşanmaması için hiçbir nedenini olmadığını belirtmişlerdir. Aleviler Türkiye’de bir güvenlik kaygısının olduğunu ve bunun da en büyük mağdurları olarak kendilerini görmektedirler. Kimliklerini dahi açıklayamadıklarını kimliği açıklananların dövüldüğünü ve hatta öldürüldüğünü belirterek kendilerini güvende hissetmediklerini söylemişlerdir. Diğer yandan herhangi bir güvenlik sıkıntısı yaşamadığını belirten aleviler de bulunmaktadır.¹⁹¹ Anket sonucunda elde edilen veriler değerlendirildiğinde Alevilerin kendilerini güvende hissetmedikleri orta çıkmıştır.

4.4. Bireyler Arası İlişki ve Güven

Sosyal ilişkiler, insan topluluklarının vazgeçilemez bir özelliğidir. İnsanlığın var olduğu günden bugüne kadar insanlar sürekli olarak birbirleriyle iletişim içerisinde bulunmuşlardır. Bireyler arası bu iletişimin gerçekleştirilmesinde ve sürdürülmesinde güven oldukça önemlidir.

Sosyal ilişkiler, kendini ve başkalarını tanımada önemli bir yer tutmaktadır. Birey kendine açık olmayı ve açık bir iletişimi seçtiğinde başkalarından gelen geri bildirimlerle de beslenerek sosyal ilişkilerini geliştirebilir. Sosyal ilişkiler herhangi bir şekilde hemcinslerine yöneltilmiş ve akıl tarafından belirlenmiş davranışları oluştururlar. Başkalarına karşı içgüdü ya da sadece duygusal değil, makul olarak ileri sürülmüş ve bilinçli amaçlara göre davranılır. Bu yüzden sosyal ilişkiler, bireyler arasında akla dayanan ve belirli bir amaca bağlı davranışlar olarak ele alınmaktadır.¹⁹² Sosyal ilişkiler, yaşanan hayatın genişliğine bağlı olarak birçok unsuru ve tipi

¹⁹¹ TAŞKESEN, Abdullah ve Yılmaz Ceylan; “Alevi-Sünni Farklaşmasından Güven ve Diyalog”, **Route Educationaland Social Science Journal**, Cilt:2, Sayı: 4, 2015, s.464.

¹⁹² KARAMAN, Kasım; “Şehirleşme Sürecinde Bireysel ve Sosyal İlişkiler (Kayseri Örneği)”, *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları* 4, 2003, s.118.

bünyesinde barındırırlar. Güven bunlar içerisinde en önemli olan unsurlardandır. Çünkü sosyal ilişkilerin oluşması için güven olmazsa olmaz bir ölçütür.

Tablo 25: Şehirde Kendini Güvende Hissetme İle Başkaları İle Herhangi Bir İlişki Kurarken Bireylere Güven Arasında İlişki

		İnsanların çoğuna güvenmeliyiz	Dikkatli olmak gerekir	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	30	310	340
		8,8%	91,2%	100,0%
		63,8%	53,0%	53,8%
		4,7%	49,1%	53,8%
	Hayır	12	225	237
		5,1%	94,9%	100,0%
		25,5%	38,5%	37,5%
		1,9%	35,6%	37,5%
	Fikrim yok	5	50	55
		9,1%	90,9%	100,0%
		10,6%	8,5%	8,7%
		0,8%	7,9%	8,7%
Toplam	47	585	632	
	7,4%	92,6%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	
	7,4%	92,6%	100,0%	

Toplum içerisinde yaşayan bireyler günlük hayata sürekli çevresiyle ilişki içerisindedir. Evde, sokakta, okulda, iş yerinde, camide, alışveriş yaparken, trafikte kısacası günlük hayatımızın her alanında birey sürekli çevresiyle ilişki içerisindedir. Çevresindeki insanlarla yüz yüze (doğrudan) ilişki kurmasa da dolaylı olarak çevresinden etkilenir ya da çevresini etkiler. Bu sosyal ilişkilerin sağlıklı olabilmesi için güven oldukça önemlidir. Aksi takdirde güvensizlik beraberinde bir takım sorunlarda getirir. Peki, gerçekten güven duyuluyor mu çalışmanın sonuçları incelendiğinde bu durumu daha rahat görmek mümkündür. Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde, şehirde kendini güvende hissedenlerin %91,2'si başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken dikkatli olmak gerektiğini ifade etmiştir. Yine şehirde kendini güvende hissetmeyenlerin %94,9 başkalarıyla ilişki kurarken onlara güvenemeyeceğimizi ifade

ederek dikkati elden bırakmamak gerektiğini belirtmiştir. Daha önce bu konuda yapılmış çalışmalar dikkate alındığında da hemen hemen benzer sonuçların olduğunu görülmüştür. Emre Erdoğan'ın yapmış olduğu bir çalışmada insanların çoğu güvenilirdir cevabı %5¹⁹³ oranındadır. Yılmaz Esmer'in yapmış olduğu çalışmada ise bu oran %10'dur.¹⁹⁴ Bu çalışmada ise %9'luk gibi bir oran vardır. Çalışmaların hemen hemen aynı sonuçlar verdiği görülmektedir.

Bu bireysel hatta toplumsal bir sorun değildir. Bütün dünyayı ilgilendiren bir sorundur. Mademki daha sağlıklı ilişkiler kurmak ve devam ettirmek için güvene ihtiyaç duyuyoruz. Bu güven ortamını sağlamak için de güvensizliğe yol açan problemler tespit edilip çözüm yolları sunmalıdır. Bu anlamada atılacak en önemli adımda çıkar ilişkilerinin ortadan kaldırmak ve riskleri yok etmektir. Bu ise bakıldığında imkânsız görünse de zamanla aşılabilecek bir problemdir.

4.5. Meslek ve Güven İlişkisi

Profesyonel meslekler ile ilgili birçok teorik açıklamada güven, belirli mesleklerin üyeleri ile o mesleklerin müşterileri arasındaki hizmet ilişkisinin önemli bir karakteristiği olarak kabul edilmektedir. Güven, profesyonel birey ile müşteri ilişkisinin bir parçası ve profesyonel kurumlara kamu görevi sorumluluğu vermenin bir ön koşulu olarak da görülmektedir. Profesyonel mesleklerle ve profesyonel meslek üyesi bireylere duyulan güven incelendiğinde, ilk olarak profesyonel mesleğe ve profesyonel bireye yönelik güvende inancın büyük önem taşıdığı söylenebilir. Gerçekten de sosyal hayata bireylerin birçok konuda ya da alanda, profesyonel mesleklerle ve profesyonel bireylerin eylemlerine bağımlı oldukları düşünülmektedir.

Güven konusunda temel bir inancın olması zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Profesyonel mesleğin ve onun üyesi olan bireyin temelde güvenilir olduğuna ilişkin inanç, güvenen birey açısından bakıldığında bir zorunluluk iken, güvenilen meslek grubu ya da profesyonel birey açısından bakıldığında ise, bu inancı sağlayacak koşulları yaratmak yani güvenilirliği sağlamak aynı derecede gereklidir.

¹⁹³ ERDOĞAN, Emre; “*Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği*”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt:3 Sayı:1, 2015, s.19.

¹⁹⁴ ESMEER, Yılmaz; **A.g.e.**, s.25.

Güvenilirliği sağlama konusunda profesyonel mesleğin elindeki en önemli araç, faaliyetlerini ve üyesi olan bireylerin eylemlerini etik kurallara dayandırmasıdır. Güvenin bir takım beklentileri içermesi de güven ilişkisinde yine hem profesyonel meslek ve profesyonel hem de güvenen birey açısından önemli ipuçları sağlamaktadır. Profesyonel mesleğe ve profesyonel bireye güvenen birey açısından bakıldığında, güven ilişkisindeki temel beklentilerin sadece profesyonelin kişisel güvenilirliği ile sınırlı olmadığı, bunun yanında profesyonel bireyin sergilediği performansın hem teknik açıdan yeterliliği hem de ahlaki açıdan kabul edilebilirliğini kapsayabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla, güvenen bireyin güvendiği profesyonel meslekte ve profesyonel bireyde bu iki unsuru da araması gerekmektedir. Diğer yandan güvenilen profesyonel meslek grubu ve profesyonel birey, güveni sağlamada önemli olan etik kurallara uygunluk ve ahlaki açıdan kabul edilebilirlik gibi kriterler yanında teknik açıdan yeterliliğe de önem vermeli ve bunu sağlamak üzere mesleki boyutta gereken önlemleri almalıdır.¹⁹⁵

Mesleklerin değeri topluma verdiği hizmetler ile ölçülür. Bu hizmetler ise, hem o mesleğin üyeleri, hem de hizmeti alacak olanlarca iyi bir şekilde anlaşılmış olmalıdır. Toplumda bireylerin gereksinimlerine göre oluşan uğraş alanları birçok aşamadan geçerek meslek haline gelir ve meslekler toplumla etkileşim içerisine girerek içinde bulunduğu toplumun ihtiyaçlarına yönelik hizmet verirler. Nitekim bu çalışmada da elde edilen veriler sonucunda bir mesleği iyi yapan en önemli unsur olarak topluma ve insanlara olan faydası görülmüştür.

¹⁹⁵ SEÇER, Şebnem; “*Profesyonel Mesleklere ve Profesyonel Bireylere Güven*”, **Kamu-İş**, Cilt: 10, Sayı: 9, 2009, s.266

Tablo 26: Şehirde Kendini Güvende Hissetme ve Bir Mesleği İyi Yapan Unsur Arasındaki İlişki

		parası	İş güvenliği	Topluma ve insanlara olan faydası	Eğlenceli oluşu	Toplumda güvenilir olması	Mesai arkadaşlarıma güvenmem	Saygınlığı	Bol tatili olması	Başarı karşısında yükselmeye açık olması	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	59	39	142	10	23	3	26	5	35	342
		17,3%	11,4%	41,5%	2,9%	6,7%	0,9%	7,6%	1,5%	10,2%	100,0%
		56,2%	52,7%	56,1%	50,0%	62,2%	37,5%	46,4%	38,5%	52,2%	54,0%
		9,3%	6,2%	22,4%	1,6%	3,6%	0,5%	4,1%	0,8%	5,5%	54,0%
	Hayır	37	29	91	9	12	3	22	6	26	235
		15,7%	12,3%	38,7%	3,8%	5,1%	1,3%	9,4%	2,6%	11,1%	100,0%
		35,2%	39,2%	36,0%	45,0%	32,4%	37,5%	39,3%	46,2%	38,8%	37,1%
		5,8%	4,6%	14,4%	1,4%	1,9%	0,5%	3,5%	0,9%	4,1%	37,1%
	Fikrim yok	9	6	20	1	2	2	8	2	6	56
		16,1%	10,7%	35,7%	1,8%	3,6%	3,6%	14,3%	3,6%	10,7%	100,0%
		8,6%	8,1%	7,9%	5,0%	5,4%	25,0%	14,3%	15,4%	9,0%	8,8%
		1,4%	0,9%	3,2%	0,2%	0,3%	0,3%	1,3%	0,3%	0,9%	8,8%
Toplam		105	74	253	20	37	8	56	13	67	633
		16,6%	11,7%	40,0%	3,2%	5,8%	1,3%	8,8%	2,1%	10,6%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		16,6%	11,7%	40,0%	3,2%	5,8%	1,3%	8,8%	2,1%	10,6%	100,0%

Bir mesleği iyi yapan unsurları güven ile ilişkilendirildiğinde şunlara dikkat çekmek mümkündür. Yukarıdaki tabloyu incelendiğinde şehirde kendini güvende hissedenlerin %41,5'i bir mesleği iyi yapan kriter olarak topluma ve insanlara olan faydası olduğunu ifade etmiştir. Diğerlerine göre bir mesleği iyi yapan unsurlara baktığımızda; %17,3'ü parası, %11,4'ü iş güvenliği, %10,25'i başarı karşısında yükselmesi, %7,6'sı saygınlığı, %6,7'si toplumda güvenilir oluşu, %2,9'u eğlenceli oluşunu belirtmişlerdir. Diğer yandan kendini güvende hissetmeyenlerin %38,7'si topluma ve insanlara olan faydası, %15,7'si parasının önemli olduğunu ifade etmiştir. Her iki durumda da baktığımızda görülüyor ki bir mesleği iyi yapan topluma ve insanlara olan faydasıdır. Geri kalanların %12,3'ü iş güvenliği, %11,1'i başarı karşısında yükselmeye açık oluşu, %9,4'ü saygınlığı, %5,1'i toplumda güvenilir oluşunu, %3,8'i eğlence oluşunu, %2,6'si ise bol tatili olan mesleklerin daha iyi olduğunu ifade etmiştir. Yine görüldüğü gibi iş güvenliği ve toplumda güvenilir olması bir mesleği iyi yapan önemli unsurlardandır.

Türkiye’de gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında iş güvenliği daha kısıtlıdır. İşten çıkartmalar da kolaydır. Ayrıca iş kazalarında dünya sıralamasında ön sırada yer almaktadır.¹⁹⁶ Dolayısıyla iş güvenliği önemlidir. Birey meslek seçerken iş güvenliğine önem vermektedir.

4.6. Gelir ve Güven İlişkisi

Gelir ve güven arasındaki ilişki değişebilmektedir. Genel olarak, başarılı profesyonel hayat deneyimlerinin güvene katkıda bulunduğunu ekonomik güçlüklerin adaletsizlik ve istismar hissi ile diğer vatandaşlara inançsızlık aşılayarak genel güveni azalttığını öne sürmektedir.¹⁹⁷ Güven duygusunun toplum içindeki işlevine bakıldığında ise, güven artışının birbirini etkileyen döngüsel bir ilişki içinde ekonomik büyüme ve toplumsal işbirliği sürecini de olumlu biçimde etkileyeceği gözlemlenmektedir¹⁹⁸

Tablo 27: Kendini Güvende Hissetme ve Aylık Gelir Arasındaki İlişki

		0-1400	1.401-3600	3.601-5.500	5.501-7.500	7.501-9.500	9.501-11.500	11.501 TL ve üzeri	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	113	149	64	13	4	0	7	350
		32,3%	42,6%	18,3%	3,7%	1,1%	0,0%	2,0%	100,0%
		50,0%	54,2%	63,4%	46,4%	40,0%	0,0%	70,0%	53,8%
		17,4%	22,9%	9,8%	2,0%	0,6%	0,0%	1,1%	53,8%
	Hayır	91	98	32	14	6	1	1	243
		37,4%	40,3%	13,2%	5,8%	2,5%	0,4%	0,4%	100,0%
		40,3%	35,6%	31,7%	50,0%	60,0%	100,0%	10,0%	37,3%
		14,0%	15,1%	4,9%	2,2%	0,9%	0,2%	0,2%	37,3%
	Fikrim yok	22	28	5	1	0	0	2	58
		37,9%	48,3%	8,6%	1,7%	0,0%	0,0%	3,4%	100,0%
		9,7%	10,2%	5,0%	3,6%	0,0%	0,0%	20,0%	8,9%
		3,4%	4,3%	0,8%	0,2%	0,0%	0,0%	0,3%	8,9%
Toplam		226	275	101	28	10	1	10	651
		34,7%	42,2%	15,5%	4,3%	1,5%	0,2%	1,5%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		34,7%	42,2%	15,5%	4,3%	1,5%	0,2%	1,5%	100,0%

¹⁹⁶ DURSUN, Salih; **İş Güvenliği Kültürü**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012, s.113.

¹⁹⁷ ERTAN, Güneş vd.; “Türkiye’de Kişilerarası Sosyal Güven ve Bireysel Belirleyicileri”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 44, 2017, s. 6.

¹⁹⁸ KOÇ, hakan ve Yazıcıoğlu, İrfan; “Yöneticilere Duyulan Güven ile İş Tatmini Arasındaki İlişki: Kamu ve Özel Sektör Karşılaştırması”, **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2011, s.48.

Gelir ve güven arasında ki ilişkiye bakıldığında yukarıdaki tablo değerlendirildiğinde şunları belirtmek mümkündür. Şehirde kendini güvende hissedenlerin %42,6'sı 1.401-3.600 arası aylık gelire sahiptir. Yine kendini güvende hissedenlerin %32,3'ü 0-1400 arası, %18,3'ü 3.601-5.500 arası, %3,7'si 5.501-7.500 arası, %1,1'i ise 9.501-11.500 arası aylık gelire sahiptir. Buna karşılık kendini güvende hissetmeyenlerin %40,3'ü ise 1.401-3.600 arası, %37,4'i 0-1.400 arası, %13,2'si 3.601-5.500 arası, %2,5'i 5.501-7.500 arası, gelire sahiplerdir. Malatya'da yapılan bu araştırmada gelir ve güven arasındaki münasebete gelir artışı ile güven duyma arasında düzenli bir ilişki yoktur. Ancak şu bir gerçektir ki gelir artıkça güven azalmaktadır. Çünkü birey elindekini kaybetme korkusu yaşar ve bu durumda kaybetmemek için münasebete bulunduğu birey, grup ve kurumlara karşı güvensizlik yaşamaktadır.

4.7. Yaş ve Güven İlişkisi

Güven duygusu bebeklikten itibaren aile ortamında başlamaktadır. Bu daha sonra bireyin kişiliğinin oluşmasına etki etmektedir. Erikson'a göre insan hayatının ilk evresi ağız ve duyguların hâkim olduğu dönemdir. Bu dönemin temel çatışması ise temel güvensizliğe karşı temel güvendir. Bebek bu ilk hayat evresini ya temel güven sağlayarak ve kimlik duygusuna temel olacak bir benlik duygusu geliştirerek başarıyla geliştirecek ya da bütün hayatını olumsuz yönde etkileyecek bir temel güvensizlik yaşayacaktır. Bebekte temel güven duygusuna yol açacak durumu annesiyle sevgi dolu bir etkileşimi gerekli engellemeler içinde yaşarken istek ve ihtiyaçlarının sağlanmasıdır. Eğer anne ve çocuk arasında sevgi dolu bir etkileşim yoksa aşırı kollayıcı veya kayıtsız anne tutumlarıyla engellemeler bebeğin benlik gelişimine hizmet edecek tarzda konamıyorsa bebekte yaptıklarının bir anlamı olduğunu anlayışı gelişmeyecektir. İstek ve ihtiyaçları için ağlamasının yani kendi beden dilinin anlamını fark edemeyen, kendisine güvenilmemesi nedeniyle bir benlik duygusu geliştirmeyen bebekte iç dünya ile dış dünya arasında bir bölünmüşlük, bir yoksunluk ve terk edilmişlik duyguları hepsi bir arada temel güvensizlik duygularını meydana getirir. Bunun kesinlikle böyle olacağını söylemek doğru değildir. Ancak, güvensiz bağlanmanın psikopatoloji gelişimi

için bir risk ve kırılganlık oluşturduğu söylenebilir.¹⁹⁹ Dolayısıyla güven duygusunun oluşabilmesi için yaş önemli bir unsurdur.

Tablo 28: Kendini Güvende Hissetme ve Yaş Arasındaki İlişki

		Yaşınız					Toplam
		0-19	20-29	30-39	40-49	50+	
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	39	164	81	29	39	352
		11,1%	46,6%	23,0%	8,2%	11,1%	100,0%
		47,0%	49,8%	61,4%	50,0%	76,5%	53,9%
		6,0%	25,1%	12,4%	4,4%	6,0%	53,9%
	Hayır	28	140	41	24	10	243
		11,5%	57,6%	16,9%	9,9%	4,1%	100,0%
		33,7%	42,6%	31,1%	41,4%	19,6%	37,2%
		4,3%	21,4%	6,3%	3,7%	1,5%	37,2%
	Fikrim yok	16	25	10	5	2	58
		27,6%	43,1%	17,2%	8,6%	3,4%	100,0%
		19,3%	7,6%	7,6%	8,6%	3,9%	8,9%
		2,5%	3,8%	1,5%	0,8%	0,3%	8,9%
Toplam		83	329	132	58	51	653
		12,7%	50,4%	20,2%	8,9%	7,8%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		12,7%	50,4%	20,2%	8,9%	7,8%	100,0%

$P < 0,01$ olduğu için kendini güvende hissetme ve yaş arasında oldukça büyük bir ilişki vardır. Şehirde kendini güvende hissedenlerin %46,6'sı 20-29 yaş arası, %23'ü 30-39 yaş arası, %11,1 0-19 yaş arası, yine %11,1'i 50 ve üzeri yaş grubundakiler, %8,2'si ise 40-49 yaş arasındaki bireylerdir.

Kendini güvende hissetmeyenlerin %57,6'sı 20-29 yaş arasındakiler, %16,9'u 30-39 yaş arası, %11,5'i 0-19 yaş arası, %9,9'u 40-49 yaş arası, %4,1'i ise 50 ve üzerinde yaş grubu bireylerden oluşmaktadır. Daha önce yapılmış çalışmalar dikkate alındığında Türkiye'de yaşın Türk toplumunda güvensizlik düzeyini fazla etkilemediği görülmektedir.²⁰⁰ Oysaki burada tersi bir durum ortaya çıkmıştır. Yaş ve kendini güvende hissetme arasında anlamlı bir ilişki görülmüştür. Yaş ilerledikçe bireylerin kendilerini şehirde güvende hissetmemektedirler.

¹⁹⁹ ÖZDEMİR, Osman vd; “*Kişilik Gelişimi*”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2012, s.577.

²⁰⁰ ESMER, Yılmaz; **A.g.e.**, s.26.

Malatya’da yapılan bu araştırma göstermektedir ki yaş ve güven duyma münasebeti yaş dilimlerine göre farklılık arz etmektedir. Genç yaş gruplarında güven duyma daha yüksek seviyede gerçekleşirken, yüksek yaş gruplarına doğru gidildikçe güven duyma azalan bir seyir takip etmektedir.

4.8. Cinsiyet ve Güven Arasındaki İlişki

Cinsiyet terimi, kadın ya da erkek olmanın biyolojik yönünü ifade eder. Türkçe sözlükte ise, üreme işinde bireye ayrı bir rol ve işlev veren ve erkek ile dişiye ayırt ettiren özellik, özel yaratılış olarak tanımlanır. Ancak erkek ve kadın olarak farklılığımız ve belirlenmemiz sosyo-kültürel bir olgudur. Bu da toplumsal cinsiyet olarak tanımlanabilir. Böyle bir olguya neden ihtiyaç duyulduğu ise şu şekilde açıklanmıştır. Biyolojik-anatomik temeli olduğu düşünülen cinsiyet ile toplumsal temeli olduğu varsayılan toplumsal cinsiyet kavramsallaştırılmıştır. Kültürel olarak kadını ve erkeği toplumsal bir kadına ve erkeğe dönüştüren kategoride toplumsal cinsiyettir. Başka bir ifadeyle hem ayrımcı, eşitsiz, baskıya dayalı bir toplumsal düzenin adıdır. Hem de ilişkinin taraflarını oluşturan toplumsal grupları dile getiren bir kategoridir.²⁰¹

Cinsiyet kültürel ve tarihsel olarak çeşitlenir. Toplumdan topluma zaman içinde değişir, tamamlanmış ve sabit değildir. Cinsiyet tanımlarıyla ilişkilerin zaman içinde sürekli olarak yeniden yapılabilir niteliği, toplumsal yapının değişken doğasını hem yansıtır hem de etkiler. Dolayısıyla cinsiyet ilişkileriyle dönüşümünü anlayabilmek için bu asimetrik ilişkilerle etkileşim içinde bulunan, dahası iç içe geçmiş olan toplumsal yapıları anlamak gerekir.²⁰²

Cinsiyet sadece Türkiye’de değil, dünyanın her yerinde alt-kültür grupları meydana getiren önemli değişkenlerden biridir. Bu değişkene bağlı olarak meydana gelen tutum ve davranış farklılıklarının geleneksel toplum tipinden sanayi cemiyetine doğru geçiş sırasında gitgide azaldığı görülmektedir.²⁰³

Cinsiyet tipleştirme ayrıştırma sürecinde çocuk hem kendilik kavramını oluşturur hem de dünyayı algımlarken içselleştirdiği bir cinsiyet şeması kullanır. Gelen

²⁰¹ SAYGILIGİL, Feryal; **Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2016, s.10.

²⁰² ALPKAYA, Faruk ve Bülent Duru; 1920’den Günümüze Türkiye’de Toplumsal Yapı ve Değişim, Phoenix Yayınları, Ankara, 2012, s.198.

²⁰³ TATAR, Taner; **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 127

bilgileri cinsiyet şemasına göre algılar, kodlar ve örgütler. Buna göre çocuk, kız çocuğunu zayıf, güçsüz vb. olarak algılamayı; zayıf erkek çocuklarla güçlü kız çocukları fark etmemeyi öğrenir.²⁰⁴ Erkek çocukları kendilerini güçlü gördükleri için daha çok güvende olduklarını düşünürken kız çocukları ise kendilerini daha zayıf gördükleri için daha az güvende olduklarını düşünmektedirler.

Tablo 29: Kendini Şehirde Güvende Hissetme ve Cinsiyet Arasındaki İlişki

		Kadın	Erkek	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	173	181	354
		48,9%	51,1%	100,0%
		49,9%	58,2%	53,8%
		26,3%	27,5%	53,8%
	Hayır	140	106	246
		56,9%	43,1%	100,0%
		40,3%	34,1%	37,4%
		21,3%	16,1%	37,4%
	Fikrim yok	34	24	58
		58,6%	41,4%	100,0%
		9,8%	7,7%	8,8%
		5,2%	3,6%	8,8%
Toplam	347	311	658	
	52,7%	47,3%	100,0%	
	100,0%	100,0%	100,0%	
	52,7%	47,3%	100,0%	

Kendini güvende hissetme ve cinsiyet arasındaki ilişkiyi incelendiğinde aralarında az da olsa farkın olduğunu görülmektedir. Yukarıdaki tablo yorumlandığında kendini şehirde güvende hissedenlerin %51,1'i erkek iken %48,9'u kadındır. Kendini şehirde güvende hissetmeyenlerin %56,9'u kadın, %43,1'i erkektir. Bu doğrultuda yapılmış çalışmalar kontrol edildiğinde benzer sonuçların ortaya çıktığı görülür. Yani bu çalışma daha önce yapılmış çalışmaları destekler niteliktedir. Suna Başak toplumsal cinsiyet anlamında yapmış olduğu çalışmasında şunları söylemektedir: “Kadınlarla erkekler arasında önemli ve istatistikî olarak anlamlı bir fark olmamakla birlikte,

²⁰⁴ DÖKMEN, Yaşın Zehra; Toplumsal Cinsiyet, Sistem yayıncılık, İzmir, 2004, s.66.

kadınların nispeten erkeklere oranla daha düşük oranda insanlara güvenilebileceğini söyledikleri ortaya çıkmıştır²⁰⁵. Burada daha az farkla kadınlar daha fazla güvenmemektedir.

4.9. Medeni Durum ve Güven Arasındaki İlişki

Bireylerin kendilerini güvende hissetme ve medeni durumları arasında bir ilişki söz konusudur. Bekârlar kendilerini daha çok güvende hissetmektedir. Bu ilişkinin yaşı bağlı olarak değiştiği de düşünülmektedir.

Tablo 30: Kendini Güvende Hissetme ve Medeni Durum Arasındaki İlişki

		Hiç evlenmedi	Sözlü-nişanlı	Evli	Eşi ölü	boşandı	Toplam
Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz	Evet	194	14	138	1	5	352
		55,1%	4,0%	39,2%	0,3%	1,4%	100,0%
		51,6%	41,2%	60,8%	50,0%	38,5%	54,0%
		29,8%	2,1%	21,2%	0,2%	0,8%	54,0%
	Hayır	142	18	77	1	5	243
		58,4%	7,4%	31,7%	0,4%	2,1%	100,0%
		37,8%	52,9%	33,9%	50,0%	38,5%	37,3%
		21,8%	2,8%	11,8%	0,2%	0,8%	37,3%
	Fikrim yok	40	2	12	0	3	57
		70,2%	3,5%	21,1%	0,0%	5,3%	100,0%
		10,6%	5,9%	5,3%	0,0%	23,1%	8,7%
		6,1%	0,3%	1,8%	0,0%	0,5%	8,7%
Toplam		376	34	227	2	13	652
		57,7%	5,2%	34,8%	0,3%	2,0%	100,0%
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		57,7%	5,2%	34,8%	0,3%	2,0%	100,0%

Kendini güvende hissedenlerin %55,1'i bekâr, %4'ü sözlü ya da nişanlı, %39'u evli, %1'i de boşanmış olanlardır. Kendini güvende hissetmeyenlerin %58,4 bekâr, %7,4'ü sözlü ya da nişanlı, %31,7'si evli, %2,1'i ise boşanmış olanlardır. Bekârlar kendini güvende hissederken evli olanlar, nişanlı ya da sözlü olanlar ve boşanmış olanlar kendini güvende hissetmemektedirler. Bu anlamda yapılan çalışmaları incelendiğinde kendini güvende hissetme ve medeni durum arasında çok ta önemli bir

²⁰⁵ BAŞAK, Suna; “Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet”, **Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt: 27, Sayı: 1, 2010, s.65.

ilişkinin olmadığı belirtilmiştir.²⁰⁶ Bu çalışmada ise az da olsa bir ilişki söz konusudur. Bakarlar kendilerini daha fazla güvende hissetmektedirler.

²⁰⁶ AKKOYUN, Bülent ve Gökdeniz Kalkın; “Çalışanların Demografik Özellikleri İle Örgütlerine Duydukları Güven Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzerine Bir Araştırma” **Akademik Yaklaşım Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, 2015, s. 116.

SONUÇ

İçinde bulunduğumuz toplumu “risk toplumu” olarak isimlendiren Ulrich Beck ile “firari dünya” olarak isimlendiren Anthony Giddens’in ortak noktaları, tehlike, belirsizlik ve dolayısıyla güvenin azaldığı bir dünyada yaşadığımızdır. Bunlara göre modern toplum tehlikenin, riskin hakkim olduğu bir toplumdur. Bu da güvensizliğe sebep olmuştur. Artık aileye, akrabaya, söze güven yok. Anlaşmalara nesnelere güven var. Pilota değil uçağa ve uçağın yapıldığı teknolojik sisteme güven var. Bu durumda risk yaratır. Aslında sadece risk alma var yani güven yok. Durum böyle olunca da birçok sorun günümüzde ortaya çıkmıştır. Toplumun her alanında güvensizlik söz konusu güvensizlik de çatışmaya, kaosa yol açmaktadır. Güvensizliğin yarattığı bu durumda birey varlığını korumak için başkalarını yok etmeye çalışıyor. Bu da ciddi anlamda sorunlar yaratmaktadır. Bu sorunların çözüm içinde güven kavramı öne çıkmıştır. Burada sayabildiğimiz ve sayamadığımız birçok neden daha bulunmaktadır. Bütün bunlara dayanarak biz güven konusunu ele aldık.

Çalışmamızda ilk olarak güven konusuna değindik. Güveni farklı alanlarda ele alarak güvenin tek bir tanımının yapılmayacağını belirttik. Yani güven, bir alanla sınırlı bir kavram değildir. Ekonomi, sosyoloji, psikoloji gibi farklı alanlarda farklı bakış açılarıyla güven kavramını ele almak mümkündür. Güven kavramını dar çerçevede ele alındığımız gibi geniş bir çerçevede de ele almak mümkündür. İki kişi arasında arasındaki güvenden söz edileceği gibi toplumlar arasında da güvenden de söz etmek mümkündür.

Güven kavramını betimledikten sonra sosyolojik olarak güveni betimleyeme çalıştık. Güvenin olabilmesi için en az iki bireyin olması gerekir. Bu da demek oluyor ki güven insanlığın varoluşundan beri var olan bireylere, gruplara, kurumlara, topluma yön veren bir kavramdır. Yani toplumda birçok şey güven üzerine inşa edilir. Güven düşünce yapısını ve davranış şekillerini dahi etkilemektedir. Toplumun her alanın da güven-güvensizlik kendini gösterir. Topluma yön verir. Dolayısıyla toplumun söz konusu olduğu her alanda güvende söz konusudur. Yani güven sosyoloji için oldukça önemlidir. Nasıl ki sosyoloji insan birlikteliği üzerine söz söyleme sanatı olarak tanımlanıyorsa bu birlikteliği belirleyen ise güvendir.

Çalışmamızın ilerleyen sayfalarında sosyal sistemi ele alarak sosyal sistemde güven konusunu tartıştık. Sosyal sistemde güven oldukça önemli bir unsurdur. Çünkü sistemde bütünlük güven ile sağlanır. Sistemin normal bir şekilde işlemesi için güvenin olması gerekir. Maalesef günümüzde bu güven yeteri derece yoktur. Bu güvensizlikte beraberinde birçok problem getirerek sistemin bütünlüğüne zarar vermiştir. Bu bütünlüğün tekrardan sağlanması için güven konusu ele alarak güvensizlik sorunu çözülmelidir.

İnsanlık tarihi boyunca var olan riskler modernleşme sonucunda hem nicel hem de nitel olarak artmıştır. Bu riskler daha büyük zararlara sebebiyet vermektedir. Dolayısıyla her alanda ciddi anlamda güvensizlik hâkim olmuştur. Teknolojide meydana gelen gelişmeler olumlu sonuçlar yarattığı gibi felaketleri de beraberinde getirmiştir. En önemlisi savaşların şeklini değiştirmiştir. Daha önce cephelerde olan savaşlar artık merkezlere inerek daha fazla katliamlara yol açmıştır. Atılan kimyasal bir bomba sonucunda binlerce masum insan hayatını kaybetmektedir. Kent merkezlerinde bir dakika öncesinde normal olan bir durum bir dakika sonra meydana gelen kötü bir olay sonucunda (patlayan bir canlı bomba, trafik kazası) felaket alanı haline gelebilmektedir. Bütün bu durumlardan kaynaklanan güvensizlik de güvenin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Bizlerde güveni ele alarak toplumun her alanında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaya çalıştık.

Sosyal ilişkiler insanlığın başlangıcından beri vardır. İnsanlar tarih boyunca daimi olarak bir ilişki ağı içerisindeyler. Bu ilişkilerin ölçütünü belirleyen ise güvendir. Güven boyutu artıkça daha yoğun ilişkiler ortaya çıkmaktadır. Nitekim bunun tersini söylemekte mümkündür. Yüz yüze samimi ilişkilerde güven daha fazladır. Yaptığımız çalışma sonunda bunun böyle olduğunu tespit etmiş olduk. Birinci derece ilişkilerde güven oranı fazla iken ilişkilerin boyutu zayıfladıkça güven de zayıflamaktadır. Dolayısıyla toplumda daha sıcak daha samimi, çıkarsız ilişkilerin var olabilmesi ve bu ilişkilerin devam edebilmesi için güven olmasa olmaz bir unsurdur. Sosyal ilişkilerde güveni, bireyin bir diğer bireye, bireyin gruba, grubun gruba, bireyin kuruma, grubun kuruma, kurumun kuruma karşı duyduğu güven şeklinde izah etmek mümkündür.

Kurumlar her toplumda vardır. Toplumsal yapının işleyişini sağlayan bu kurumlara güven oldukça önemlidir. Toplumumuzda kurumlara güven değişiklik göstermektedir. Aile, sağlık, polis teşkilatı, gibi kurumlara güven fazla iken; öte yandan siyaset, parlamento, hukuk gibi kurumlara duyulan güven azdır. Bizim çalışmamızın sonuçları böyle iken daha önce yapılmış çalışmalarda daha farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla kurumlara duyulan güven dönemin koşullarına ve yaşanan olaylara bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Mesela bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre, 15 Temmuz darbe girişiminden sonra Ordu, Hukuk, Siyaset, Diyanet kurumlarına duyulan güven azalmıştır. Bu değişiklik sadece kurum bazında böyle değil, bireye de gruba da indirgenebilir.

EKLER

EK -1- “Sosyal İlişkilerde Güven” Araştırma Anketi

1-Mahallenin bulunduğu ilçe

1-Yeşilyurt

2-Batalgazi

2-Kaç yıldır şehirde oturuyorsunuz?

1-5 yıl

2- 6-10 yıl

3- 11 + yıl

4- Şehirde doğdum

3-Kendinizi şehirli olarak görüyor musunuz?

1-Tamamen şehirliyim

2-Kısmen şehirliyim

3-Şehirli görmüyorum

4-Şehirde kendinizi yalnız hissediyor musunuz?

1-Evet 2-Hayır

5-Şehirde kendinizi güvende hissediyor musunuz?

1-Evet 2-Hayır

6-Malatya’da ikamet eden kişiler içerisinde, ekonomik olarak kendinizi hangi seviyede görüyorsunuz?

1-Üst tabakada

2-Orta tabakada

3-Alt tabakada

4-Fikrim yok

7-Size göre toplum içinde bireye güveni sağlayan temel kriter nedir?

1-Eğitimi

2-Zenginliği

3-Soyu

4-Çevresi

5-Başarısı

6-Diğer...

8-Hayatınızı bütün yönleri ile değerlendirdiğinizde, güvenilir olup olmadığınıza dair ne düşünürsünüz?

- 1-Çok güvenilirim
- 2-Güvenilirim
- 3-Güvenilir biri değilim
- 4-Hiç güvenilir biri değilim

9-Kendinizi aşağıdakilerden hangisine daha uygun hissediyorsunuz?

- 1-Modern
- 2-Geleneklerine bağlı
- 3-Biraz modern biraz geleneklerine bağlı
- 4-Fikrim yok

10-Aşağıdaki ifadelerden hangisi sizin için daha değerlidir?

- 1-Zengin Olmak
- 2-Çok güvenilir bir birey olmak
- 3-Büyük bir ressam veya sanatçı olmak
- 4-Âlim-Bilim adamı olmak
- 5-İyi bir siyasi lider olmak
- 6-Ahlaklı biri olmak
- 7-Girişken ve sosyal biri olmak
- 8-Saygın bir birey olmak
- 9-Diğer.....

11-Arkadaşlarımız ile ilişkilerinizde kendinizi aşağıdaki rollerden hangisine daha yakın görüyorsunuz?

- 1-Güvenilir biriyim
- 2-Dayanışmacı biriyim
- 3-Bireysel biriyim
- 4-Rekabetçi biriyim
- 5-Saldırgan biriyim
- 6-Uysal biriyim
- 7-Diğer.....

12-Modernlik; teknolojik ve bilimsel gelişmelere ayak uydurmaktadır. Bu anlamda kendinizi modern olarak görüyor musunuz?

- 1-Evet görüyorum
- 2-Hayır görmüyorum

13-Bireye güveni sağlayan en önemli unsur sizce nedir?

- 1-Birlikte geçirdiğim süre zarfındaki izlenimlerim
- 2-Eğitim seviyesi
- 3-Aldığı uzmanlık eğitim
- 4-bireyin çalıştığı kurum
- 5-Bireyin ideolojisi
- 6-Yaşı
- 7-Tutumu
- 8-Diğer...

14-Sizce bireylerin aldıkları uzmanlık eğitimine bağlı olarak söylediklerine güvenilmeli midir?

1-Evet güvenilmelidir

2-Hayır güvenilmemelidir.

3-Her zaman değil...

Aşağıdaki ifadelerin size göre önem derecesini belirtiniz.	Çok önemli	Önemli	Kararsızım	Önemli Değil	Hiç önemli değil
15-Dostluk ve arkadaşlık ilişkilerinde güven					
16-Eşlerininbirbirlerine olan güveni					
17-Komşuluk ilişkilerinde güven					
18-İnsanlarla olan iletişimde güven					

19- Sizin güvenilir bir insan olmadığını düşünen bir insanla karşılaştığınızda ne yaparsınız?

1-O'na güvenilir biri olduğumu ifade ederim

2-O'na saygı duyarım

3-O'nunla savaşıp kavga ederim

4-İlişkimi keserim

20-Uğruna mücadele edebileceğiniz en önemli şey nedir?

1-Güvenilir bir toplum sağlamak

2-Vatan-Millet

3-Adalet

4-Güvenli bir gelecek

5-Özgürlük

6-Hepsi

7-Hiçbiri

8-Diğer

21-Aşağıdakilerden hangisine mensupsunuz?

- 1-İslam-Sünni
- 2-İslam-Alevi
- 3-İslam-Diğer
- 4-Diğer Din
- 5-Ateist

22-İnsanlara olan güven konusunda aşağıdakilerden hangisi fikrinizi yansıtır?

- 1-Güvenilir insan yoktur
- 2-İnsanların çoğu güvenilmezdir
- 3-Dikkatli olmak gerekir
- 4-Güvenilir insan vardır
- 5-İnsanların çoğu güvenilirdir

23- Kendinizi güvenilir olarak görüyor musunuz?

- 1-Evet 2-Hayır

24- Sizce, kuruma mı yoksa bireye mi güven önemlidir?

- 1-Kuruma duyulan güven önemlidir.
- 2-Bireye duyulan güven önemlidir.
- 3-Herikisine de güven önemlidir.

Aşağıdaki ifadelere katılma düzeyini belirtiniz	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
25-Bireyden ziyade teknolojik donanım ve nesnelere güveniyorum.	1	2	3	4	5
26-Toplumumuzda kimse kimseye güvenmiyor.	1	2	3	4	5
27-Bir iş yaparken “yeni ve geliştirilmiş” yollardan çok, eski “denenmiş ve doğru yolları daha güvenli buluyorum.	1	2	3	4	5
28- Kamu kurumları her haliyle vatandaşla güven vermektedir.	1	2	3	4	5
29- Dindar olanlara güvenmek birçok açıdan daha risksizdir.	1	2	3	4	5
30-Geleneklerine bağlı insanlar daha güvenilirlerdir.	1	2	3	4	5
31- Kalacak yeri olmasa bile bir yabancıya güvenemediğim için onu asla evime almam.	1	2	3	4	5
32- Modern toplumda risklerin artması ile birlikte güvensizlik artmıştır.	1	2	3	4	5
33-Tanıdıkların çok olduğu yerleri daha güvenli bulmaktayım.	1	2	3	4	5
34-Çalışan anne de çalışmayan anne kadar çocuklarıyla sıcak ve güvenli ilişkiler kurabilir.	1	2	3	4	5
35-Günümüzde yaşamın giderek kolaylaştığını ancak daha tehlikeli bir hal aldığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
36-Günümüzde bireyler ve kurumlar güvenilir olmaktan çok, kendilerini güvenilir göstermek için uğraşıyorlar.	1	2	3	4	5
37-Geleceğin daha güvenli olacağını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
38-Aile hayatında güven önemli bir unsurdur.	1	2	3	4	5
39-Teknolojik gelişmelerin daha riskli bir hayat sunduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
40-Teknolojide meydana gelen gelişmeler ve hızla büyüyen kentleşme oranları arasındaki güven duygusunu zedelemiştir.	1	2	3	4	5
41-Başkaları(ailem, komşular, iş arkadaşları.) ile ilişkilerimde çıkarlarımı ön planda tutarım.	1	2	3	4	5
42-Statüsü üst seviyede olan birine koşulsuz olarak güvenirim.	1	2	3	4	5
43-Oy verdiğim siyasi partinin genel Başkanına güvenmiyorum ancak partinin yapısına ve ideolojisine güveniyorum.	1	2	3	4	5
44-Sosyal düzen ve ilişkiler güven ortamında gelişir.	1	2	3	4	5
45-İnsanlara güvenmediğim için korkarak Onlarla tokalaşırım.	1	2	3	4	5
46-Dünya o kadar güvensiz bir hal almış ki yolda yürümekten dahi korkar olduk.	1	2	3	4	5
47-Toplum menfaati için çalışan ancak fikirlerimin uyuşmadığı insanlara karşı yine de güven duyarım.	1	2	3	4	5

Aşağıdaki ifadelerin güven derecesini belirtiniz	Çok güvenilir	Güvenilir	Kararsızım	Güvenilmez	Hiç güvenilir değil
48-Akrabalarınız	1	2	3	4	5
49-Arkadaşlarınız	1	2	3	4	5
50-Çocuklarınız	1	2	3	4	5
51-Eşiniz	1	2	3	4	5
52-İş arkadaşlarınız	1	2	3	4	5
53-Komşularınız	1	2	3	4	5
54-Yaşadığınız yerdeki esnaf	1	2	3	4	5
55-İşverenleriniz	1	2	3	4	5
56-Sizin ya da çocuklarınızın öğretmenleri	1	2	3	4	5
57-Kente yaşamak	1	2	3	4	5
58-Kırsal bir kesimde yaşamak	1	2	3	4	5
59-Kentin sokakları	1	2	3	4	5
60-Anne-baba, erkek-kız kardeş gibi aile büyükleri ile olan ilişkiler	1	2	3	4	5
61-Toplu taşıma araçları	1	2	3	4	5
62-Sokaktaki satıcılar	1	2	3	4	5
63-Başka ilden ya da ülkeden gelmiş olan insanlar	1	2	3	4	5
64-Sosyal ilişkiler	1	2	3	4	5
65-Farklı etnik kökenden insanlar	1	2	3	4	5
66-Farklı siyasi görüşten insanlar	1	2	3	4	5
67-Yaşadığınız ilin milletvekilleri	1	2	3	4	5
68-İlk kez tanıştığınız insanlar	1	2	3	4	5
69-Uzun süre tanıdığınız insanlar	1	2	3	4	5
70-Mahalle camisinin imamı	1	2	3	4	5
71-Farklı dinsel mezhepten insanlar	1	2	3	4	5

72-Size göre günümüzde evlilikteki en önemli ölçüt nedir?

- 1-Yeterli gelir
- 2-Aile büyüklerine saygı(Kayın Anne- Baba)
- 3-Güvenilirlik
- 4-Cinsellik
- 5-Eşlerin birbirilerine karşı güven duymaları
- 6-Ev işlerini paylaşma
- 7-Siyasi fikir birlikteliği
- 8-Karşılıklı saygı
- 9-Ortak sosyal geçmişe sahip olma

73-Size göre bir çocuk yetiştirilirken dikkat edilecek en önemli husus nedir?

- 1-Terbiye
- 2-Güvenilir
- 3-Çalışkanlık
- 4-Sorumluluk Duygusu
- 5-Bencil olmama
- 6-Hoşgörü, başkalarına saygı
- 7-Tutumluluk
- 8-Sebat ve azim

74- Kendi geleceğinizi nasıl görüyorsunuz?

- 1-Çok iyi 2-İyi 3-Kötü 4- Çok kötü

75-Ülkenin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

- 1-Çok iyi 2-İyi 3-Kötü 4-Çok kötü

76-Evinizi değiştirmek olsanız daha güvenilir bulunduğunuz için akraba veya hemşerilerinize yakın olmasını ister misiniz?

- 1-Evet 2-Hayır

77-Bir mesleği size göre iyi yapan nedir?

- 1-Parası
2-İş güvenliği
3-Topluma ve insanlara olan faydası
4-Eğlenceli oluşu
5-Toplumda güvenilir olması
6-Mesai arkadaşlarıma güvenmem
7-Saygınlığı
8-Bol tatili olması
9-Başarı karşısında yükselmeye açık oluşu

78-Bazı insanlar dini sembol, dini ifade ve göstergeleri kullanarak yalan, hile ve aldatma gibi eylemlerini maskeleyerek toplumda güven sağlamaya çalışırlar. Sizce dini duyguları istismara yönelik bu durum Malatya’da ne kadar yaygın?

- 1-Hiç yok
2-Az yaygın
3-Orta derecede
4-Çok fazla yaygın
5-Herkes yapıyor

79-Başkalarıyla herhangi bir ilişki kurarken, sizce insanların çoğuna güvenilebilir mi? Veya hiçbir zaman dikkati elden bırakmamak mı gerekir?

- 1-İnsanların çoğuna güvenilebilir
2-Dikkatli olmak gerekir.

Aşağıda verilen kurum ve kişilerden her birine ne kadar güvenirsiniz?	Hiç güvenilmez	Güvenilmez	Kararsızım	Güvenilir	Çok güvenilir
80- Siyaset	1	2	3	4	5
81- Hukuk	1	2	3	4	5
82- Aile	1	2	3	4	5
83- Sağlık	1	2	3	4	5
84- Ekonomi	1	2	3	4	5
85- Ordu	1	2	3	4	5
86- Diyanet	1	2	3	4	5
87- Milli eğitim	1	2	3	4	5
88- Ösym	1	2	3	4	5
89- Parlamento	1	2	3	4	5
90- Belediyeler	1	2	3	4	5
91- Polis teşkilatı	1	2	3	4	5
92- Yazılı basın	1	2	3	4	5
93- Dini cemaat liderleri	1	2	3	4	5
94- Üniversiteler	1	2	3	4	5
95- Televizyon kanalları	1	2	3	4	5

Aşağıdaki meslek kodlarından size uygun olanı parantez içlerine yazınız.

96- Kendi ()

97- Eşi ()

98- Anne ()

99-Baba ()

1- İşçi

2- Memur

3- Serbest meslek(Dr.,Avukat vs.)

4- Ticaret

5- Çiftçi

6- Emekli

7- İşsiz

8-Ev kadını

100-Hanenizde kimler bir arada yaşıyor?

- 1-Anne - baba ve evlenmemiş çocuklar
- 2-Anne - baba ve evlenmiş çocuklar
- 3-Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar
- 4-Boşanma sonucu parçalanmış aile ve çocuklar

101-Medeni durumunuz?

- 1-Hiç evlenmedi
- 2-Sözlü/nişanlı
- 3-Evli
- 4-Eşi ölü
- 5-Boşandı

102- Kaç tane çocuğunuz var?

- 1- (Hiç)
- 2- (1)
- 3- (2)
- 4- (3)
- 5- (4)
- 6- (4'den fazla)

103-Kaç kardeşsiniz?

- 1-(2)
- 2- (3-6)
- 3- (6+)

104-Doğum yeriniz?

- 1-Malatya merkez
- 2- Malatya'nın ilçeleri
- 3- Malatya'nın köyleri
- 4-Diğer.....

105-Aylık gelirin ne kadar?

- 1- 0-1.400 TL
- 2- 1.500-3.600 TL
- 3- 3.610-5.500 TL
- 4- 5.600-7.500 TL

- 5- 7.600-9.500 TL
- 6- 9.600-11.500 TL
- 7- 11.600 TL ve daha fazla

106-Yaşınız?

- 1- 0-19
- 2- 20-29
- 3- 30-39
- 4- 40-49
- 5-50 ve üstü

107-Cinsiyetiniz?

- 1-Kadın 2-Erkek

Öğrenim Durumu:

- 108-Kendi ()
- 109- Eşi ()
- 110- Anne ()
- 111- Baba ()
- 1-Okuryazar Değil
- 2-Okur-Yazar okul bitirmemiş
- 3-İlkokul
- 4-Orta ve Dengi Okul
- 5- Lise ve dengi okul
- 6-Yüksekokul/Fakülte

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

AKALIN, Şükrü Haluk vd; **Türkçe Sözlük**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005

AKARSU, Bedia; **Çağdaş Felsefe Kant'tan Günümüze Felsefe Akımları**, İnkılap Yayınları, İstanbul, 1993

AKYÜREK, Salih vd; **Sivil Asker İlişkileri ve Ordu-Toplum Mesafesi**, Bilgesam Yayınları, Ankara, 2014

SWINGEWOOD, Alan; **Sosyolojik Düşüncenin Kısa Tarihi**, (Çev: Oktay Akınhay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998

ALKAN, İrfan; **Güven**, Ozan Yayıncılık, İstanbul, 2014.

ALPKAYA, Faruk ve Bülent Duru; **1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2012

GİDDENS, Anthony; **Elimizde Kaçıp Giden Dünya**, (Çev: Osman Akınhay), Alfa Yayınları, İstanbul, 2000

GİDDENS, Anthony; **Modernite ve Bireysel-Kimlik**, (Çev: Ümit Tatlıcan), Say Yayınları, İstanbul, 2010

GİDDENS, Anthony ve Christopher Boyer; **Modernliği Anlamlandırmak**, (Çev: Serhat Uyrkulak ve Murat Sağlam), Alfa Yayınları, İstanbul, 2001

GİDDENS, Anthony; **Modernliği Sonuçları**, (Çev: Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, Baskı:6, İstanbul, 2014

GİDDENS, Anthony; **Sosyoloji**, Kırmızı Yayınları, 2008

AYAS, Rami Mehmet; **Türkiye'de İlk Tarikat Zümreleşmeleri**, İz Yayıncılık, Baskı:3, İstanbul, 2012, s. 16.

AYDIN; Mustafa; **Kurumlar Sosyolojisi**, Vadi yayınları, Ankara, 2000 AYHAN, Ufuk; **Kamu Güvenliği**, Kripto Yayınları, Ankara, 2008

BAL, Hüseyin, **Hukuk-Hukuk Sosyolojisi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2003 Eurobarometer Türkiye Ulusal Raporu, 2004

BAL, Hüseyin; **Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri**, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta, 2001

BALTAŞ, Acar; **Ekip Çalışması ve Liderlik**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2008

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan; **Din Sosyolojisi**, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1985, s. 1.

BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan; **Sosyal İlimler Metodolojisi**, Filiz Kitabevi, Baskı:3, İstanbul, 1989

BİLGİSEVEN, Kurtkan, Amiran; **Genel Sosyoloji**, İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1976

BOZKURT, Veysel; **Değışen Dünyada Sosyoloji**, Aktüel Yayınları, Bursa, 2004

CAN, İslam; **Türkiye’de Siyasal Güven**, Açılım Yayınları, İstanbul, 2015

POWELL, Christopheve FRANÇOİS, Depelteau; **İlişkisel Sosyoloji**, (çev: Özlem Akkaya), Phoenix Yayınları, Ankara, 2013

ÇAKAR, Turhan; **Belediyeler ve Tüketicinin Korunması**, Türk Belediyecilik derneği, Ankara, 1994

ÇARKOĞLU, Ali ve S. Erdem Aytaç; **Türkiye’de Bireysel Bağışçılık ve Hayırseverlik**, Tüsev Yayınlar, İstanbul, 2016

ÇELEBİ, Nilgün; **Sosyoloji Notları**, Anı Yayıncılık, Ankara, 2007

GAMBETTA, Diego; **Trust: Makingand BreakingC ooperative Relations**, Basil Blackwell, New York, 1990

DÖKMEN, Yaşın Zehra; **Toplumsal Cinsiyet**, Sistem yayıncılık, İzmir, 2004

DÖNMEZER, Sulhi; **Sosyoloji**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.

DURKHEIM, Emile; **Dini Hayatın İlkel Biçimler**, (Çev:Fuat Aydın) Ataç Yayınları, İstanbul, 2005

DURSUN, Salih; **İş Güvenliği Kültürü**, Beta Yayınları, İstanbul, 2012

ERDEM, Ferda; **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003.

ERKAL, Mustafa; **Sosyoloji**, Der Yayınları, Baskı:10, İstanbul, 1999.

ERSOY, Ersan; **Değer Farklılaşmaların Sosyolojik Boyutu**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012.

ESMER, Yılmaz; **Devrim, Evrim, Statüko: Türkiye’de Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler**, Tesev Yayınları, İstanbul, 1999

FUKUYAMA, Francis; **Büyük Çözülme İnsan doğası ve Toplumsal Düzenin Yeniden Oluşturulması**, (Çev: Hasan Kaya), Profil Yayınları, Baskı:2, İstanbul, 2009

FUKUYAMA, Francis; **Güven (Sosyal Erdem ve Refahın Yaratılması)**, (Çev; Ahmet Buğdaycı), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Baskı:2, İstanbul, 2000

PAPPENHEİM, Fritz; **Modern İnsanın Yabancılaşması**, (Çev: Salik Ak), Phoenix Yayınları, Ankara, 2002

RITZER, George; **Modern Sosyoloji Kuramları**, (Çev: Himmet Hülür), De Ki Basım Yayım, Ankara, 2011

GÖKÇE, Birsen; **Toplumsal Bilimlerde Araştırma**, Savaş Yayın evi, Ankara, 2012,

BÜYÜKÖZTÜRK, Şener vd; **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2013

GÖKÇE; Birsen; **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumları**, Savaş Yayınevi, Baskı: 2, Ankara, 2004, s.11.

GÜÇLÜ; Sevinç; **Kurumlara Sosyolojik Bakış**, Birey Yayınları, İstanbul, 2005

GÜNEŞ, Adem; **Güvenli Bağlanma**, Timaş yayınları, İstanbul, 2014,

GÜRBÜZ, Sait ve Faruk Şahin; **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemi**, Seçkin Yayınları, Baskı:3, Ankara, 2016

İÇLİ, Gönül; **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayınları, Ankara, 2005

BOWLBY, John; **Bağlanma**, (Çev: Tuğrul Veli Soylu), Pinhan Yayınları, İstanbul, 2012

HABERMAS, Jürgen; **İletişimsel Eylem Kuramı**, (Çev: Mustafa Tüzel), Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2001

KARASU, Arman Mithat ve Gülsen Yılmaz; **Kent ve Suç**, Matsa Basımevi, Ankara, 2007

COOK, KAREN, Russel Hardin, Margaret Levi; **Cooperation Without Trust**, Russel Sarge Foundation, New York, 2005

KIRMIZIDAĞ, Nur; **Türkiye’de Polis Güven Araştırması**, Tesev Yayınları, İstanbul, 2015

KIZILÇELİK, Sezgin; **Sosyoloji Tarihi 2**, Anı Yayınları, Ankara, 2011,

KONGAR, Emre; **Toplumsal Değişme Kuralları ve Türkiye Gerçeği**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2010

MAREK, Korczynski; “*Güvenin Ekonomi Politikası*”, (Çev: Şükrü Erdem), **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003

AMANA, Krishnnananda; **İlişkilerde Gerçek Güven**, (Çev: Nevra Hatipoğlu), MİA Basım Yayın, İstanbul, 2004

GIBLIN, Les; **İnsan İlişkilerinde Kendine Güven ve Güç Elde Etmenin Yolları**, Sistem Yayıncılık, (Çev: İdil Güpgüpoğlu), Baskı: 11, Ankara, 2004

SLATTERY, Martin; **Sosyolojide Temel Fikirler**, (Çev: Ümit Tatlıcan ve Gülhan Demiriz), Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2007

DUVERGER, Maurica; **Batı'nın İki Yüzü**, (çev: Cem Eroğlu- Fazıl Sağlam), Doğan Yayınları, Ankara, 1977

MERİÇ, Cemil; **Mağaradakiler**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003,

OKTAY, Mahmut; **Davranış Bilimine Giriş**, Der Yayınları, İstanbul, 2000

ÖYMEN, Gür Şengül; **Toplumsal İlişki ve Tasarım**, K.Ü Basım evi, Trabzon, 1985,

ÖZDEMİR, Osman vd; **Kişilik Gelişimi, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt:4, Sayı:4, 2012

POLAT, Soner; **Örgütsel Güven**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2009.

CASTEL, Robert; **Sosyal Güvensizlik**, (çev: Işık Ergüden), İletişim Yayınları, İstanbul, 2004

SAYGILIGİL, Feryal; **Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları**, Dipnot Yayınları, Ankara, 2016

SENCER, Muzaffer; **Toplumbilimlerde Yöntem**, Beta Yayınları, Baskı: 3, İstanbul, 1989

SEZER, Baykan; **Toplum Farklılaşmaları ve Din Olayı**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1981

SOLOMAN, R. ve Flores, F; **Güven Yaratmak**, (Çev; A. Kardam), TMSS Yayınları, İstanbul, 2001

PIOTR, Sztompka; Trust: **A Sociological Teory**, Cambridge UniversityPress, New York, 2003

ŞEHBENDERZADE, Ahmet Hilmi; **İslam Tarihi Cilt 1**, Sadeleştiren: Hüseyin Rahmi Yananlı, Huzur Yayınevi, İstanbul, 2011

ŞENTÜRK, Ünal; **Sosyolojik Açıdan Parçalanmış Aile ve Çocuk İlişkisi**, Kum Saati Yayınları, İstanbul, 2012

ŞERİF, Muzaffer ve Carolyn W; **Sosyal Psikolojiye Giriş**, (Çev; Mustafa Atakay ve Aysun Yavuz), Sosyal Yayınlar, İstanbul, 1996.

TATAR, Canbay Hüsniye; **Nuh'un Gemisindekiler**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1999

TATAR, Taner; **Siyaset Sosyolojisi**, Turan Yayıncılık, İstanbul, 1997, s. 127

TECİM, Erhan; **Sosyal Güven Sosyal Sermaye ve Dindarlık Çalışması**, Çizgi Yayınları, Konya, 2011

TEZCAN, Mahmut; **Sosyolojiye Giriş**, Anı Yayıncılık, Baskı:7, Ankara, 2012

HOBBS, Thomas; **Leviathan**, (Çev; semih Lim), Yapı Kredi yayınları, Baskı; 13, İstanbul, 2014

TOLAN, Barlas; **Sosyoloji**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005, s. 185

TÜZÜN, Olcay ve Kemal Sayar; **Bağlanma Kuramı ve Psikopatoloji**, Düşünen Adam Dergisi, 2006

YOLDAŞ, Yunus; **Sistem Kuramı**, Aktüel Yayınları, İstanbul, 2007

YÜKSEL, Öznur; **Davranış Bilimleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006

MAKALELER

AKGÜN, Birol; “Türkiye’de Siyasal Güven: Nedenleri ve Sonuçları”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:56, Sayı: 4, Ankara, 2001

AKKOYUN, Bülent ve Gökdeniz Kalkın; “Çalışanların Demografik Özellikleri İle Örgütlerine Duydukları Güven Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzerine Bir Araştırma” **Akademik Yaklaşım Dergisi**, Cilt:6, Sayı:2, 2015

AKSOY, Beyhan; “Örgütlerde Güvenin Yeniden Değerlendirilmesi: Yeni Konular ve Sorular”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, Cilt: 12, Sayı:27, 2016

ASUNAKUTLU, Tuncer; “Çalışanlar ile Yöneticiler Arasında Güven Duygusunun Araştırılması: Turizm Sektöründe Bir Uygulama”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 8, Say: 4, 2006

AYDEMİR, Mehmet Ali; “*Toplumsal İlişkilerin Sosyal Sermaye Değeri (Topluluk Duygusu ve Sosyal Sermaye Üzerine Bir Araştırma)*”, Yayınlanmamış Doktora Çalışması, Konya, 2011

BAŞAK, Suna; “*Genelleşmiş Güven ve Toplumsal Cinsiyet*”, **Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Sayı:1, cilt; 27, 2010

BİNGÖL, Yılmaz; “*Siyaset ve Güven İlişkisi: Bingöl İli Örneğinde 1950-2007 Genel Seçimleri Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Analiz*”, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Kocaeli, 2009

CEYLAN, Adnan; “*Örgütsel Güven Kavramı: Nedenleri ve Sonuçları*”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F Yayınları, Cilt: 10, Sayı: 2, Manisa, 2003, s.140.

ÇELEBİ, Nilgün; “*Leopold Von Wiese*”, **S.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi**, Sayı:5, 1990

LEVİS, David ve Andrew Weigert; “*Trust As A Social Reality*”, **Social Forces**, Cilt:63, Sayı:4, 1985

KHODYAKOV, Dmitry; “*Trust as a Process: A Three-Dimensional Approach*”, **Sociology**, Volume: 41(1), London, 2007

ERDEM, Ferda ve Janset, Özen; “*Niklas Luhmann’ın Tanındıklık, Emin Olma ve Güven Ayrımı*”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003

ERDEM, Ferda; “*Örgütsel Yaşamda güven*”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, 2003

ERDOĞAN, Emre; “*Sosyal Sermaye, Güven ve Türk Gençliği*”, **Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi**, Cilt:3 Sayı:1, 2015.

ERTAN, Güneş vd.; “*Türkiye’de Kişilerarası Sosyal Güven ve Bireysel Belirleyicileri*”, **ODTÜ Gelişme Dergisi**, 44, 2017.

ERTONG, “Günnur; *Sağlık Sisteminde Hekim Hasta İlişkisi ve Güven Unsuru*”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2011

ERTONG, Günnur; “*Niklas Luhmann’ın Sosyal Sistemler Kuramı ve Güven Tartışmaları Bağlamında Sağlık Sistemi*”,**Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Ankara, 2011

JONES, Gareth R. ve Jennifer M. George; “*The Experience and Evolution of Trust: Implications for Cooperation and Teamwork*”,**The Academy of Management Review**, Cilt:23, Sayı; 3, 1998

GÖKALP, Nuri; “*Ekonomide Güven Faktörü*”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Celal Bayar üniversitesi Yayınları, Cilt: 10, Sayı:2, Manisa, 2003

GÖKIRMAK, Mert; “*Küresel Kriz ve Politikada Güven*” **Sosyal Bilimlerde Güven**, 2003.

HALİS, M., GÖKGÖZ, G. ve YAPAR, Ö.; “*Örgütsel güvenin belirleyici faktörleri ve bankacılık sektöründe bir uygulama*”, **Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı; 17, 2007

İNCE, Mehmet, Kübra Şahin; “*Belediye Hizmetlerinde Vatandaş Memnuniyeti Ölçümü: Selçuklu Belediyesi Örneği*”, **Sosyal Ekonomi Araştırma Dergisi**, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, Cilt: 14, Sayı: 21, 2011, s.19.

JAVALE, Janne; “*Trust As a Decision The Problems and Functions of Trust in Luhmannian Systems Theory*”, **University of Helsinki Department of Social Policy Research Reports**, 2006

KARA, Zişan vd; “*Yatırımcı İlişkileri Yönetiminde Güven ve Ekonomiye Etkisi*”, **İ.İ.B.F Dergisi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayınları, Afyon, Cilt:11, sayı:1, 2009

KARAMAN, Kasım; “Şehirleşme Sürecinde Bireysel ve Sosyal İlişkiler (Kayseri Örneği)”, **Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları** 4, 2003

KOÇ, hakan ve Yazıcıoğlu, İrfan; “Yöneticilere Duyulan Güven ile İş Tatmini Arasındaki İlişki: Kamu ve Özel Sektör Karşılaştırması”, **Doğu Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, 2011

KORKMAZ, Abdullah; “*Düzensizliğin Düzeni*”, **Kürenin Halleri**, Ofset Baskı, İstanbul, 2007

KUL, Mehmet; “*Kapkaç Mağdurları*”, **Yeni Toplumsal Travmalar**, Referans Yayınları, Ankara, 2007

HOSMER, Larue Tone; “*Trust: The Connecting Ling Between Organizational Theoryand Philopshical Ethics*”, **The Academy of Management Review**, Vol:20, No.2, 1995,

Medeniyetin Beşiği Malatya, Malatya Valiliği Yayınları

KORCZYNSKI, Merek; “*Güvenin Ekonomi Politikası*”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, 2003

ÖREN Kenan; “*Sosyal Sermayede Güven Unsuru ve İş Gücü Performansına Etkisi*”, **Erciyes Üniversitesi Dergisi**, Cilt: 9, Sayı: 1, 2007.

ÖZBEK, Ferhat Mehmet; “*Güven, Belirsizlik ve Risk Alma Davranışı İlişkisi: Teorik Yaklaşım*”, **Akademik Bakış**, sayı:15, 2008

ÖZDEMİR, Osman vd; “*Kişilik Gelişimi*”, **Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar**, Cilt: 4, Sayı: 4, 2012,

ÖZSAĞIR, Arif; “*Ekonomide Güven Faktörü*”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Gaziantep Üniversitesi, Cilt:6, Sayı:20

POLAT, Soner; **Örgütsel Güven**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2009

SAĞLAM, A.Güler; “*Geleceğin Yöneticileri Astlarına Güvende Hangi Özelliklere Öncelik Veriyor?*”, **Yönetim ve Ekonomi Dergisi**, Cilt: 18, Sayı:2, Manisa, 2011

SARGUT, A. Selami; “Kurumsal Alanlardaki Örgüt Yapılarının Oluşmasında ve Ekonomik İşlemlerin Yürütülmesinde Güvenin Rolü”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003

SEÇER, Şebnem; “Profesyonel Mesleklere ve Profesyonel Bireylere Güven”, **Kamu-İş**, Cilt: 10, Sayı: 9, 2009.

SEVİNÇ, Bilal; “Survey Araştırması Yöntemi”, **Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri**, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009.

Herting, STEPHAN ve Lars Stein; “The evolution of Luhmann's systemst heory with focus on the constructivistin fluence”, **International Journal of General Systems**, Cilt: 36, sayı: 1, 2007

TAMER, İdil; “Kurumlarda Bireylerarası Güven: Eğitim Kurumlarında Bir Araştırma”, **İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı:21, 2012

TAŞKESEN, Abdullah ve Yılmaz Ceylan; “Alevi-Sünni Farklılaşmasından Güven ve Diyalog”, **Route Educational and Social Science Journal**, Cilt:2, Sayı: 4, 2015

TECİM, Erhan; “Toplumsal Güvenin Temelleri Antropolojik Bir Yapılandırma”, **Ekev Akademi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı:51, 2012

TİSK Şubat ayı Ekonomi Bülteni’nden: “Türkiye’nin ekonomik riskleri artıyor, güven azalıyor”, Şubat, 2016

TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Malatya, 2013

ÜNAL, Muhammed Raşit; *Kayıt Araştırma Raporu*, **Fırat Kalkınma Ajansı**, Malatya, 2010

ÜNALDI, Nihal; “Sağlık Hizmeti Sunan Kurumlarda İtibarın Önemi”, **Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi**, sayı:2, Cilt:2, 2015.

YAVUZ, Kerim; “Din ve Güven”, **Sosyal Bilimlerde Güven**, Vadi Yayınları, Ankara, 2003